

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1912

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1911: Προϊστορικαὶ ἔρευναι ὑπὸ Γεωργίου Σπηριδάτου	Σελ. 3
Τὸ ὕδωρ τῆς λήθης ὑπὸ Χ. Αντίου	15
Ἐντυπώσεις μετανάστου μεταξὺ ἑλλοτόμων Ἀμερικανῶν ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου	30
Ἡ Λολίκα δράμα εἰς πράξιν ὑπὸ Β. Κολοκοτρώνη	40
Εἰς τὸ Ἀχιλλεῖον σελίδες ἡμερολογίου ὑπὸ Paul Renus (μετάφρ. Δ.)	57
Χρονικά	61

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὉΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42-0402 ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ-42

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

Α'

«Ἡ ἀρχαιότης δὲν εἶναι πλέον ἀρκετὰ ἀρχαία», μοῦ ἔλεγε πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν ὁ ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος Φουρτβαϊγγλερ, ὅτε ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ προώρου θανάτου του ἐπεχείρει τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὸ μυκηναϊκὸν καὶ προμυκηναϊκὸν ἔδαφος τοῦ Ὀρχομενοῦ ἐν Βοιωτίᾳ. «Πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ἀληθῶς ἀρχαία: εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνῃ ἤδη πρὸ ἀρκετοῦ χρόνου, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ἀκόμη χιλιετηρίδα πρὸ Χριστοῦ εἶχεν ἀνθήσῃ εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου περιβρεχομένης χώρας.

Καὶ ἐδῶ ὁ Σιλεϊμαν ἔθεσε τὴν βᾶσιν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Τρωάδος. Ἡ δευτέρα πόλις αὐτῆς, ἡ «πυρποληθεῖσα πόλις», εὐρέθη ἀνήκουσα ἤδη εἰς τοὺς περὶ τὸ 2000 χρόνους. Ἡ πρώτη ἀνέτρεχε βεβαίως εἰς τὴν τρίτην χιλιετηρίδα. Πάντως ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξήρχετο καὶ τῶν ὁρίων τοῦ μεταλλικοῦ αἰῶνος, πέραν ἴσως καὶ τοῦ 3000 πρὸ Χριστοῦ. Τὰ ἐργαλεῖα τῆς κοινῆς χρήσεως τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ἀκόμη λίθινα.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Μήλου ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἐφθάναν διὰ τῶν μυκηναϊκῶν καὶ προμυκηναϊκῶν χρόνων εἰς τὴν αὐτὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλ' ἤδη προηγουμένως αἱ ἐργασίαι τοῦ κ. Τσουντα ἔφερον εἰς φῶς τὰ ἐξαγόμενα ἐρεύνης εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, ἦτις ἀνέτρεχεν ὡσαύτως μέχρι τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος καὶ ἀπεκάλυπτε μίαν ἰδιαιτέραν περίοδον τοῦ παναρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν κυκλαδικὴν λεγομένην.

Περὶ τὸν ν' ἀναφέρωμεν τὰς γνωστὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον μεγάλας ἐρεῦνας τοῦ κ. Εὐάνος καὶ τῶν Ἰταλῶν καὶ Ἀμερικανῶν ἀρχαιολόγων ἐν τῇ προϊστορικῇ Κρήτῃ, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μεγαλονήσου ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ τὸ 1898. Μὲ πολὺ μικρότερα μέσα, ἀλλὰ μετ' ἴσης ἐνεργητικότητος καὶ ἐπιμελείας μετέσχον τῶν ἐργασιῶν τούτων καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς νεαρᾶς κρητικῆς πολιτείας κ. κ. Χατζιδάκις καὶ Ξανθοῦδίδης.

Εἰς τὴν βορείαν Ἑλλάδα συγχρόνως ὁ κ. Τσοῦντας αὐθις ἔθετεν εἰς ἐνέργειαν τὴν σκαπάνην διὰ τὰς προϊστορικὰς ἐρεῦνας ἐν Θεσσαλίᾳ. Τὸ ὀγκῶδες βιβλίον τοῦ ἐπιστήμονος τούτου περὶ τῶν ἀκροπόλεων Σέσκλου καὶ Διμηνίου ἐν Θεσσαλίᾳ προσθέτει ὡραίας σελίδας εἰς τὴν πλουσίαν σήμερον βιβλιογραφίαν περὶ τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ 1902 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Λέοντος τῆς Χαιρωνείας καὶ τῆς ἀνευρέσεως τῶν τάφων τῶν Μακεδόνων, τῶν πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ τῆς Χαιρωνείας τὸ 338 πρὸ Χριστοῦ, ἐτίθεντο καὶ αἱ πρῶται βάσεις τῆς προϊστορικῆς ἐρεῦνης ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Φωκίδι. Αἱ ἐργασίαι αὗται τῆς ἐλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπεκάλυπτον ἐκτεταμένα ἐδάφη κατοικιῶν ἀνθρώπων τῆς ἀρχαιοτάτης μέχρι τοῦδε γενομένης γνωστῆς ἐποχῆς τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐψίθαναν, καθὼς τοῦλάχιστον ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ τις ἐκ πρώτης ὄψεως, εἰς τὸν νεολιθικὸν αἰῶνα, εἰς τὴν τρίτην πάντως, ἂν μὴ ἴσως καὶ εἰς τὴν τετάρτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα, μέχρι τῆς ὁποίας ἀνεβιδάζοντο καὶ τῆς Θεσσαλίας αἱ ἀρχαιότητες.

Δύο - τρία ἔτη ἀργότερα ἀνεσκάπτετο ὑπὸ τοῦ κ. Φουρτβαλγλερ καὶ τῶν συνεργατῶν του ὁ Ὀρχομενός, ἡ περίφημος πόλις τῶν Μινυῶν, ἣτις ἤκμασε κατὰ τὴν δευτέραν πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα. Καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ μυκηναϊκὸν στῶμα, τὸ ὁποῖον ἐν γένει δυνάμεθα νὰ χρονολογήσωμεν περὶ τὸ 1500 πρὸ Χριστοῦ, εὐρέθησαν τὰ ἴχνη κατοικιῶν καὶ λείψανα ἐργαλείων καὶ σκευῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι βεβαίως ἔζησαν πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπομένως ὄχι ἐνωρίτερον τῆς τρίτης χιλιετηρίδος.

Ἡ παλαιστάτη ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον

διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Σλεϊμαν ἐν Μυκῆναις καὶ Τίρυνθι εἶχε διαφωτισθῆ κατὰ πολλοὺς αἰῶνας πέραν τῶν παλαιστάτων χρονολογιῶν τῆς κλασσικῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, δηλονότι πέραν τοῦ 700-800 περίπου μέχρι τοῦ 1500 καὶ 1700 ἴσως, ἤνοιγε τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγου χρόνου πανταχοῦ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλλίων τοῦ Αἰγαίου τὰς φωτεινὰς βίβλους τῆς μέχρι μῆς καὶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, μέχρι τοῦ 3000 περίπου πρὸ Χριστοῦ. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς βεβαίως δύνανται καὶ ἀρκετὰ πέραν τῆς χρονολογίας ταύτης νὰ ἀνέρχωνται, ἀλλ' ὡς ἀσφαλῆ ὄρια τῆς ἐρεῦνης πέραν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων πρέπει ἐν γένει νὰ θεωρηθῶσι διὰ τὴν προϊστορίαν τῆς Ἑλλάδος τὰ τέλη τῆς τετάρτης, αἱ ἀρχαὶ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος.

Ἐντὸς τῶν χρονικῶν τούτων ὀρίων, πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, οἱ σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης προσπαθοῦσι σήμερον νὰ εἰσδύσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν βαθύτερον εἰς τὰ σκότη τῶν αἰώνων, νὰ φέρωσιν εἰς φῶς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἐνδείξεις τῆς ὑπάρξεως, τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς, τοῦ βαθμοῦ ἐπομένως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν τότε ἀνθρώπων. Πόσον ποτὲ μέλλει νὰ διαφωτισθῆ ἢ προϊστορία ἐκεῖνη, εἶναι ἄδηλον· θὰ διαφωτισθῆ ὅμως. Πιθανώτατον εἶναι ὅτι μέγιστα ἐκπλήξεις ἐπιφυλάσσονται εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ διὰ τὴν ἔρευναν τῆς προϊστορικῆς Ἑλλάδος, ἔταν ποτὲ τὰ βωθὰ σήμερον γραπτὰ μνημεῖα τῆς Κρήτης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λαλήσουσαν εὐληπτὸν τινα γλῶσσαν πρὸς ἡμᾶς. Ἐννοῶ τὰς μινωϊκὰς ἐπιγραφὰς τῆς Κρήτης καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ μεγάλου ποτὲ ἔθνους τῶν Χεττιτῶν ἢ Χεταίων ἐν Συρίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ σκαπάνη ἔχει καὶ ἄλλα προβλήματα νὰ λύσῃ ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἐλληνικοῦ ἐδάφους, ἰδίως ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι, εἰς τὰς ἀνατολικὰς συνάμα καὶ δυτικὰς χώρας, μέχρι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Εἰς τὴν λύσιν δὲ τῶν προβλημάτων τούτων εὐτυχῶς αἱ συμβολαὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ πολλαπλασιάζονται. Ἡ ἡμετέρα Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τῶν ἐφόρων τῆς ζητεῖ νὰ ἐκμεταλλευθῆ ὅλον τὸ ἔδαφος εἰς τὰς μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Παρνασσοῦ χώρας. Ἐξ ἑτέρου οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Σχολῆς, οἱ ὁποῖοι ἐσχάτως μετέσχον τῶν ἐρευνῶν τούτων ἐν Φθιώτιδι καὶ ἐν

Θεσσαλία, στρέφουσι νῦν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ προϊστορικὴ ἔρευνα ἀνοίγει δι' ἄλλων ἐπιστημόνων τὴν ὁδὸν τῆς συνάμα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, διὰ τῆς Βοσνίας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὰ νήματα ἀναζητοῦνται, τὰ ὅποια συνέδεόν ποτε τὸν πολιτισμὸν τῶν περὶ τὸ Αἰγαῖον χωρῶν πρὸς τὸν τῆς μέσης καὶ νοτιανατολικῆς Εὐρώπης. Εἰς πᾶσαν τὴν ἐργασίαν ταύτην αἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀναμφισβήτητοι.

Ἄλλ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ συμβολή, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἐπιστήμης παρέχει ἡ ἐν Ἑλλάδι ἔρευνα. Αὕτη εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ ἡ σπουδαιότερα. Τοῦ λήξαντος μάλιστα ἔτους ἡ ἐργασία φαίνεται προσθέτουσα πολὺ οὐσιώδη στοιχεῖα εἰς τὰς περιορισμένας ἔτι γνώσεις ἡμῶν περὶ αὐτῶν τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς ἑλληνικῆς προϊστορίας, αἵτινες ὡς τὸ σκοτεινότερον μέρος τῆς περιόδου ταύτης προκαλοῦσι καὶ ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀρχαιοδίφου.

Ἐκτὸς ὠρισμένων τινῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπεδείχθησαν ὑπάρχουσαι μεταξὺ τῆς ἀναπτύξεως ἐξ ἑνὸς τῶν περὶ τὰ Καρπάθια καὶ τὸν Δούναδιν χωρῶν κατὰ τὸν νεολιθικὸν αἰῶνα καὶ ἐξ ἑτέρου τῆς βορειανατολικῆς Ἑλλάδος, συγγένεια καμμία δὲν παρατηρήθη (τοῦλάχιστον ἐξωτερικῶς) μεταξὺ τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ βορρᾶ καὶ τῆς Ἑλλάδος τοῦ νότου. Ὅσον τὰ εὐρήματα ἐπληθύνοντο, τόσο ἐδλεπέ τις καθαρώτερον ὅτι ὁ πολὺ περισσότερον προηγμένος πολιτισμὸς τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ τῆς Κρήτης κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα δὲν ἤσκησε καμμίαν φανεράν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς βορείας Ἑλλάδος κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ χρόνου. Ἄν ἐξαίρεσωμεν μαρμάρινά τινα εἰδώλια τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν Κυκλάδων, τὰ ὅποια εὐρέθησαν καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, εἰσαχθέντα ἐκεῖθεν, πάντα τὰ λοιπὰ προϊόντα τῆς τέχνης τῶν βορείων ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς κεραμικῆς κατὰ πρῶτον λόγον, ἐφαίνοντο ὅλως διόλου ἄλλοτρίου τύπου ἐν συγκρίσει τόσο πρὸς τὰ ἀπλούστερα, ἀρχέγονα, ὅσον καὶ πρὸς τὰ τελειότερα προϊόντα τῆς παραγωγῆς τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Κρήτης.

Ἡ ἐθνολογικὴ μορφή τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου μέχρι Κρήτης κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους

χρόνους βεβαίως πρέπει νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μεγάλης διαφορᾶς ἐξ ἑνὸς τοῦ πολιτισμοῦ μεταξὺ τῶν βορείων καὶ νοτίων ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς συγγενείας ὅμως ἐξ ἑτέρου τοῦ πολιτισμοῦ τῶν βορείων ἑλληνικῶν τόπων πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο κεῖται ἔξω τοῦ κύκλου τῶν παρατηρήσεών μας ἐνταῦθα. Ἐν γένει εἶναι ἐντελῶς ἀδέβαιον καὶ δυσεξιχνίαστον ἀκόμη, ἂν πρόκειται περὶ θεμελιώδους ἐθνολογικῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν βορείων ἑλληνικῶν χωρῶν—πάντοτε ἐννοοῦμεν κατὰ τοὺς παμπάλαιους χρόνους—καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νοτίων, ἰδιαιτέρως τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Κρήτης, ἢ ἂν πρόκειται ἀπλῶς περὶ διαφορᾶς πολιτιστικῆς καταστάσεως διαφόρων φυλῶν ἐνός τινος παλαιστάτου καὶ μεγάλου ἐθνικοῦ κλάδου.

Ἡ προϊστορικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα δὲν δύναται ἄλλως ἀπ' εὐθείας ν' ἀποβλέψη εἰς τοιαῦτα ζητήματα. Ἀναζητοῦσα τὰ μαρτύρια τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅποια εἶναι ἢ λείψανα τῶν κατοικιῶν των ἢ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των, διευκρινοῦσα τὸν χαρακτῆρα τούτων τῶν ἔργων τῶν χειρῶν των καὶ ἐξετάζουσα τὰς ὁμοιότητας ἢ διαφορὰς πρὸς ἄλλα ἀντίστοιχα γειτονικῶν ἢ μακρυνῶν τόπων, ἐξάγει πορίσματα περὶ τῆς πολιτιστικῆς καταστάσεως μᾶλλον παρὰ περὶ τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τῶν ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς παλαιῶν ἐκείνων λαῶν.

Ἐν τῇ ζητήσει ὅμως ταύτῃ τὸ στάδιόν τῆς ἤδη εἶναι μέγα. Ἦ σημαίνει ἂν δὲν γνωρίζωμεν ἀκόμη ποῖος ἦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος λαός, ὅστις ἀπὸ τεσσάρων καὶ πέντε χιλιάδων ἴσως ἐτῶν πρὸ Χριστοῦ ἤρχισε τὴν πολιτιστικὴν σταδιοδρομίαν του ἐν Κρήτῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῆς τέρμα δύο χιλιάδας ἢ χίλια πεντακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ὅταν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἔχωμεν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτὰ ταῦτα τὰ θαυμαστά μαρτύρια τῆς ὑψηλῆς του ἐκείνης ἀναπτύξεως;

Περὶ τόσο λαμπρῶν ἐξαγομένων τῆς προϊστορικῆς ἐρεύνης ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι βεβαίως δὲν πρόκειται. Ἄλλ' ἡ διὰ νέων ἐκάστοτε παρατηρήσεων βεβαίως τῶν ἀπαξ ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων, ἢ ἀκριβεστέρα ἐξήγησις φαινομένων, τὰ

ὅποια κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον σημαντικῶς προάγουσι τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ὅρων τῆς πρώτης πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ μιᾶς χώρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας αἰῶνάς τινας κατόπιν ἔμελλε νὰ διαχυθῇ τὸ πρῶτον φῶς τῆς καθόλου ἀνθρωπείας μορφώσεως, εἶναι προσφιλές καὶ σοβαρὸν συνάμα θέμα ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Πρὸς τὴν ἀπειρον γοητεῖαν, τὴν ὁποίαν ἐνασκει ὁ μῦθος ὡς ἡ δαψιλεστάτη πηγή τῆς πρώτης μεστῆς θαυμάτων καὶ δόξης ζωῆς τοῦ ἔθνους, δὲν δύναται νὰ μὴ συγκριθῇ ἢ χαρὰ, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἀρχαιοδίφης, ὅταν ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς ἐξάγῃ τὰ σιωπηλά, ἀλλ' ἀσφαλῆ καὶ βέβαια μαρτύρια τῆς πρώτης, ἐξ ἴσου μυστηριώδους, ὡς ὁ μῦθος, ζωῆς τῶν μεγάλων λαῶν.

B'

Ἡ προϊστορικὴ ἔρευνα εἰς ἔλλην τὴν ἀπὸ Ὀρχομενοῦ μέχρι τοῦ ὄρους Οἴτης πὰρὰ τὰς Θερμοπύλας χώραν — εἶναι ἡ χώρα τῶν μεγάλων πεδιάδων τῆς Κωπαίδος, Χαιρωνείας καὶ Φωκίδος — κατέληγεν εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς πολιτιστικῆς καταστάσεως τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων αὐτῆς ἀνῆρχοντο εἰς τὸν νεολιθικὸν αἰῶνα.

Ἡ ὁμογένεια τῶν εἰδῶν τῆς κεραμικῆς εἰς ὅλας τὰς ἐνταῦθα ἀνασκαφείσας προϊστορικὰς θέσεις ἔδιδε νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐπρόκειτο καὶ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου κατὰ τὸν μακρότατον ἴσως τοῦτον νεολιθικὸν αἰῶνα. Καὶ αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἦσαν αἱ αὐταὶ στρογγύλαι καλύβαι πλεγμέναι μὲ κλάδους δένδρων ἢ καλάμια καὶ χρισμέναι μὲ πηλόν, ὁμοιόταται ἐπομένως πρὸς τὰς σημερινὰς τῶν φερεσίκων ποιμένων τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες κοινῶς λέγονται «Βλάχοι», ἀν καὶ Ἕλληνες εἶναι κατὰ τὴν γλῶσσαν, πιθανώτατα δὲ καὶ κατὰ τὴν καταγωγὴν εἶναι καθαρωτέρου ἑλληνικοῦ αἵματος παρὰ οἱ χωρικοὶ πολλῶν πεδιάδων. Ἐὰν αὐτὰ λίθινα ἐργαλεῖα παντοῦ, συνήθως πελέκεις καὶ ἀξίνας ἀδιάτρητοι, τινὲς ὅμως καὶ μὲ ὀπὰς διὰ στυλεούς, ὅπως εἶναι σήμερον τὰ ἐκ μετάλλου ἐργαλεῖα. Ἀπειρον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν μαχαιριδίων καὶ ξυραφίων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὀψιδιανοῦ λίθου, τὸν ὁποῖον τότε ἐξῆγεν ἡ νῆσος

Μήλος καὶ ἀναμφιβόλως εἰς μέγα μέρος τῆς ἀνατολῆς διέδιδε. Ἐὰν μικρὰ ἐργαλεῖα τεχνιτῶν ἦσαν ἐξ ὀστέων ζώων. Χαρακτηριστικὰ διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν ἀνθρώπων ἦσαν τὰ εὐρεθέντα εἰδώλια, πῆλινα τὰ πλεῖστα, ἐν μέρει δὲ καὶ λίθινα (ὄχι μαρμάρινα). Τινὰ παριστάνουν ἀνδρικός μορφῆς καθημένας ὀκλαδόν, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἶναι γυναικεῖαι μορφῆς γυμναὶ ὄρθαι μὲ τὰς χεῖρας κρατοῦσαι τοὺς μαστοὺς, δηλοῦσαι τὴν αὐτὴν Μητέρα Θεάν, τὴν τὰ πάντα γεννώσαν καὶ τρέφουσαν Φύσιν. Πολλὰ γυναικεῖα εἰδώλια παριστάνουσι γυναῖκα καθημένην ἐπὶ τῶν γονάτων εἰς σχῆμα γυναικὸς τικτούσης. Εἶναι περίεργον ὅτι καὶ σήμερον εἰς τὰ περὶ τὴν Χαιρώνειαν χωρία τὴν θέσιν ταύτην λαμβάνουσιν αἱ τίκτουςαι γυναῖκες.

Ἐν τῷ μέγα πλῆθος πάντων τῶν ῥηθέντων ἀντικειμένων παρέσχευεν ἰδίως ὁ μέγας παρὰ τὴν Χαιρώνειαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ προϊστορικὸς γήλοφος, μήκους καὶ πλάτους ἑκατὸν περίπου μέτρων, ὕψους τεσσάρων τοῦλάχιστον μέτρων. Ἐνταῦθα παρετηρήθησαν καὶ τοῖχοι λίθινοι τετραγωνικῶν καὶ ὄχι πλέον ἐντελῶς ἀρχηγόνων κατοικιῶν, ὅπως ἦσαν αἱ μνημονευθεῖσαι καλύβαι, αἱ ὁποῖαι ἄλλως παρετηρήθησαν εἰς τὸν Ὀρχομενὸν μόνον. Σπουδαία παρατήρησις εἶναι ἡ γενομένη εἰς τὸν γήλοφον τῆς Χαιρωνείας καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους. Ὅλον τὸ κέντρον αὐτοῦ, διαμέτρου εἴκοσι περίπου μέτρων, ἀπετελεῖτο ἐκ κολοσσιαίου σωροῦ στάκτης μετ' ἀνθράκων μεμιγμένης, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν ὀστέα ἀνθρώπων πυρίκαυστοι. Οἱ νεκροὶ λοιπὸν δὲν ἐθάπτοντο, ἀλλ' ἐκαίοντο. Πυρίκαυστα ἦσαν καὶ τὰ ὀστᾶ κατοικιδίων ζώων, ἥτοι αἰγῶν, προβάτων, βοῶν, τὰ ὅποια εἰς τὸ παχύτατον τοῦτο στρώμα τῆς στάκτης εὐρέθησαν. Ἡ παρατήρησις αὕτη μοι ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πιστεύσω ὅτι ἐνταῦθα ἐπρόκειτο περὶ λειψάνων μεγάλων πυρῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐκαίοντο οἱ νεκροί, ἀλλὰ καὶ θυσίαι ζώων καὶ ἐστιάσεις ἐπὶ τῶν τάφων (περίδειπνα) ὡς φαίνεται ἐτελοῦντο. Ὁ γήλοφος ἐδείκνυε τοιοῦτοτρόπως διὰ τὴν καθῆσιν τῶν νεκρῶν πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Χαναί-τεπέ τῆς Ἰρράδος.

Μετάλλου ἴχνος οὐδαμοῦ εὐρέθη εἰς τὰς προϊστορικὰς ταύτας θέσεις.

Προσοχής αξία ἦσαν πρὸ πάντων τὰ πολυπληθῆ χειροποίητα πήλινα ἀγγεῖα. Ἡ κεραμικὴ παρουσιάζετο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θαυμασίως προηγμένη κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον. Εἰς τὰ ἀπλᾶ ἀχρωμάτιστα ἀγγεῖα ὁ πηλὸς ἦτο πολλάκις πολὺ καλὰ καθαρισμένος, τὸ ψῆσιμον τέλειον, ἡ ἐπιφάνεια ἐπιμελέστατα στιλβωμένη. Τὰ ζωγραφιστὰ ἔφερον ἐπιμελέστατον γεωμετρικὸν διάκοσμον γραμμικόν: γωνίας διασταυρουμένας, τρίγωνα, βόμβους κικλιδωτοὺς μὲ στιλπνὸν κόκκινον χρῶμα ἐπάνω εἰς λευκὸν λεῖτον ἐπίχρισμα, ἢ ἀμελέστερον μὲ γωνίας ἢ μὲ βοστρυχοειδεῖς γραμμάς καὶ σκοτεινὸν ἀμαυρὸν (θαμπὸν) χρῶμα. Ἄλλα ἔφερον διάκοσμον μὲ δύο χρῶματα, κόκκινον καὶ καστανόν. Ἄλλα ἔφερον τὸν αὐτὸν διάκοσμον ἐπὶ ἐπιχρίσματος λειοτάτου, χρῶματος ἐρυθροῦ σφραγιδοκῆρου. Τὸ σχῆμα τῶν ἀγγείων ἦτο συνήθως σφαιροειδές, ἀλλὰ ἦσαν κύπελλα ἢ τάσια ἀπλᾶ. Πολλὰ ἦσαν καὶ μαύρου ἐντελῶς πηλοῦ, ἀλλὰ μὲ ζώνας τινὰς λευκοῦ χρῶματος. Ὀλίγιστα ἦσαν καὶ ἐγγάρακτα, αἱ δὲ γραμμαὶ ἦσαν γεμισμέναι μὲ λευκὴν τινα οὐσίαν, ὅπως εἰς τὰ νεολιθικὰ τῆς Κνωσοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας πολλῶν ἐκ τῶν προϊστορικῶν τούτων θέσεων εὐρέθησαν σκορπισμένα καὶ μυκηναϊκὰ τεμάχια ἀγγείων τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς ἐποχῆς τῆς μετὰ τὸ 1400 περίπου καὶ 1200 ἢ 1100 πρὸ Χριστοῦ, ὡς συνήθως χρονολογεῖται ἡ ἐποχὴ αὕτη. Ἡδύνατό τις λοιπὸν ἀρὰ γε ἐκ τούτου νὰ ὑποθέσῃ ὅτι αἱ προϊστορικαὶ αὗται θέσεις ἀπὸ τὴν τρίτην τοῦλάχιστον χιλιετηρίδα μέχρι τοῦ τέλους τῆς δευτέρας, ἦτοι ἐπὶ δισχίλια περίπου ἔτη, ἔμειναν ἀκατοίκητοι; Ἡ μᾶλλον ὅτι ὁ νεολιθικὸς αἰὼν τῶν βορείων ἑλληνικῶν χωρῶν ἢ δὲν ἦτο πολὺ παλαιὸς ἢ παλαιότατος μὲν ἦτο, ἀλλ' ὅτι ἐνταῦθα παρετάθη μέχρι νεωτάτων χρόνων — τοῦ 1000 περίπου πρὸ Χριστοῦ — τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλλάδος;

Τὸ ζήτημα ἦτο σπουδαῖον ἀλλὰ καὶ δυσεπίλυτον. Εἰς τὸν Ὀρχομενὸν εὐρέθη ὑπεράνω τοῦ ἀρχαιοτάτου νεολιθικοῦ στρώματος ἄλλο ἀρχαιοτάτον ἐπίσης, ἀλλὰ νεώτερον ἐκεῖνου, μὲ κατοικίας τελειότερας παρὰ αἱ ἀπλούσταται ἐκεῖναι στρογγύλαι καλύβαι, καὶ μὲ κεραμικὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τοὺς χρόνους τῆς δευτέρας πόλεως τῆς Ἰρμάδος καὶ τοῦ κυκλαδικοῦ

πολιτισμοῦ ἦτοι μὲ στρογγύλον ἀπλῶς ἀριθμὸν περὶ τὸ 2000 πρὸ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τὸ στρώμα τοῦτο δὲν ἦτο εὐδιάγνωστον καὶ καθαρὸν, ὅπως τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἀνάμικτον μετ' ἐκεῖνου. Ἐπειτα εἰς τὴν ἀνωτάτην διάστρωσιν τοῦ νεολιθικοῦ στρώματος τῶν προϊστορικῶν θέσεων τῆς Φωκίδος, τὰς ὁποίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἠρεύνθησα, παρατηρήθησαν μετὰ τῶν νεολιθικῶν ἀγγείων ἀνάμικτα καὶ τοιαῦτα, ὁποῖα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς ἀνωτέρω χρόνους περὶ τὸ 2000 πρὸ Χριστοῦ καὶ πρὸς τοὺς προμυκηναϊκοὺς ἐν γένει τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος. Τέλος αἱ στρογγύλαι πλεκταὶ καλύβαι, αἱ ὁποῖαι ἐθεωρήθησαν ἐν Ὀρχομενῷ ὡς χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου μόνου στρώματος, ὑπεχώρουν ἐν τῇ αὐτῇ στρώματι τῆς Χαιρωνείας εἰς λιθίνας τετραγωνικὰς κατοικίας. Τὸ νεολιθικὸν στρώμα ἐφαίνετο τοιουτοτρόπως πολὺ μᾶλλον προωδευμένον ἢ ὅσον ὑπετέθη μόνον ἔνεκα τῶν ποιμενικῶν καλυβῶν τοῦ Ὀρχομενοῦ.

Εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην διέχυσε πλήρες φῶς ἡ ἀνασκαφικὴ ἐρευνα κατὰ τὸ θέρος τοῦ λήξαντος ἔτους. Δι' αὐτῆς αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων προϊστορικῶν πραγμάτων προήχθησαν τόσῳ μᾶλλον σημαντικῶς, καθόσον εὐρέθησαν πλέον ὠρισμένως σημεῖα ἐπαφῆς τῆς προϊστορίας τῆς βορείας Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἀρχαιοτάτον τῆς Κρήτης πολιτισμόν, αἱ δὲ ἱκανῶς ἐξηκριθῶμεναι χρονολογεῖται τούτου δύναται τοιουτοτρόπως νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἀκριβῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον χρονολόγησιν καὶ ἐκεῖνης.

Εἰς τὴν Φωκίδα παρατηρήθη καὶ ἐξητάσθη μέχρι τινὸς μέγας προϊστορικὸς τόπος, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ τεχνητοῦ γηλόφου μήκους διακοσίων μέτρων καὶ πλάτους ἑκατόν, ὕψους σχεδὸν δέκα μέτρων. Εἶναι γήλοφος σχηματισθεὶς εἰς διάστημα μακρῶν αἰώνων, καὶ χιλιετηρίδων ἴσως, ἐκ τῶν κατοικιῶν ἀνθρώπων, αἱ ὁποῖαι κατὰ περιόδους φθειρόμεναι ἢ καιόμεναι ἐσχημάτιζον νέα ἐκάστοτε διαδοχικὰ στρώματα τοῦ ἐδάφους ἐνὸς μεγάλου χωρικοῦ συνοικισμοῦ. Κεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς φωκικῆς πεδιάδος, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισοῦ πάλιν, ἐγγὺς τοῦ χωρίου Καλύβια Ἁγίας Μαρίνης, εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλατείας ἐξ ἐνός, τῶν προπόδων τοῦ Παρνασσοῦ ἐξ ἑτέρου. Εἰς παναρχαίους χρόνους ὁ Κηφι-

σος ἔρρεεν ἀμέσως παρὰ τὸν συνοικισμόν. Τῆς παλαιότητας ἐκείνης κοίτης φαίνονται καθαρὰ τὰ ἴχνη ἐν μέσῳ τῶν ὠραίων βαμβάκοφυτειῶν τῆς πλουσίας πεδιάδος. Ἡ ἐκλογή τῆς θέσεως διὰ τὸν συνοικισμόν βεβαίως δὲν ἦτο ἀσχετος πρὸς τὴν ἀμεσον γειτνίασιν τοῦ ποταμοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι οἱ κατοικήσαντες πρώτην φοράν ἐνταῦθα εἰς μίαν παλαιότητα ἐποχὴν, ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον, ἐκ τῆς ὁποίας ἐσώθησαν τὰ ἀρχαιότατα μαρτύρια τῆς ἱκανῶς προηγημένης πολιτιστικῆς αὐτῶν καταστάσεως κατὰ τὸν νεολιθικὸν ἐπικληθέντα αἰῶνα, εἰς πᾶσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ὀρχομενοῦ χώραν. Τὴν ἀπόδειξιν παρέχουν τὰ προϊόντα τῆς κεραμικῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ἢ ὅμοια εἰς πᾶσας τὰς προϊστορικὰς θέσεις τῆς χώρας ταύτης ἢ παρουσιάζονται ὡς ποικίλα μόνον εἶδη τοῦ αὐτοῦ καθολικοῦ γένους, ὡς τοπικαὶ ἀπλῶς διαφοραὶ κοινῆς τινος τέχνης. Προδήλως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἤσκησεν αὐτὴν, ἀλλ' ἔθνος διηρημένον εἰς φυλάς, αἵτινες ἐκ τῶν αὐτῶν κοινῶν ἀρχῶν ὀρμώμεναι κατ' ἴδιον ἐκάστη τὴν τρόπον ἀνέπτυξαν καὶ ἐκαλλιέργησαν αὐτὴν. Ὅποια πληθώρα ζωῆς καλλιτεχνικῆς εἰς τοὺς παναρχαίους ἤδη ἐκείνους χρόνους ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ αὐτοῦ μικροῦ ἔθνους, περιωρισμένου καὶ τούτου ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρίων μικρᾶς χώρας!

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν μαρτυρίων τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐν ἐποχῇ, καὶ ἦν ὁ σκληρὸς λίθος ἀντικαθίστα ἔτι τὸ μέταλλον διὰ τὰ ὄργανα τῆς ἀγροτικῆς καὶ πάσης σχεδὸν βιομηχανικῆς ἐργασίας, ἀνεκαλύφθησαν συγχρόνως ὄπλα καὶ ἐργαλεῖα μεταλλικά, τῶν ὁποίων ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸ παλαιότατον τοῦ οἰκισμού στρώμα μετέβαλλε ριζικῶς τὰς ἰδέας μας περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς πολιτιστικῆς καταστάσεως τῶν πρωτογόνων ἐκείνων ἀνθρώπων. Δύο κάλλιστα διατηρούμενα χαλκᾶ ἐγχειρίδια, ψέλια λεπτὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου, ἐργαλεῖα χαλκᾶ βελονοειδῆ ἐφαρμοζόμενα εἰς ὀστεῖνας λαβᾶς, ἐγκοπεύς χαλκοῦς λιθουργοῦ ἢ ξυλουργοῦ, ἐμαρτύρουν περὶ πρόδου εἰς τὴν ἐφεύρεσιν σπουδαιότερων τινῶν μέσων τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὁποίαν δὲν προὔπεθέταμεν περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς ἑλληνικῆς χώρας.

Καὶ τὸ σπουδαιότερον: τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιαιτέρας τινὸς

τέχνης ἐγχειρίδια ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἀπαραλλάκτως σχῆμα τῶν ἐν Κρήτῃ εὑρεθέντων μεταξὺ τῶν παλαιότερων λειψάνων τοῦ πρωτομινωικοῦ λεγομένου στρώματος τοῦ διὰ πολλῶν χιλιετηρίδων διήκοντος συνοικισμοῦ τῆς Κνωσοῦ. Ἄν εἶναι ἀρκετὴ τοῦτο ἔνδειξις πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ συμπεράσματος περὶ συγχρονισμοῦ τῶν δύο ἀντιστοίχων στρωμάτων τῆς Κρήτης καὶ τῆς βορείας Ἑλλάδος, τότε βέβαιον πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι χάρις εἰς τὴν σκαπάνην λύομεν ἐν λίαν ἐνδιαφέρον πρόβλημα τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαιοτάτης πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῶν τοῦ Αἰγαίου χωρῶν: Περὶ τὸ 3000 πρὸ Χριστοῦ, ὅποτε μεθ' ἱκανῆς ἀσφαλείας τίθεται ἡ ἀρχὴ τῆς πρωτομινωικῆς ἐποχῆς τῆς Κρήτης, ἐξήρχοντο ἤδη πᾶσαι αἱ χῶραι αὐταὶ μιᾶς παλαιότερας πρωτογόνου καταστάσεως καὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χαλκοῦ, ἦτοι μπρούνζου, εἰς τὰ ὄργανα τοῦ πολέμου καὶ τὰς χρήσεις πᾶσας τῆς ἐργατικῆς ζωῆς εἰσήρχοντο εἰς νέον σπουδαιότατον πλεονστάδιον αὐτῆς, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ πρῶτον τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἔκτοτε μέχρι σήμερον δρώσης πολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἔφερε μίαν ἀλλαγὴν. Μεταξὺ τῶν πρωτομινωικῶν εὑρημάτων τῆς Φαιστοῦ, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἴδῃ τις εἰς τὸ θαυμασίον πλήρες Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου, παρατήρησα δεκατέσσαρα τεμάχια ἀγγείων, τὰ ὁποῖα τόσον εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν κατεσκευάσθησαν ἐν Κρήτῃ ὅσον εἶναι φανερόν ὅτι ἐν Φωκίδι ἢ Χαιρωνείᾳ κατασκευασθέντα εἰσῆχθησαν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Κρήτην. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ, καθὼς εἶπομεν, τῆς παλαιότητας νεολιθικῆς λεγομένης — τώρα θὰ λέγωμεν μᾶλλον τῆς πρώτου χαλκῆς — ἐποχῆς τῆς βορείας Ἑλλάδος.

Ὅχι μόνον λοιπὸν βεβαιοῦται περιφανῶς ὁ συγχρονισμὸς τῶν δύο ἀντιστοίχων στρωμάτων τῆς Κρήτης καὶ τῆς βορείας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐξακριβοῦται συνάμα ἐν σπουδαιότατον γεγονός τῆς ἱστορίας τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χρόνων. Ὅλας τὰς χώρας τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, τοῦ Αἰγαίου ἰδιαιτέρως, συνέδεον περὶ τὸ 3000 πρὸ Χριστοῦ πρὸς ἀλλήλας συμφέροντα ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικά, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἔτρεφε καὶ προῆγε σταθερὰ καὶ συχνή τις συγκοινωνία ἀπὸ τῆς Κρήτης διὰ τῶν

νήσων και παραλίων τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν βορειοτάτων ὄριων τῆς Ἑλλάδος, ἀν μὴ ἴσως καὶ πέραν αὐτῶν. Ἡ Κρήτη ὁμοῦς συνεδέθη ἐνωρίτατα ἤδη διὰ στενῶν δεσμῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἐξ ἑτέρου τὰ προϊόντα τῆς φωκικῆς καὶ χαιρωνειακῆς κεραμικῆς εὐρέθησαν συγχρόνως εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξ ἑνός, εἰς τοὺς τάφους τῶν πρώτων αὐτῆς βασιλέων, εἰς τὴν Λευκάδα ἐξ ἑτέρου, τὴν Σικελίαν, τὴν Ἰταλίαν. Ἐὐ παγκόσμιον ἐμπόριον ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἐπὶ χιλιετηρίδας ἔπειτα ἠκολούθησεν, ἤδη εἰς τοὺς παναρχαίους γνωστοὺς ὀπωσδήποτε χρόνους. Ὁ πολιτισμὸς τῆς σφαιρας μας ἐτήρησε τὴν αὐτὴν πορείαν.

"Ἐπεται τὸ τέλος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΥΔΩΡ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

Ἡ μνήμη, ἡ ψυχικὴ δύναμις τοῦ ἀναπολεῖν καὶ διακρατεῖν εἰς τὸν νοῦν τὰ παρελθόντα, εἶναι ἄρα γέ τι ἀγαθόν, εὐχάριστον καὶ ὠφέλιμον δῶρον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἢ εἶναι τι ἀλγεινὸν καὶ ἐπιζήμιον; Ἐὰν τὸ ἐρώτημα ἐτίθετο οὕτω πῶς ἀποτόμως πρὸς ὑμᾶς, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἕκαστος θὰ ἐδίσταζε πολὺν ἢ ἀπαντήσῃ ἀμέσως καὶ κατηγορηματικῶς. Ἐὰν δὲ ἐζητεῖτο ἐπ' αὐτοῦ ἡ γνώμη ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ δημοψηφίσματος θὰ ἐπαρουσίαζε μεγάλην διχογνωμίαν. Διότι ἡ ἐπ' αὐτοῦ κρίσις θὰ εἶναι πάντοτε ὑποκειμενικὴ, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας, ἐκ τοῦ χαρακτῆρος, ἐκ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως, ἐκ τῶν βιοτικῶν περιστάσεων, ἐκ τῶν σχέσεων καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἀτόμου. Ὅθεν αἱ γνώμαι ὑπῆρξαν πάντοτε δεδιχασμένα. Οἱ ποιηταί, οἵτινες ὑποτίθεται ὅτι εἶναι οἱ ἱεροφάνται τῶν μυστηρίων τῆς ψυχῆς, ὅτε μὲν καταρῶνται τὴν μνήμην ὡς ὀχληρὰν καὶ βασανιστικὴν, ὅτε δὲ τὴν ἐξυμνοῦν ὡς εὐεργετικὴν. Εἶναι πασίγνωστος ἡ ρῆσις τοῦ Δάντου, διακηρύξαντος ὅτι δὲν ὑπάρχει τι ἀλγεινότερον ἢ τὸ νὰ ἐνθυμῆται τις καιροὺς εὐδαίμονας ἐν ἡμέραις δυστυχίας· ἐξ ἐναντίας ποιητῆς ἡμέτερος, ἀνήκων εἰς τὴν παλαιότεραν ποιητικὴν γενεάν, ὁ Παπαρρηγόπουλος, εὐλογεῖ τὴν μνήμην ὡς ἀγαθοεργὸν καὶ παρήγορον. Ὅταν, λέγει, πένητες, γυμνοὶ πάσης εὐτυχίας, καθήμεθα εἰς τὴν ὁδὸν μ' ἐπαίτου βακτηρίαν, περᾶ καὶ ρίπτει εὐσπλάγχχνως εἰς τὸν δίσκον μας ἕνα ὀβολὸν ἢ μνήμη. Καὶ ὁ εὐγνώμων ποιητῆς ἀναπέμπει πρὸς αὐτὴν μίαν στροφὴν ἐκ τῶν ὠραιότερων τοῦ ποιήματός του:

Ὁ μνήμη, πόσους ἀνεὸ σοῦ θὰ εἴχομεν θανάτους!

Μυστηριώδης γέφυρα εἰς τῶν ἐτῶν τὸ χάσμα,

Συνδέεις μὲ τὸ ἕαρ μας τοὺς χρόνους τοὺς ἐσχάτους

Καὶ ἀντηχεῖς ἐπὶ μακρὸν σιγήσαν ἤδη ἄσμα.

Οἱ δὲ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὴ φιλοσοφοῦντες, ἀρμόζουν τὴν γνώμην των συμφῶνως πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν περι-

στάσεις και τὰς ἕξεις· και διὰ τοῦτο ἄλλην γνώμην ἔχουν περὶ τῆς μνήμης οἱ δανεισταὶ και ἄλλην οἱ ὀφειλέται· ἄλλην οἱ φλογεροὶ και ζηλότυποι ἔρασταὶ και ἄλλην αἱ ἄστατοι ἔρωμένοι και οὕτω καθεξῆς· ἄλλην οἱ δραστήριοι και ἐπιμελεῖς και ἄλλην οἱ ὀκνηροί. Διὰ τοὺς μὲν ἡ μνήμη εἶναι ὁ ὀδηγὸς και σύμβουλος εἰς τὰς πράξεις τῆς ζωῆς των, ἐνῶ διὰ τοὺς ἄλλους εἶνε ὀχληρὰ, ἐρχομένη νὰ ὑπενθυμίση ὑποχρεώσεις και νὰ ἐπιβάλη ἀγγαρείας. Καὶ ἐνῶ οἱ μὲν τὴν καλλιεργοῦν και τὴν ὀξύνουν διὰ νὰ τὴν ἔχουν φρουρὸν ἀκοίμητον και κίνητρον διηνεκῆς τῆς ἐνεργείας των, ἕτεροι τὴν ἀποστρέφονται και προσπαθοῦν νὰ τὴν καταστήσουν νωθρὰν και ἀργοῦσαν διὰ διαφόρων ναρκωτικῶν μεθόδων. Ὑποθέτω δὲ ὅτι θὰ ὑπάρχουν πολλοί, ἴσως και μεταξὺ τοῦ ἀκροατηρίου μου, οἱ ὅποιοι· δυσανασχετοῦν, διότι, ἐνῶ πωλοῦνται εἰς τὸν κόσμον τόσα και τόσα μεταλλικὰ ὕδατα ἀμφιβόλου ἴσως χρησιμότητος και ἐνῶ καταβάλλονται τόσοι κόποι και τόση δαπάνη διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως, δὲν εὐρίσκεται και ἓνας ἐπιχειρηματίας ὅστις ν' ἀναλάβῃ νὰ μεταφέρῃ ὄχι τὰ νερὰ τῆς Στυμφαλίας ἢ τοῦ Μέλανος Ποταμοῦ, ἀλλὰ τὸ παλύτιμον ἐκεῖνο ὕγρον ὅπου ἔχουν οἱ κάταικοι τοῦ ἄλλου κόσμου, χωρὶς και πολὺ νὰ τοὺς χρειάζεται ἴσως, τὸ ὕδωρ τῆς Λήθης.

Ἄλλ' ὁποιαδήποτε γνώμη και ἂν ὑπάρχῃ περὶ τῆς μνήμης, ἡ φύσις, ἣτις δὲν λαμβάνει ποτὲ ὑπ' ὄψιν τῆς τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων, ἠθέλησε νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ τῆς διανοητικῆς ταύτης δυνάμεως τὰ κτίσματά της, τὰ λογικὰ και τὰ ἄλογα. Καὶ δὲν ἔχετε βεβαίως ἀνάγκην νὰ μάθετε παρ' ἐμοῦ ὅτι και τὰ ζῆα προσέτι, ὄχι μόνον τ' ἀνήκοντα εἰς τὰ ἀριστοκρατικά και νοημονέστερα εἶδη, ἀλλὰ και αὐτὰ τὰ ταπεινὰ και περιφρονημένα ἔχουν τὸ χάρισμα τῆς μνήμης. Ὁ σκύλος ἐνθυμεῖται τὸν ἀπόντα κύριόν του και τὸν ἀναγνωρίζει ἐπανερχόμενον μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν· ἡ ἀπόδημος χελιδὼν ἐνθυμεῖται τὴν φωλεάν, τὴν ὅποίαν ἔκτισε, και ἐπανερχομένη διευθύνεται πρὸς αὐτὴν ἀσφαλῶς και ἀνευδοιάστως. Ἐνθυμοῦνται και ὁ ἵππος και ὁ ἐλέφας, ἀλλὰ και ἡ μέλισσα και ἡ ἀράχνη και αὐτὸς ὁ μικροσκοπικὸς αἱμοπότης ψύλλος, ὁ ὀδηγούμενος ἐκ τῆς μνήμης ν' ἀνευρίσκῃ τὰ ἀδρὰ μέλη, ἐξ ὧν ὁ ἀδιάκριτος θὰ εἰσπράξῃ

γενναιότερον και ἀνετώτερον πραγματικὸν φόρον αἵματος. Προκειμένου μάλιστα περὶ εὐεργεσίας, τὰ ζῆα, και αὐτὰ τὰ ἀγριώτατα τῶν θηρίων, ἐὰν πιστεύσωμεν τὴν ἀρχαίαν διήγησιν περὶ τοῦ λέοντος τοῦ Ἀνδροκλέους, διατηροῦν μνήμην εὐγνώμονα πολὺ ζωηροτέραν και διαρκεστέραν ἢ οἱ ἄνθρωποι. Τὸ παράδειγμα δὲ τῶν ἀνθρώπων βεβαίως και οὐχὶ τῶν ζῴων θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὀρῶστος συγγραφεύς Γουργκένιεφ, ὅταν ἔγραψε τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον μῦθον, καθ' ὃν ὁ Ὑψιστος συγκαλέσας εἰς ἑορτὴν εἰς τὰ οὐράνια τοῦ δώματα ὄλας τὰς ἀρετάς, ἐδέησε νὰ παρουσιάσῃ πρὸς ἀλλήλας, ὡς φιλόφρων οἰκοδεσπότης, δύο ἐξ αὐτῶν, αἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι δὲν εἶχον καμίαν σχέσιν και γνωριμίαν μεταξὺ των. Ἦσαν δὲ αὐταὶ αἱ δύο ἡ Ἀγαθοεργία και ἡ Εὐγνωμοσύνη.

* *

Τὸ δῶρον τῆς τοῦτο ἡ φύσις, κατὰ τὸ σὺνηθὲς σύστημά της, χαρίζει ἐν μέτρῳ δικαίῳ, ἀλλὰ μετ' ἀνισότητος, διανέμει δὲ αὐτὸ εἰκῆ και ὡς ἔτυχε και οὐχὶ κατὰ τὴν πρέπουσαν ἀναλογίαν τῶν ἄλλων διανοητικῶν χαρισμάτων. Ἡ μνήμη ἐν γένει και ἀνεξαρτήτως τῶν εἰδικῶν δι' ἕκαστον ἄνθρωπον περιστάσεων εἶναι βεβαίως ἐφόδιον σημαντικόν, δὲν συνεπάγεται ὅμως ἀπαραιτήτως τὴν ταυτόχρονον ὑπαρξιν παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ και ἄλλων ἐκτάκτιον ψυχικῶν και πνευματικῶν πλεονεκτημάτων. Ἀπεναντίας ἐπικρατεῖ κοινῶς ἡ γνώμη ὅτι ἡ περίσσεια τῆς μνήμης ἀποβαίνει ἐπιζήμιος εἰς τὴν κρίσιν, εἰς τὴν ὀξείαν ἀντίληψιν και εἰς ἄλλας τοῦ νοῦς δυνάμεις. Ὅταν συνυπάρχῃ μετ' αὐτῶν εἰς ἓν και τὸ αὐτὸ ἀτομον, τότε βεβαίως ὁ εὐτυχῆς κάτοχος εἰσέρχεται αὐτοδικαίως εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μεγάλων και προνομιούχων νόων. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον αὐτὸ εἶναι σπάνιον και τὸ σὺνηθέστερον εἶναι ἡ μνήμη ν' ἀποτελῇ ἱκανότητα μεμονωμένην και ἀνεξάρτητον. Ἐνίοτε μάλιστα και αὐτῆς τῆς μνήμης ἡ ἱκανότης δὲν ἔχει κἄν γενικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς ἓνα και μόνον κύκλον γνώσεων· ὑπενθυμίζω δ' ὡς πρὸς τοῦτο τὸ παράδειγμα τῶν λεγομένων ἀριθμομνημόνων, τῶν ἔχόντων ἐκ φύσεως τὸ δῶρον τοῦ νὰ ἐνθυμῶνται τοὺς ἀριθμοὺς και νὰ βλέπουν αὐτοὺς νοερῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἶονεὶ ἐπὶ πίνακος και νὰ παρακο-

λουθοῦν μὲ γοργοτάτην ἀντίληψιν τοὺς μᾶλλον πολυπλόκους συνδυασμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς δυσχερεστάτας τῶν ἀριθμητικῶν ἐργασιῶν. Δείγματα τῆς τοιαύτης περιέργου μνημονικῆς ἰκανότητος ἔδωκε πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐνταῦθα ἑλλην ἀριθμομνημῶν, ὀνομαζόμενος, νομίζω, Διαμαντῆς.

Εἶναι λοιπὸν μία δύναμις εἰδικὴ τοῦ νοῦ ἡ μνήμη καὶ παρουσιάζει ἀρκετὰς ποικιλίας, οἱ ἄνθρωποι δὲ ὡς πρὸς αὐτὴν διαιροῦνται εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ μνημονικοῦ τῶν. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι στερούμενοι τῆς μνήμης ἐξ ἀλλοιώσεων τοῦ ἐγκέφαλου, ἢ παθόντες τελείαν ἢ σχεδὸν τελείαν ἀμνησίαν, συνεπείᾳ νόσου ἢ ἐκ τυχαίου παθήματος. Οὕτω λόγου χάριν, περὶ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ 5' ἀναφέρεται ὅτι ἡ τεραστία μνήμη, δι' ἧς ἦτο πειροκισμένος ὁ ποντίφιξ οὗτος, ἀνεφάνη μετὰ ἰσχυρὸν κτύπημα, ὅπερ ἐδέχθη εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν νεότητά του. Ἐὰν φαινόμενα τῆς ἀμνησίας, ὡς καθαρῶς παθολογικά, ἀνήκουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπιστήμης, περὶ τὸ ὁποῖον δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ ἐνδιατρίψω. Προσθέτω μόνον τὴν περιέργον λεπτομέρειαν, ὅτι τινὲς τῶν οὕτω παθόντων ἀνέκτησαν διὰ μιᾶς τὴν χρῆσιν τῆς μνήμης συνεπείᾳ νέου σφοδροῦ κλονισμοῦ ψυχικοῦ, ἀπαράλλακτα ὅπως μερικὰ ὠρολόγια ἀνακτοῦν κάποτε τὴν διακοπεῖσαν λειτουργίαν τῶν κατόπιν νέου ἰσχυροῦ τιναγμοῦ. Ἐὰν ἐπιστημονικὰ χρονικὰ ἀναφέρουν ἐν περιεργότατον φαινόμενον τοιαύτης ἀλφινιδίου ἐξεγέρσεως μηχανικῶν ἀναμνήσεων, αἵτινες παραμένουν εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐν λεληλυία καταστάσει. Γραῖα χωρική, παθοῦσα ἐκ σφοδροτάτου πυρετοῦ καὶ περιπεσοῦσα εἰς παραλήρημα, ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλη καθαρῶτατα λατινικοὺς στίχους. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο παντελῶς ἀμόρφωτος καὶ ἀγράμματος, τὸ πρᾶγμα ἐν ἀρχῇ ἐθεωρήθη ὡς ὑπερφυσικόν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τοῦ λαλεῖν ξένας γλῶσσας ἀσυνειδήτως, παρατηρήθη καὶ εἰς ὑστερικὰς κυρίως γυναῖκας, αἵτινες εἰς καιροὺς ἀμαθείας ἐξελαμβάνοντο διὰ τοῦτο ὡς δαιμονιζόμεναι καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς ἀπανθρώπους βασάνους ὑπὸ τῆς παχυλῆς ἀγνοίας καὶ δεισιδαιμονίας τῶν συγχρόνων τῶν· ἀλλ' οἱ θεραπεύοντες τὴν γραῖαν ἰατροὶ ἀνεζήτησαν τὴν λογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος, ἐξηκριδύθη δὲ ὅτι ἡ

ἐν λόγῳ γυνὴ εἶχε διατελέσῃ ἄλλοτε ὑπηρέτρια ἐφημερίου λατινομαθοῦς, ὅστις συνήθιζε μετὰ τὸ γεῦμα νὰ περιφέρεται εἰς τὸν διάδρομον τοῦ πρεσβυτερίου καὶ ν' ἀπαγγέλλη μεγαλόφωνως στίχους τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Ὀρατίου καὶ τοῦ Ὀβιδίου, οἵτινες εἶχον ἐντυπωθῆ ἔκτοτε μηχανικῶς εἰς τὴν μνήμην τῆς ἀγροίκου ὑπηρετρίας.

Ὑπάρχει μία μεγάλη, πολυἀριθμος κατηγορία ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ φύσις παρεχώρησε μὲ περισσὴν φειδῶ τὸ δῶρον τῆς μνήμης. Θὰ ἔτυχε πολλάκις βέβαια ν' ἀκούσετε ἀνθρώπους γνωρίμους σας ἢ μὴ λέγοντας: «Ἀπὲ, πὲς τοῦ αὐτοῦ νὰ πάγη σ' τὸ αὐτό!» Ἡ τοιαύτη, ὡς τὴν εἴπωμεν, αὐτοπάθεια εἶναι ἐπίσης εἰδὸς τι ἀσθενείας, ἐλαφροτέρας ὅμως τῆς ἀνωτέρω· εἶναι σημεῖον μνήμης ἀδυνάτου, νωθρᾶς, διαλειπούσης. Ἡ εὕρεσις τῆς λέξεως δὲν ἀνταποκρίνεται ἀμέσως εἰς τὴν σκέψιν· ὁ νοῦς κοπιάζει νὰ τὴν ἀνεύρη καὶ μεσολαβεῖ χάσμα ἀμηχανίας, δυσφορίας, τὸ ὁποῖον προσπαθοῦμεν ν' ἀναπληρώσωμεν ἐνίοτε μὲ κωμικὰ τεχνάσματα. Συνηθέστερον οἱ τοιοῦτοι ἐπιλήσμονες δὲν ἐνθυμοῦνται τὰ κύρια ὀνόματα ἢ τὰ ἐπίθετα ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισαν τυχαίως εἰς μίαν στιγμὴν παροδικῆς συναντήσεως ἢ τυπικῆς γνωριμίας. Ἦς ἐξ ἡμῶν δὲ θέλων νὰ προσαγορεύσῃ κανένα ἐξ αὐτῶν τῶν γνωστῶν — ἀγνώστων δὲν κατέφυγεν εἰς τὴν ἀστείαν ἐκείνην παράτασιν τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς προσαγορεύσεως καὶ δὲν εἶπε μὲ διαφόρους ἀναπάσεις τῆς φωνῆς τὸ περίφημον ἐκεῖνο Κύριεεεεε!.. τὸ παραμένον ἀσυμπλήρωτον, διότι τὸ ὄνομα δὲν ἔρχεται εἰς τὰ χεῖλη;

Εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ἀφηρημένοι, τῶν ὁποίων οἱ ἀθλοὶ εἶνε ἀμέτρητοι. Παρ' αὐτοῖς ἡ μνήμη δὲν εἶνε ἴσως πάντοτε ἀσθενῆς ἢ ὀκνηρά· ἀλλ' ἡ διανοητικὴ τῶν λειτουργία ἔχει τι τὸ ἀτακτον καὶ τὸ ἀνώμαλον, ἢ δὲ σκέψις ἀπορροφᾷ τόσον πολὺ τὸν νοῦν, ὥστε πᾶσα ἄλλη διανοητικὴ λειτουργία ἀργεῖ ὑποχωροῦσα. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει λαλοῦν, πράττουν, φέρονται ἀσυνειδήτως ὡς αὐτόματα καὶ περιπίπτουν εἰς παντοῖα παθήματα κωμικώτατα. Τὸ φαινόμενον εἶνε τόσον κοινὸν καὶ σύνηθες, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ὅστις νὰ μὴ εἶδε καὶ νὰ μὴ ἤκουσεν ἀστείας περι-

λουθοῦν μὲ γοργοτάτην ἀντίληψιν τοὺς μᾶλλον πολυπλόκους συνδυασμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς δυσχερεστάτας τῶν ἀριθμητικῶν ἐργασιῶν. Δείγματα τῆς τοιαύτης περιέργου μνημονικῆς ἱκανότητος ἔδωκε πρό τινων ἐτῶν ἐνταῦθα ἑλλην ἀριθμομνήμων, ὀνομαζόμενος, νομίζω, Διαμαντῆς.

Εἶναι λοιπὸν μία δύναμις εἰδικὴ τοῦ νοῦ ἡ μνήμη καὶ παρυσιάζει ἀρκετὰς ποικιλίας, οἱ ἄνθρωποι δὲ ὡς πρὸς αὐτὴν διαιροῦνται εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ μνημονικοῦ των. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι στερούμενοι τῆς μνήμης ἐξ ἀλλοιώσεων τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ παθόντες τελείαν ἢ σχεδὸν τελείαν ἀμνησίαν, συνεπείᾳ νόσου ἢ ἐκ τυχαίου παθήματος. Οὕτω λόγου χάριν, περὶ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ 5' ἀναφέρεται ὅτι ἡ τεραστία μνήμη, δι' ἧς ἦτο πεπροικισμένος ὁ ποντίφιξ οὗτος, ἀνεφάνη μετὰ ἰσχυρὸν κτύπημα, ὅπερ ἐδέχθη εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν νεότητά του. Τὰ φαινόμενα τῆς ἀμνησίας, ὡς καθαρῶς παθολογικά, ἀνήκουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπιστήμης, περὶ τὸ ὅποιον δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ ἐνδιατρίψω. Προσθέτω μόνον τὴν περιεργὸν λεπτομέρειαν, ὅτι τινὲς τῶν οὕτω παθόντων ἀνέκτησαν διὰ μιᾶς τὴν χρῆσιν τῆς μνήμης συνεπείᾳ νέου σφοδροῦ κλονισμοῦ ψυχικοῦ, ἀπαράλλακτα ὅπως μερικὰ ὠρολόγια ἀνακτοῦν κάποτε τὴν διακοπεῖσαν λειτουργίαν των κατόπιν νέου ἰσχυροῦ τιναγμοῦ. Τὰ ἐπιστημονικὰ χρονικὰ ἀναφέρουν ἐν περιεργότατον φαινόμενον τοιαύτης αἰφνιδίου ἐξεγέρσεως μηχανικῶν ἀναμνήσεων, αἵτινες παραμένουν εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐν λεληθυῖα καταστάσει. Γραῖα χωρική, παθοῦσα ἐκ σφοδροτάτου πυρετοῦ καὶ περιπεσοῦσα εἰς παραλήρημα, ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλη καθαρῶτατα λατινικοὺς στίχους. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο παντελῶς ἀμόρφωτος καὶ ἀγράμματος, τὸ πρᾶγμα ἐν ἀρχῇ ἐθεωρήθη ὡς ὑπερφυσικόν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τοῦ λαλεῖν ξένας γλῶσσας ἀσυνειδήτως, παρατηρήθη καὶ εἰς ὑστερικὰς κυρίως γυναῖκας, αἵτινες εἰς καιροὺς ἀμαθείας ἐξελαμβάνοντο διὰ τοῦτο ὡς δαιμονιζόμεναι καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς ἀπανθρώπους βασάνους ὑπὸ τῆς παχυλῆς ἀγνοίας καὶ δεισιδαιμονίας τῶν συγχρόνων των· ἀλλ' οἱ θεραπεύοντες τὴν γραῖαν ἰατροὶ ἀνεζήτησαν τὴν λογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος, ἐξηκριβώθη δὲ ὅτι ἡ

ἐν λόγῳ γυνὴ εἶχε διατελέσῃ ἄλλοτε ὑπηρέτρια ἐφημερίου λατινομαθοῦς, ὅστις συνήθιζε μετὰ τὸ γεῦμα νὰ περιφέρεται εἰς τὸν διάδρομον τοῦ πρεσβυτερίου καὶ ν' ἀπαγγέλλη μεγαλοφώνως στίχους τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Ὀρατίου καὶ τοῦ Ὀβιδίου, οἵτινες εἶχον ἐντυπωθῆ ἔκτοτε μηχανικῶς εἰς τὴν μνήμην τῆς ἀγροίκου ὑπηρέτριας.

Ὑπάρχει μία μεγάλη, πολυἀριθμὸς κατηγορία ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ φύσις παρεχώρησε μὲ περισσὴν φειδῶ τὸ δῶρον τῆς μνήμης. Θὰ ἔτυχε πολλάκις βέβαια ν' ἀκούσετε ἀνθρώπους γνωρίμους σας ἢ μὴ λέγοντας: «Αὐτὲ, πὲς τοῦ αὐτοῦ νὰ πάγη σ' τὸ αὐτό!» Ἡ τοιαύτη, ὡς τὴν εἴπωμεν, αὐτοπάθεια εἶναι ἐπίσης εἶδος τι ἀσθενείας, ἐλαφροτέρας ὅμως τῆς ἀνωτέρω· εἶναι σημεῖον μνήμης ἀδυνάτου, νωθρᾶς, διαλειπούσης. Ἡ εὕρεσις τῆς λέξεως δὲν ἀνταποκρίνεται ἀμέσως εἰς τὴν σκέψιν· ὁ νοῦς κοπιᾷ νὰ τὴν ἀνεύρη καὶ μεσολαβεῖ χάσμα ἀμηχανίας, δυσφορίας, τὸ ὅποιον προσπαθοῦμεν ν' ἀναπληρώσωμεν ἐνίοτε μὲ κωμικὰ τεχνάσματα. Συνηθέστερον οἱ τοιοῦτοι ἐπιλήσιμονες δὲν ἐνθυμοῦνται τὰ κύρια ὀνόματα ἢ τὰ ἐπίθετα ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισαν τυχαίως εἰς μίαν στιγμὴν παραδικῆς συναντήσεως ἢ τυπικῆς γνωριμίας. Ἦς ἐξ ἡμῶν δὲ θέλων νὰ προσαγορεύσῃ κανένα ἐξ αὐτῶν τῶν γνωστῶν — ἀγνώστων δὲν κατέφυγεν εἰς τὴν ἀστείαν ἐκείνην παράτασιν τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς προσαγορεύσεως καὶ δὲν εἶπε μὲ διαφόρους ἀναπάσεις τῆς φωνῆς τὸ περίφημον ἐκεῖνο Κύριεεεε!.. τὸ παραμένον ἀσυμπλήρωτον, διότι τὸ ὄνομα δὲν ἔρχεται εἰς τὰ χεῖλη;

Εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ἀφηρημένοι, τῶν ὁποίων οἱ ἄθλοι εἶνε ἀμέτρητοι. Παρ' αὐτοῖς ἡ μνήμη δὲν εἶνε ἴσως πάντοτε ἀσθενῆς ἢ ὀκνηρά· ἀλλ' ἡ διανοητικὴ των λειτουργία ἔχει τι τὸ ἄτακτον καὶ τὸ ἀνώμαλον, ἡ δὲ σκέψις ἀπορροφᾷ τόσον πολὺ τὸν νοῦν, ὥστε πᾶσα ἄλλη διανοητικὴ λειτουργία ἀργεῖ ὑποχωροῦσα. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει λαλοῦν, πράττουσιν, φέρονται ἀσυνειδήτως ὡς αὐτόματα καὶ περιπίπτουν εἰς παντοῖα παθήματα κωμικώτατα. Τὸ φαινόμενον εἶνε τόσον κοινὸν καὶ σύνηθες, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ὅστις νὰ μὴ εἶδε καὶ νὰ μὴ ἤκουσεν ἀστείας περι-

πετείας ἀφηρημένων. Καὶ ἐπειδὴ τὸ φυσικὸν αὐτὸ ἐλάττωμα εἶνε παλαιὸν ὄσον καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος, πᾶσαι αἱ διηγήσεις ἐπὶ γενεᾶς γενεῶν συνανεφύρησαν, ἐτροποποιήθησαν δι' ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων, συντελοῦσης καὶ τῆς ἐπινοίας τῶν εὐφαντάστων, καὶ ἔλαβον μορφὴν θρύλων καὶ μυθευμάτων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη τὸ ἀτελεύτητον συναξάριον τῶν ἀφηρημένων. Τίς δὲν γνωρίζει, λόγου χάριν, τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἀφηρημένου, ὅστις θέλων νὰ βράσῃ ἓν αὐγὸν ἐπὶ ὠρισμένα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἐξήγαγε τὸ ὠρολόγιόν του καὶ εἰς μὲν τὴν χύτραν ἔρριψε τὸ ὠρολόγιον καὶ τὸ ἀφήκε νὰ βράζῃ, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει τὸ αὐγὸν καὶ ἐπερίμενε; Τίς δὲν ἤκουσε τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ ἀφηρημένου ἰατροῦ, ὅστις ἐπιστρέψας εἰς τὴν κατοικίαν του καὶ ἰδὼν τὴν ἐπὶ τῆς θύρας ἐπιγραφὴν τὴν λέγουσαν ὅτι ὁ ἰατρὸς δέχεται ἀπὸ τῆς δεῖνος μέχρι τῆς δεῖνος ὥρας, λησμονῶν δὲ ὅτι ὁ δεχόμενος ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀνέμενε παρὰ τὴν εἴσοδον εἰς νὰ ἔλθῃ ἡ ὠρισμένη ὥρα διὰ νὰ ἔμθῃ μέσα; Ἡ τὸ φοβερὸν πάθημα τοῦ ἀφηρημένου κυρίου, ὅστις κατὰ τινα χοροεσπερίδα, ἀναγκασθεὶς ν' ἀποσυρθῇ πρὸς στιγμὴν εἰς ἀπόκρυφον τοῦ οἴκου μέρος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν κρατῶν ὑπὸ τὴν μασχάλην ὄχι τὸ κλᾶκ τὸ ὁποῖόν ἔφερε πρὸ ὀλίγου, ἀλλ' ἓν ἀχρεῖον καὶ δυσώνυμον σκέπασμα; Ἦν ἀπὸ τὰ τερατιωδέστερα δὲ ἐξ ὄσων ἀνέγνωσα ἦτο καὶ τοῦτο, ὅτι συνηθίζων κάποιος νὰ καπνίζῃ πρὸ τοῦ ὕπνου καὶ ρίπτων ὑστερον τὸ σιγάρον του ἀπὸ τὸ παράθυρον, νὰ κατακλίνεται, ἐσπέραν τινα ἀφηρημένος ἔρριψε τὸ σιγάρον του εἰς τὴν κλίνην καὶ αὐτὸς ἐρρίφθη κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον. Οἱ διηγούμενοι αὐτὰς τὰς ἱστορίας τὰς ἀποδίδουν εἰς ὠρισμένα πρόσωπα καὶ τὰς ἀνάγουν εἰς ὠρισμένους καιροὺς καὶ περιστάσεις, ὅπως δὲ συμβαίνει συνηθέστατα εἰς τοὺς ἀδεσπότες θρύλους, ἔτυχε πολλάκις ν' ἀκούσω τὸ αὐτὸ ἀνέκδοτον ἀναφερόμενον εἰς πρόσωπα διαφορετικά. Ἴσως πάντα ταῦτα δὲν συνέβησαν, ἢ παρίστανται ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, εἶναι δὲ ἐπινοήματα προσαρμοζόμενα εἰς τὸν γενικὸν καὶ φανταστικὸν τύπον τοῦ ἀφηρημένου, ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ συμβοῦν, δεδομένου τοῦ μεγάλου βαθμοῦ τῆς ἐντάσεως, εἰς τὸν ὁποῖον φθάνει ἐνλίτε ἡ τοιαύτη παραδοκικὴ ἐκλείψις τῆς μνήμης καὶ τῆς ἀντιλήψεως.

Τὸ περίεργον δὲ εἶναι ὅτι εἰς τὴν τοιαύτην διάλειψιν ὑποπίπτουν καὶ ἄνθρωποι ἐξόχως νοήμονες καὶ σοφοί, αὐτοὶ δὲ μάλιστα πολλάκις συνηθέστερον, ἔνεκα τῆς βαθείας σκέψεως, εἰς ἣν συχνὰ βυθίζεται ὁ μελετηρὸς αὐτῶν νοῦς. Καὶ ἔχομεν περὶ τούτου τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου Νεύτωνος, ὅστις, ὅταν ἦ προσφιλῆς του γάτα, εἰς ἣν ἐπέτρεπε νὰ εἰσέρχεται ἐλευθέρως εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, ἀπέκτησε καὶ ἓνα γατάκι, παρήγγειλε ν' ἀνοιχθῇ εἰς τὴν θύραν τοῦ γραφείου του, παραπλεύρως τῆς ὀπῆς, δι' ἧς εἰσήρχετο ἡ γάτα, καὶ ἄλλη μία μικρότερα, διὰ νὰ εἰσέρχεται καὶ τὸ γατάκι. Ἐπάρχει δὲ καὶ ἕτερον ἀνέκδοτον περὶ τῆς ἀφηρημάδας τοῦ Νεύτωνος· λέγεται ὅτι ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εὕρισκόμενος μετὰ τῆς μνηστῆς του κατὰ μόνας καὶ ἐκμυζῶν τὴν πίππαν του, ἐβυθίσθη εἰς διαλογισμοὺς καὶ λαδῶν τὴν χεῖρα τῆς φιλιότητος του, εἰσήγαγε τὸν ἓνα τῶν δακτύλων της εἰς τὴν φλέγουσαν ἀκόμη κοιλότητα τῆς καπνοσύριγγος διὰ νὰ καθάρσῃ τὴν τέφραν, ἐνόησε δὲ τὴν πλάνην του μόνον ἐκ τῆς κραυγῆς, τὴν ὁποῖαν ἔρρηξεν ἡ νεάνις ἐκ τοῦ ἐγκάματος. Ὁμοιάζει δὲ αὐτὸ μὲ τὸ πάθημα τοῦ ἄλλου ἀφηρημένου, ὅστις αἰσθανόμενος κνισμὸν, ἔξυεν ἀντὶ τοῦ ἰδικοῦ του τὸν πόδα τοῦ παρακαθημένου τοῦ ἀγνώστου κυρίου, ἀποροῦντος διὰ τὴν οἰκειότητα. Ἀλλὰ μήπως δὲν ὑπέπιπτεν εἰς παραπλήσια παθήματα ἀπροσεξίας καὶ ὁ Παστέρ, ὁ μέγας σοφὸς τῶν νεωτέρων χρόνων; Θὰ ἔτυχε βέβαια ν' ἀναγνώσετε τὸ περὶ αὐτοῦ γραφέν, ὅτι γευματίζων ποτὲ μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ἀφοῦ ἐκαθάρισε κατὰ τὰ ἐπιδόρπια τὰ κεράσια ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος, διδάσκων τοὺς περὶ αὐτὸν ταυτοχρόνως ὅτι πρέπει νὰ πλύνωνται οἱ καρποὶ πρὶν φαγωθῶν, ἐπειδὴ ὁ φλοιὸς των γέμει βλαβερῶν μικροβίων, ἔλαβεν ἔπειτα ἀφηρημένος τὸ ποτήριον ἐκεῖνο καὶ ἐρρόφησε τὸ νερόν, ὅπου τὰ εἶχε καθάρσῃ.

Τὰ παλαιότερα χρονικὰ ἀναφέρουν πλεῖστα ὅσα ἄστεια ἐπεισόδια τοιαῦτα διαφόρων ἐπισήμων ὑποκειμένων. Φαίνεται ὅτι οἱ ἀφηρημένοι ἐπλεόναζον ἰδίως μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας γαλλικῆς κοινωνίας τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος. Ἡ κυρία Σεβινιὲ εἰς τὰς περιφήμους πνευματώδεις ἐπιστολάς της ὀμιλεῖ περὶ τινος εὐπατρίδου ὀνόματι Δὲ Βραγκά, ὅστις, ἀνατραπείσης ποτὲ τῆς

ἀμάξης του ἐντὸς τάφρου, ἔμεινεν ἐκεῖ ἡσύχως καθήμενος ἐπὶ ὄραν καὶ ἡρώτα κατόπιν τοὺς ἐλθόντας νὰ τὸν ἀνασύρουν ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἤθελον. Ὁ ἴδιος, ὢν ἐπίτιμος ἀκόλουθος τῆς βασιλείας τῆς Γαλλίας. Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς, ἰδὼν τὴν βασίλισσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ γονατισμένην καὶ προσευχομένην, τὴν ἐξέλαβεν ὡς προσευχητήριον καὶ ἐγονυπέτισεν ἐπάνω τῆς. Περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγεται ἐπίσης ὅτι τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου, μετέβη κατὰ τὸ σὺνηθες νὰ κοιμηθῆ ἡσύχως εἰς τὴν προτέραν του κατοικίαν, καὶ ὅτι οἱ ἔκπληκτοι ὑπηρέται του τοῦ ὑπενθύμισαν τὴν νέαν του κατάστασιν, τὴν ὅποιαν εἶχε λησμονήσῃ, καὶ τὸν ᾠδήγησαν εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Πολὺ ἀφηρημένος ἦτο καὶ ὁ μέγας μυθογράφος Λαφονταίν, ὅστις παρουσιασθεὶς πρὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΔ' διὰ νὰ προσφέρῃ, εἰς αὐτὸν τὸ βιβλίον του εὐρέθη ἐν δεινῇ ἀμηχανίᾳ, διότι εἶχε λησμονήσῃ νὰ φέρῃ μαζί του ἀκριβῶς τὸ βιβλίον, τὸ ὅποσον ἐπρόκειτο νὰ προσφέρῃ. Ἄλλοτε δ' ἐκκινήσας ἐκ τῆς ἐξοχῆς, διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου συνεζητεῖτο σπουδαία ὑπόθεσις του, ἐσταμάτησε καθ' ὁδὸν εἰς τὴν κατοικίαν φίλου του, ἔμεινεν ἐκεῖ, ἐγευμάτισε, διενυκτέρευσε καὶ μόνον τὴν ἐπομένην ἐνεθυμήθη τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐξεκίνησε, μαθὼν ταυτοχρόνως ὅτι ἔχασε καὶ τὴν δίκην. Ἐὖ αὐτὸ ἐλάττωμα εἶχε καὶ ὁ χρηματίας πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας καρδινάλιος Δυμποά, ὅστις ἐσυνήθιζε νὰ δειπνῆ μὲ ἐν ὄρνιθιον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄρνιθιον ἔτυχε νὰ φαγωθῆ εἰς τὸ μαγειρεῖον ἀπὸ ἓνα σκύλον, οἱ ὑπηρέται φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ κυρλοῦ των, γνωρίζοντες δὲ καὶ τὴν ἀμνημοσύνην του, τὸν ἔπεισαν ὅτι εἶχε δειπνήσῃ παρατυχῶν δὲ καὶ ὁ ἰατρὸς τοῦ καρδινάλιου καὶ εἰδοποιηθεὶς κρυφίως ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κωμωδίας, διατάξας νὰ ἐτοιμασθῆ καὶ δεύτερον ὄρνιθιον καὶ ἐπιτρέψας εἰς τὸν καρδινάλιον πεινῶντα νὰ τὸ φάγῃ, πρὸς ἄκραν εὐχαρίστησιν τοῦ πελάτου του, ὅστις ἐξελάμβανε τὴν τοιαύτην ἔκτακτον ὄρεξιν ὡς σημεῖον ὑγείας καὶ εὐεξίας. Ὁ δὲ Σατωβριάν διηγεῖται ὅτι ἡ σύζυγός του τόσον πολὺ ἠγάπα τὴν σοκολάταν τὴν κατασκευαζομένην εἰς φιλανθρωπικὸν τι ἔδρυμα, διατελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς, καὶ τόσον διαρκῶς τὴν ἐσυλλογιζέτο φροντίζουσα περὶ τῆς διαδόσεώς της,

ὥστε πολλάκις ἀφηρημένη εἰς τὰς ἐπιστολάς της ἀντὶ νὰ ὑπογράψῃ ὑποκόμησα Σατωβριάνδου ὑπέγραφεν «ὑποκόμησα Σοκολάτα».

Εἰς τὸ ἀφαιρεῖσθαι ὑπόκεινται κατ' ἐξοχὴν οἱ μαθηματικοί— καὶ ἀναφέρω ἤδη τὰ κατὰ τὸν Νεύτωνα— διότι τὴν σκέψιν αὐτῶν ἀπασχολοῦν διαρκῶς τὰ προβλήματα τῆς ἐπιστήμης των καὶ ἀποκλείουν πᾶσαν ἄλλην τοῦ νοῦ των λειτουργίαν. Περὶ τοῦ διασήμου μαθηματικοῦ Στουρμι διηγοῦνται ὅτι καθ' ὁδὸν διαλογιζόμενος, ἐν μαθηματικὸν πρόβλημα περισπώμενος καὶ εὐρεθεὶς ἀπέναντι στρογγύλου τινὸς δίσκου, ἐστάθη καὶ διὰ τῆς κιμωλίας, τὴν ὅποιαν ἔφερε πάντοτε μαζί του, ἤρχισε νὰ χαράττῃ ἀριθμητικούς καὶ ἀλγεβρικούς συνδυασμούς. Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ δίσκος κινεῖται, ὁ δὲ καθηγητὴς τὸν ἀκολουθεῖ βαδίζων καὶ χαράττων ἐπ' αὐτοῦ τὰ σημεῖά του. Ὁ δίσκος τρέχει, καὶ ὁ μαθηματικὸς τρέχει ὀπισθὲν του ἐξακολουθῶν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Ἦτο δὲ ὁ δίσκος ἀπλούστατα ἡ βάσις ἐνὸς βαρελλίου, τὸ ὅποσον περιέφερον ἐφ' ἀμάξης πλανόδιος ὑδροπώλης. Ἐξίσου ἀφηρημένος ἦτο καὶ ὁ συνάδελφός του, περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀκμάσας ἐν Γαλλίᾳ περιώνυμος μαθηματικὸς Ἀμπέρ, ὅστις ἀπερροφημένος πάντοτε ἐκ τῶν σκέψεων του ἐχαιρέτα καθ' ὁδὸν μηχανικῶς πάντας τοὺς διαβάτας, ἡμέραν δὲ τινα, ὡς λέγουν, ἐθεάθη χαιρετῶν καὶ ἓνα μεγαλόσωμον σκύλλον τῆς Νέας Γῆς. Ἐνεκα δὲ τοῦ φυσικοῦ τούτου ἐλαττώματος ἐγένετο κάποτε ἥρως κωμικῆς σκηνῆς, ἣτις εἶναι πραγματικῶς τὸ ἀστειότερον πάθημα ἐξ ὅσων ποτὲ συνέβησαν εἰς ἀφηρημένον.

Προσκληθεὶς ποτὲ εἰς γεῦμα ἐπίσημον ὁ Ἀμπέρ, ὅστις προσφάτως εἶχεν ἐκλεγθῆ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου, μετέβη, κατὰ συμβουλήν φίλου του, εἰς τὸ γεῦμα φέρων τὴν ἀκαδημαϊκὴν του στολήν. Εὐρέθη ὁμῶς στενοχωρημένος ἐκεῖ, διότι ἦτο ὁ μόνος ἐκ τῶν προσκεκλημένων, ὅστις ἔφερε στολήν· ἄλλως τε ἦτο καὶ ἀδέξιός περὶ τὰς κοσμικὰς συνηθείας, τὸ ξίφος δὲ τῆς στολῆς τὸν ἠνώχλει εἰς τὰς κινήσεις του. Ὅθεν ἐπωφεληθεὶς μικρᾶς εὐκαιρίας, τὸ ἀφήρεσε πρὶν παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ τὸ ἔκρυψεν ὀπισθεν τῶν προσκεφαλαίων ἐνὸς καναπέ. Ἐλευθερωθεὶς οὕτω τοῦ ἐμποδίου, συμμετέσχε τοῦ γεύματος

εὐθύμως· κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ὁμῶς συναναστροφὴν ἐδυθίσθη πάλιν εἰς τοὺς μαθηματικούς του ρεμβασμοὺς καὶ καθεσθεις εἰς τινὰ γωνίαν τῆς αἰθούσης, ἐλησιμόνησε τοὺς παρεστῶτας. Αἱ ὥραι παρήρχοντο, τὸ μεσονύκτιον εἶχε σημάνη ἤδη καὶ πάντες οἱ προσκεκλημένοι εἶχον ἀπέλθῃ, πλὴν τοῦ Ἀμπέρ, ὅστις βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του, ἔμενε σιωπῶν, ἡ δὲ οἰκοδέσποινα, ἣτις ἦτο ἡ κυρία Φοντάν, γνῶρίζουσα τὰς συνηθείας τοῦ σοφοῦ προσκεκλημένου της, ἐκάθητο καὶ αὐτῇ εἰς τὴν αἰθουσαν ἀπέναντί του, μὴ θέλουσα ἐξ ἀδρότητας νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Μετὰ παρέλευσιν ὥρας τινὸς ἀκόμη ὁ Ἀμπέρ ἀνανήψας τέλος, ἠγέρθη καὶ ἠτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ. Ἀνεζήτησε τὸ ξίφος του, ἀλλ' ὅτε ἠθέλησε νὰ τὸ παραλάβῃ, εἶδεν ὅτι ἐπὶ τοῦ καναπέ, ὅπου τὸ εἶχε κρύψῃ, ἐκάθητο ἡ οἰκοδέσποινα, ἣτις εἰς ἐπίμετρον εἶχεν ἀποκοιμηθῆ. Προσεπάθησε νὰ τὸ ἀποσύρῃ χωρὶς νὰ τὴν ἐξυπνήσῃ, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο δύσκολον· ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ἀποπείρας τὸ ἐτράβηξεν, ἀλλ' ἀπέσυρε μόνην τὴν λειδίδα, διότι ἡ θήκη ἐκρατεῖτο πιεσμένη ὑπὸ τὰ προσκεφάλαια. Ἐν τῇ δυσφορίᾳ του ἐξέφερε μεγαλοφώνως ἐπιφώνημα καὶ ἡ κραυγὴ του ἀφύπνισε τὴν κυρίαν, ἣτις ἐν τῇ ζάλῃ τοῦ ὕπνου ἀκόμη διατελοῦσα καὶ ἰδοῦσα αἶφνης ἐνώπιόν της ἀνθρωπὸν μὲ τεταραγμένην φυσιογνωμίαν καὶ μὲ ξίφος γυμνὸν εἰς τὴν χεῖρα, ἔρρηξε φωνὰς τρόμου. Προσέδραμον οἱ ὑπηρέται καὶ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἐδόθη ἡ δέουσα ἐξήγησις ὑπὸ τοῦ αἰσχυνομένου διὰ τὸ πάθημά του καθηγητοῦ καὶ ἡ σκηνὴ ἔληξε μὲ θορυβώδη ἰλαρότητα.

Ἀφηρημένους ἔχομεν πολλοὺς καὶ εἰς τὸν τόπον μας, ὑποθέτω δέ, ὅτι καὶ μετὰ τῆς παρούσης εὐγενοῦς ὁμιληγύρεως, ἣτις ἔχει τὴν συγκαταθετικὴν καλωσύνην ν' ἀκροᾶται τὰ ἐλαφρολογήματά μου, ὑπάρχουν κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀρκετοὶ καὶ ἀρκεταί, τῶν ὁποίων ὁ νοῦς ταξιδεῦει μακαρίως μὲ τὸ ἀερόπλανον τῆς φαντασίας εἰς μέρη μακρυνά, ὅπου δὲν φιλάνει ἡ ἀδολέσχιά μου. Κανενὸς ὁμῶς ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ἀφηρημένων οἱ ἄθλοι δὲν ὑπῆρξαν τόσοι μεγάλοι καὶ πρωτότυποι, ὥστε νὰ τύχουν τῆς ἰδιαιτέρας ἀναγραφῆς εἰς τὴν ἱστορίαν. Εἰς μόνος ὑπῆρξεν εἰς τὴν χώραν μας διάσημος ἀφηρημένος, ζήσας εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασι-

λείας τοῦ Ὄθωνος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἦτο ξένος, ὁ Γερμανὸς ἰατρὸς τῆς Αὐλῆς Ρέζερ, περὶ οὗ διεσώθησαν μετὰ τῶν γεροντοτέρων πολλὰ ἀστεῖα ἀνέκδοτα. Ἦν ἰδιότροπον τοῦτον ἄνδρα καὶ τοὺς παραδόξους τρόπους του περιγράφει πνευματωδῶς καὶ ἐπιχαρίτως εἰς τὰς περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἑλληνικῆς Αὐλῆς ἐπιστολὰς της μίᾳ Ἑλβετῆς κυρία, ἐπισκεφθεῖσα τὴν χώραν μας κατὰ τὸ 1859, ὡς ἔξῃς:

«Ἡμῶν ἀσθενής... ἡ βασίλισσα μαθοῦσα τοῦτο, ἀπέστειλεν ἀμέσως τὸν ἰατρὸν της κ. Ρέζερ, Βαυαρὸν, νὰ μ' ἐπισκεφθῇ. Ὁ Ρέζερ ἔμα εἰσελλιών, μοῦ ἔκαμε τὴν χειρίστην ἐντύπωσιν. Ἔχω ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς ἀμβλυωποῦντας· καὶ αὐτὸς ὄχι μόνον ἀμβλυωπῶν εἶναι, ἀλλ' οὔτε δύνασαι ν' ἀνακαλύψῃς ποῦ τὸ βλέμμα του διευθύνεται. Ἐμδῆκεν ὡς ἀνεμοστρόβιλος, κάθε ἄλλην διεύθυνσιν λαβῶν παρὰ τὴν τῆς κλίνης μου, τέλος πλησιάσας μουρμουρίζων, μοῦ ἀπηύθυνε τὸν λόγον γαλλιστί: « — Vous êtes malade, Madame? — Je le crois bien, Monsieur. — Avez vous de papier, Madame! — Je le crois bien, Monsieur». Ἐκάθησε παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ἀρπάσας τεμάχιον χάρτου ἤρχισε γράφων. Διὰ μιᾶς ἀφίνει τὴν γραφίδα καὶ ὀρμᾶ πρὸς ἐμέ. Ρίγος μὲ κατέλαβε, διότι τὸν ἐνόμισα παράφρων. Ἐδτυχῶς δὲν ἦτο παράφρων· ἀλλὰ γράφων τὴν συνταγὴν του ἐνθυμήθη ὅτι δὲν ἐμέτρησε τὸν σφυγμὸν μου καὶ ὅτι δὲν μὲ ἠρώτησεν οὔτε τί αἰσθάνομαι. Ἡρπασε τὴν χεῖρά μου. « — Mais qu'avez vous Madame! — Ma tête est brulante, Monsieur, et mes genoux ne me soutiennent plus. — Toussez un peu, Madame». Ἐβόησα λοιπόν, ἐνῶ δὲν εἶχα βήχα. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἐτέλειωσε τὴν συνταγὴν, μοῦ τὴν ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας, ἠρπασε τὸν πῖλόν του καὶ ἐδοκίμασε νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς θύρας τῆς εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον ἀγούσης καὶ ἣτις φυσικῶς τῇ λόγῳ ἦτο κλειδωμένη. Ἦν ἀφῆκα νὰ μάχεται μὲ τὴν θύραν περιέργως νὰ ἰδῶ ποῦ τοῦτο ἤθελε καταλήξῃ. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἀνεχώρησε δρομαῖος δι' ἐκείνης, δι' ἧς εἰσῆλθεν, ἀφοῦ ἀνησύχησεν ἀρκετὰ τὸν γείτονά μου, καὶ χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ».

Ἡ ξένη κυρία ἀναφέρει κατόπιν τὰ ἀνέκδοτα ὅσα ἤκουσεν ἐν Ἀθήναις περὶ τοῦ περιφήμου τούτου ἀφηρημένου, ἀλλ' ἀνή-

κόντα κατά τὸ πλεῖστον εἰς τὸν κύκλον τῶν γενικῶς καὶ στερεοτύπως ἀποδιδόμενων εἰς πάντας τοὺς ξεχασμένους, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, τὸ τοῦ αὐγοῦ, καὶ τὸ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἰδίου οἴκου. Μᾶλλον συγκεκριμένον καὶ πιστευτότερον εἶναι τὸ ἐξῆς: Ταξιδεύων ποτὲ ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος ὁ Ῥέζερ καὶ εὕρισκόμενος εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ σιδηροδρόμου διαμέρισμα μετὰ δύο ὑπασπιστῶν τοῦ ἀνακτος, ὧν ὁ ἕτερος ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ἀφοῦ ἐπρογευμάτισε μετ' αὐτῶν ἐκεῖ μέσα προχείρως, ἔρριψεν ἀπὸ τῆς θυρίδος τοῦ βαγονίου μαζί με τὰ ὑπολείμματα τοῦ προγεύματος καὶ τὰς χρυσᾶς ἐπιμήδας τοῦ ἀξιωματικοῦ, τὰς ὁποίας οὗτος εἶχεν ἀποθέσει πλησίον του. Εὐρέθη δὲ ὁ δυστυχῆς ὑπασπιστῆς εἰς δυσχερεστάτην θέσιν ἕνεκα τῆς ἀπροσεξίας ταύτης, καθ' ὅτι μετ' ὀλίγον, ὅτε ἔφθασαν εἰς Βιέννην καὶ ἐπρόκειτο μετὰ τοῦ βασιλέως νὰ παρουσιασθοῦν πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, δὲν εὔρετὰς ἐπιμήδας του, οὔτε εἶχε καιρὸν νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ, ἀπέσχε δὲ τῆς παρουσιάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ στολὴν ἀντικανονικὴν καὶ ἐπεπλήχθη αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

Τὸ καταπληκτικώτερον ὅμως κατόρθωμα τοῦ Ῥέζερ, πάντοτε κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς εἰρημένης ξένης, εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

Θελήσας νὰ νυμφευθῇ, μετέβη εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἐμνηστεύθη καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς μνηστῆς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς· εἰς τὴν Βενετίαν δέ, τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς ξηρᾶς, ἀφῆκε τὰς κυρίας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν εἰσιτηρίων τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀποπλέοντος μετὰ τινὰς ὥρας. Ἀλλὰ φεῦ! εἰσελθὼν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο, ἐλησμόνησε τὴν μνηστῆν, τὴν πενθερὰν καὶ τὰς ἀποσκευὰς του, ἔφθασε δὲ ἀτάραχος εἰς Ἀθήνας, ὅπου μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔλαβεν ἐπιστολὴν τῆς πενθερᾶς, εὐγνωμονούσης διότι τὴν ἔκαμε νὰ ἐννοήσῃ ἐγκαίρως ποῖον Πά ἦτο τὸ μέλλον τῆς θυγατρὸς τῆς, εἰς ἀν συνεζευγνύετο μετὰ τοιοῦτον ἀνδρῶπον, καὶ εἰδοποιούσης ὅτι ἐκεῖναι μὲν ἐπανεκαμπτὸν εἰς Βαυαρίαν, εἰς αὐτὸν δὲ ἔπεμπον τὰς λησιμονηθείσας ἀποσκευὰς του.

Παρὰ πρεσβυτέρων τινῶν συμπολιτῶν μας ἤκουσα ἄλλοτε καὶ τὸ ἐπόμενον κωμικὸν ἐπεισόδιον τοῦ ἱατροῦ Ῥέζερ. Ἐπι-

σκεφθεὶς ποτε κυρίαν καὶ ἰδὼν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐφ' οὗ ἐκάθητο λευκὸν τι πανίον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ μυωπία του ἐξέλαθεν ὡς τὴν ἄκραν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἐνδύματος, ἐκφεύγουσιν ἀπρεπῶς ἀπὸ κάποιον μέρος, ἤρχισε κρυφίως καὶ μετὰ συστολῆς νὰ τὸ εἰσαγάγῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐντός, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς περισκελίδος του, πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τῆς κυρίας, ἣτις ἔβλεπε τὸ ἀφειθὲν παρ' αὐτῆς ἐκεῖ λευκὸν τῆς μανδηλίου νὰ λαμβάνῃ τοιαύτην παράδοξον τύχην. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο εὖρον κατόπιν ἀποδιδόμενον εἰς ἀπλοϊκόν τινα γάλλον ἐφημέριον, εὐρεθέντα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐνώπιον τῆς δουκίσσης τοῦ Πανθιέδρ. Ὡστε βλέπετε ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν ἀφηρημένων ἢ δόξα δὲν εἶνε ἀσφαλὲς καὶ σταθερὸν κτήμα, ἀλλ' ὑπόκειται καὶ αὐτῇ εἰς ἀμφισβήτησιν καὶ καταπάτησιν, ὅπως καὶ τὰ οἰκόπεδα.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωπίνης μνήμης καὶ πρὸς ἐξάσκησιν αὐτῆς διὰ νὰ δύναται ν' ἀποφεύγῃ τὰς διαλείψεις καὶ τὴν λήθην ἐπενοήθησαν ἀπὸ παναρχαίων χρόνων διάφοροι μέθοδοι, ἀποβλέπουσαι, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐννοιῶν ἐκ τῆς θείας διαφόρων ἀντικειμένων, εἰς τὴν ἐπάνοδον τῆς μνήμης εἰς τὴν ζητουμένην σκέψιν. Συνήθως οἱ τοιοῦτοι τρόποι εἶνε ἢ μετάθεσις τοῦ δακτυλιδίου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον δάκτυλον, ἢ τοῦ ὥρολογίου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο θυλάκιον· πάγκοινος δὲ εἶνε ἰδίως ὁ κόμβος τοῦ μανδηλίου. Ἀλλ' ὑπάρχουν μερικοὶ τόσον ἀμνήμονες, ὥστε ἀφοῦ δέσουν τὸν πρῶτον κόμβον, χρειάζονται κατόπιν νὰ κάμουν καὶ δεῦτερον διὰ νὰ ἐνθυμηθοῦν τὸν πρῶτον. Ἔτεροι καταφεύγουν εἰς ἄλλα μέσα, κάποιος γνωστός μου δὲ μοῦ διηγείτο ὅτι δσάκις ἤθελε νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν παραγγελίαν τῆς δυστρόπου πενθερᾶς του, ἐσυνήθιζε νὰ τοποθετῇ ἐπὶ τοῦ γραφείου του ἐν παιγνίδιον παριστῶν ἀρκοῦδαν, ὅπως τὸ ὁμοίωμα τοῦ θηρίου ὑπενθυμίζῃ εἰς αὐτὸν τὴν πενθερὰν καὶ τὴν παραγγελίαν τῆς. Ὁ στοιχειωδέστερος ὅμως καὶ κοινότερος τρόπος ὑπομνήσεως εἶνε τὸ σημειωματάριον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε πάντοτε ἀσφαλὲς, διότι ἢ σημειώσεις γίνεται ἐνλίστε ἐν τάχει καὶ δὲν ἐπαρκεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν μνήμην, ἐνθυμοῦμαι δὲ περὶ τούτου τὸ ἐξῆς κωμικὸν παράθημα ἑνὸς φίλου μου· κάποιον κουμπάρα του τὸν παρεκά-

λεσέ ποτε διά τινά υπόθεσίν της, πολυάσχολος δὲ αὐτὸς ἐσημείωσεν ἐν τάχει τὸ ὄνομά της διὰ νὰ ἐνθυμηθῆ· ἀλλ' ὅτε μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐξήταξε τὸ σημειωματάριόν του, τὰς δύο κακογεγραμμένας λέξεις, τὰς ὁποίας εἶχε σημειώσει ἐκεῖ, «'Αγγελικὴ κουμπάρα» ἀνέγνωσεν «'Αγγλικὴ κουμποῦρα» καὶ ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ διὰ τίνα σκοπὸν εἶχε σημειώσει τὸ φονικὸν αὐτὸ ὄπλον.

Πλὴν ὅμως τῶν ἐμπορικῶν τούτων μέσων ἐγένετο ἄλλοτε καὶ κάποια ἐπιστημονικὴ ἀπόπειρα πρὸς καταρτισμὸν συστήματος βοηθητικοῦ τῆς μνήμης, βασιζόμενον εἰς συνδυασμοὺς καὶ συνηχῆσεις τῶν λέξεων. Ἐὸ σύστημα δὲ τοῦτο ὠνομάσθη Μνημοτεχνία. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸ δὲν ἠὺδοκίμησε πολὺ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφηρημένων καὶ τῶν ξεχασμένων εἰς τὸν κόσμον παραμένει πάντοτε μέγας. Ἄν εἶναι καλὸν ἢ κακὸν τοῦτο διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δύσκολον εἶναι ν' ἀποφανθῆ τις. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις εἶχε θαυμάσιον μνημονικόν, εἰς κάποιον, ὅστις τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν διδάξῃ μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας νὰ ἐνθυμῆται, ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ τὸν ἐδίδασκε καμμίαν μέθοδον διὰ νὰ ἤμπορῇ νὰ λησιμονῇ. Διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ γενικοῦ ζητήματος εἶναι βέβαιον ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποία θὰ ἦτο καλλίτερον διὰ τὸν ἀνθρώπον νὰ τὰ λησιμονῇ παρά νὰ ἐνθυμῆται. Καὶ εἰς ἓν μυθιστόρημα τοῦ Ἀγγλοῦ συγγραφέως Κόναν Ντόουλ, ὁ περιδόητος αὐτοῦ ἦρως Σέρλοκ Χόμς μετὰ πολλὴν εὐφυΐαν διατυπώνει αὐτὴν τὴν θεωρίαν.

Ἀντιθέτως ἐλάχιστος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν προικισθέντων ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ μνήμης μεγάλης, γοργῆς, εὐρείας. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς ἢ φύσις δὲν ὑπῆρξε λίαν ἀφειδῆς, ὀλίγοι δὲ εἶνε οἱ προνομιούχοι, οἱ κατέχοντες τὸ χάρισμα μνήμης γενικῆς, περιλαμβανούσης πάντας τοὺς κλάδους τῆς γνώσεως. Συνηθέστερον εἶνε τὸ φαινόμενον τῶν ἐχόντων ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα μνήμης περὶ εἰδικόν τινα καὶ ὠρισμένον κύκλον γνώσεων καὶ ἐντυπώσεων, ἐνίοτε δὲ καὶ περὶ κύκλους πλείονας τοῦ ἐνός, εἴτε σχετικούς, εἴτε καὶ ἀσχέτους πρὸς ἀλλήλας. Ὡς οἱ μὲν

εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐνθυμοῦνται ἀριθμοὺς καὶ χρονολογίας· οἱ δὲ εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐνθυμοῦνται μουσικοὺς φθόγγους· ἄλλοι δύνανται ν' ἀποστηθίζουν εὐχερῶς περικοπὰς βιβλίων, πολλάκις ἐφ' ἀπαξ καὶ τροχάδην παρ' αὐτῶν ἀναγνωσθέντων, ἢ καὶ λόγους ῥητόρων, τοὺς ὁποίους ἤκουσαν ἀπαγγελλομένους· ἕτεροι ἔχουν τὴν μνήμην εἰδικῶς ἱκανὴν περὶ τὸ ἐκμανθάνειν ξένας γλώσσας καὶ λαλεῖν αὐτὰς ἀπροσκόπτως. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ περίφημος Ἰταλὸς καρδινάλιος Μετσοφάντε, ἀποθανὼν ἐν Βονωνίᾳ κατὰ τὸ 1848, θαῦμα ἀληθῶς γλωσσομαθείας, γινώσκων καὶ λαλῶν 58 γλώσσας καὶ διαλέκτους μετὰ τῶν ἰδιωτισμῶν των. Καὶ περὶ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου λέγεται ὅτι ἔχων εἰς τὰ στρατεύματά του ὑπηρετοῦντας στρατιώτας, ἀνήκοντας εἰς 22 διάφορα ἔθνη, ἠδύνατο νὰ συνδιαλέγεται μεθ' ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ ἀνῆκε.

Ἔπεται τὸ τέλος.

X. ANNINOS

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ

ΜΕΤΑΞΥ ΥΛΟΤΟΜΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ

Ἡ Χυλομαζοῦ (θηλυκὸς Ἰάγος). — Ὁ Πῆτερ (παρ' ὀλίγον Ὀθέλλος). — Μία Δεσδεμόνα τῶν δασῶν. — Θεωρεῖται δασικαὶ περὶ ἀχρηστίας τοῦ χάρτου καὶ τῆς δημοσιογραφίας. — Ἐὶς Μαυροπούλι καὶ ἡ λευκὴ περιστέρω. — Ὁ θρίαμβος τῆς ἀληθείας.

«Χυλομαζοῦ τὴν ὀνόμασα, καίτοι τὸ ἀληθὲς ὄνομά της εἶναι διάφορον, ἀλλ' ἐγὼ ἀποφεύγω τὰ ἀληθινὰ ὀνόματα προσώπων καὶ χωρίων, διότι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ἐκθέτῃ τοὺς ἥρωας τῶν ἱστοριῶν του, ὅταν οὗτοι εἶναι ἀκόμη ζωντανοί. Ὁ σύζυγός της ἦτο καὶ εἶναι ἀρχιὑλοτόμος — προϊστάται δηλαδὴ πεντήκοντα παλληκαριῶν ὑλοτόμων. Ἐκαστον χειμῶνα στρατολογεῖ τοὺς ἐργάτας του καὶ ἐκλέγει μίαν ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν στενῶν κοιλάδων, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τὰ ἀπέραντα δάση, τὰ ἐκτεινόμενα πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου μας.

Ἐκεῖ στήνουν ἓν «στρατόπεδον» ἐν τῇ μέσῃ τῶν χιονισμένων δασῶν καὶ ὑλοτομοῦν τὸ δάσος. Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων σύρονται δι' ἐλκῆθρων ἐπὶ τῆς παγωμένης λευκῆς γῆς ἕως τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, ὅπου μένουν μέχρι τῆς προσεχοῦς ἀνοιξέως ἐπὶ τῆς παγωμένης ἐπιφανείας τοῦ ποταμοῦ.

Ἄργα ἔρχεται ἡ ἀνοιξίς εἰς τὰ βουνὰ τῶν βορείων χωρῶν, ἀλλ' ἔρχεται ἀποτόμως, τὸν Μάιον. Τότε οἱ πάγοι τήκονται καὶ οἱ ἀσήμεντοι ποταμοὶ φουσκῶνουν καὶ γίνονται πλωτοὶ ἐπὶ τινος ἡμέρας τὸ ἔτος, καὶ τότε πρέπει ὁ ἀρχιὑλοτόμος νὰ ἔχῃ μεγάλην δραστηριότητα καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ σιδηρᾶν πειθαρχίαν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν του, διὰ νὰ ἐργάζωνται νυχθημερὸν ἐν ἀνάγκῃ πολλάκις ἕως τὴν μέσῃν ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ ἐντὸς τῶν τηκομένων πάγων. Πρόκειται τότε νὰ «ξεκινήσουν τὰ κουτσουρα», νὰ ξεφράξουν τὸν ποταμόν, ὅπου ὄγκοι πάγων καὶ κουτσουρῶν ἔχουν φράξῃ τὴν κοιλάδα. Ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ κορμοὶ δένδρων εἶναι προωρισμένοι νὰ ἀλεσθοῦν καὶ νὰ χρησι-

μεύσουν ὡς πρώτη ὕλη πρὸς κατασκευὴν «μάζης» χρησίμου πρὸς χαρτοποιίαν, ἡ ξυλεία αὕτη φέρει τὸ λακωνικὸν ὄνομα χυλομαζα ἢ χαρτομαζα (pulpstuf) καὶ οἱ καταγινομένοι εἰς τὴν ὑλοτομίαν ταύτην ὀνομάζονται ἀναλόγως pulpstuffers. Λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ σύζυγός της ἦτο χυλομαζεύς, τὴν ὀνομάζω Χυλομαζοῦ.

Εἰς τὴν παράπλευρον κοιλάδα εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἄλλη ἑταιρεία ὑλοτομίας, ἡ ὁποία ἐκοπτε δένδρα ὄχι προωρισμένα νὰ γίνουν χάρτης δι' ἐφημερίδας, ἀλλὰ αἰκοδομήσιμος ξυλεία. Ἡ ἑταιρεία αὕτη εἶχε διορίσῃ ὡς ἐργοδηγὸν της τὸν Πῆτερ. Ὁ Πῆτερ (Πέτρος) εἶναι ἀνὴρ μεσήλικος ἤρεμος τοὺς τρόπους, σιωπηλὸς μᾶλλον, ἡσυχώτατος, ἀλλὰ μ' ὄλα ταῦτα θεωρεῖται ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ χωρίου μας.

Ἡ σύζυγός του εἶναι χαριεστάτη νέα, ἡ ὁποία ἐπροτίμησε τὸν Πῆτερ ὄχι διότι τὴν ἠνάγκασαν οἱ συγγενεῖς της νὰ πάρῃ μεσήλικον ἀνδρα (πράγμα ἀσύνηθες ἐδῶ), ἀλλὰ διότι τὸν ἠγάπησε, καὶ οὕτω πῶς ἔθεσε τὴν μικρὰν λευκὴν χεῖρά της εἰς τὴν στιδαράν του χεῖρα, δίδουσα τὸ «λεμόνι» εἰς διαφόρους «τρυφερόποδας» ἐρωτύλους μνηστῆράς της.

Σημείωσις: Ἐδῶ διὰ τοὺς ἀπορριπτομένους μνηστῆρας δὲν λέγουν ὅτι «ἔφαγαν τὴν χυλόπητταν» ἀλλὰ ὅτι «ἐπῆραν τὸ λεμόνι» καὶ «τρυφερόποδες» (tenderfoot) λέγονται οἱ μαλθακοὶ νέοι, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι συνηθισμένοι εἰς τὸν τραχὺν βίον τῶν δασῶν.

Ὁ Πῆτερ καὶ οἱ ἄνδρες του ὀνομάζονται ἀπλῶς ὑλοτόμοι (lumbermen) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς χυλομαζίτας ὑλοτόμους τῆς γειτονικῆς κοιλάδος. Ὁ Πῆτερ σπανίως ὀμιλεῖ, ἀλλ' ὅταν ὀμιλῇ, τὰ λέγει μὲ ἰδιαιτέρον «χιούμορ».

Μίαν φορὰν ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη φοράδα μου ἐπήδησεν ὕψηλὸν φράκτην καὶ ἐσχίσθη εἰς τὸν μηρὸν φρικωδῶς ἐξ αἰτίας ἐνὸς καρφιοῦ. Ἐπρεπεν ἡ χάλινουσα πληγὴ νὰ βραφθῇ καὶ ἐγὼ δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ βράψω τὰς ζώσας σάρκας καὶ τὰ ὡς βράκη σχισμένα τεμάχια δέρματος. Ἐπροσκάλεσα λοιπὸν τὸν Πῆτερ νὰ τὸ κάμῃ. Πᾶς ἄνθρωπος ἐδῶ εἶναι πολυτεχνίτης: πεταλωτής, χειρουργός, σαπωναποιός, μαιευτήρ, σιδηρουργός, βράπτης, μαραγκός, ἐμβάλωματής.

Θέλεις π. χ. νὰ διορθώσης τὰ ὑποδήματα σου καὶ βαρύνεσαι νὰ ταξιδεύης μίλια πολλὰ νὰ εὔρης τὸν Ἰταλὸν ἐμβαλωματὴν; Ἀπλούστατα, γράφεις εἰς τὸ πλησιέστερον κατάστημα καὶ σοῦ στέλλουν ἐν «ἄουφριτ», ἦτοι κιβώτιον περιέχον ὅλα τὰ ἐργαλεῖα ὑποδηματοποιίας, ὡς καὶ καλαπόδια καὶ βιβλιάριον μὲ ὀδηγίαν πῶς νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι. Θέλεις νὰ κοπανίσῃς τὰ κοτόπουλά σου; Σοῦ στέλλουν ἄλλο «ἄουφριτ» μὲ τὰ σχετικὰ ἐργαλεῖα. Ἐτρύπησεν ἡ τσαγέρα σου, ἀμέσως δανείζεσαι ἀπὸ τὸν γείτονα ἐν «ἄουφριτ» μὲ κολλητήρια, γάνωμα καὶ λοιπὰ χρειώδη.

Λοιπὸν, ὁ Πῆτερ εἶχεν «ἄουφριτ» χειρουργικῆς, περιέχον ἐργαλεῖα χειρουργικά, διὰ τῶν ὀστέων, ὑλοτόμιος αὐτός, ἦτο εἰς θέσιν νὰ κάμνῃ ἐγχειρήσεις εἰς ὅλα τὰ ὄντα, ἀπὸ τὰ καναρίνια εἰς τὸν ἐλέφαντα, ἰδίως ὅμως νὰ θεραπεύῃ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν ἀνθρώπων, ἔππων καὶ σκύλων.

Ἐξήγαγε λοιπὸν βελόνην, τὴν ἀπελύμανεν εἰς φλόγα οἰνοπνεύματος καὶ ἤρχισεν ἀδιστακτως νὰ βράπτῃ, χωρὶς καὶ νὰ δέσῃ τοὺς πόδας τῆς φοράδας. Καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον, τὸ ὅποιον εἶχε φονεύσῃ ἄνθρωπον διὰ λακτίσματος, ἐστάθη (ἢ τῆς ἐπιβολῆς!) ἡσυχον ὡσὰν ἀρνί, διὰ τὸν Πῆτερ τῆς εἶπε μὲ τὴν ἡρεμον, βραδείαν καὶ ἀποφασιστικὴν φωνὴν του:

— Στάσου, κυρά, νὰ βράψω τὸ βρακί σου!

Ἡ κυρία «χυλομαζοῦ» καὶ ἡ κυρία τοῦ Πέτρου κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἦσαν φίλαι. Κατ' οὐσίαν ἐμισοῦντο, ἀλλ' οἱ λεπτοὶ τρόποι, οἱ ὅποιοι διακρίνουν τὴν Ἀμερικανίδα, ἔστιν καὶ ὑλοτόμου σύζυγον, καὶ τὴν κάμνουν νὰ εἶναι πάντοτε κυρία καλῶς πρέπει, ἐπρόλαβαν πᾶσαν χυδαίαν ῥῆξιν μεταξύ των.

Οἱ ὑλοτόμοι ὅμως καὶ οἱ χυλομαζῖται δὲν εἶναι τόσοι λεπτοὶ οὔτε δύνανται ν' ἀποκρύπτουν τὸ μεταξύ των μίσος, τὸ ὅποιον πηγάζει ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ. Ἐν σαββατόβραδον, ὅτε εἶχαν πλῆρως εἰς τὴν ταβέρναν (πίνουν δὲ ἀπὸ τὸ σαββατόβραδον, διότι τὴν κυριακὴν ἡ ταβέρνα δὲν ἀνοίγει) παρ' ὀλίγον νὰ ἔλθουν εἰς αἱματηρὰν ῥῆξιν.

— Ἡμεῖς, (εἶπαν οἱ ὑλοτόμοι τῆς χαρτομάζης) θὰ περάσωμεν πρῶτοι τὰ κούτσουρά μας ἀπὸ τὸν ποταμὸν, διότι οἱ δικηγόροι τῆς Ἐταιρείας μας ἐπέτυχαν τοιοῦτον προνόμιον παρὰ τῶν

δικαστηρίων, καὶ σεῖς θὰ περιμένετε ἄπρακτοι ὡς ποῦ θὰ κατέλθουν τὸν ποταμὸν τὰ ἰδικά μας κούτσουρα.

Σημειωτέον ὅτι οἱ δύο ποταμοί, ὁ τῶν ὑλομαζιτῶν καὶ ὁ τῶν κυρίως ὑλοτόμων, συρρέουν ὡς παραπόταμοι ἐνὸς μεγάλου ποταμοῦ, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀμφότερα τὰ τμήματα νὰ «πλεύσουν» τὴν ξυλείαν των συγχρόνως, διότι θὰ ἐπήρχετο τότε ἀνάμιξις.

— Ἔσεῖς δὲν εἰσθε ὑλοτόμοι, ὅπως ἡμεῖς, δηλαδὴ ἀληθινοὶ ὑλοτόμοι, καὶ δὲν ἔχετε κανὲν δικαίωμα προτεραιότητος, οὔτε σὰς λογαριάζομεν διὰ ὑλοτόμους, ἀπήντησαν οἱ ἄλλοι.

— Μαζέψετε τὰ λόγια σας.

— Καθόλου. Μὲ τὴν ξυλείαν ποῦ κόπτομεν ἡμεῖς, γίνονται σπίτια, καράβια, ἔπιπλα, ἐκκλησιαί καὶ ἄλλα θεάρεστα πράγματα, ἐνῶ μὲ τὴν ἰδικὴν σας γίνεται μόνον μᾶζα διὰ χαρτιά!

— Καὶ τὰ χαρτιά δὲν χρησιμεύουν, νομίζετε; εἶπα ἐγὼ παρεμβαίνων καὶ προσπαθῶν νὰ ἐπαναφέρω τὴν ἐκτραχυνθεῖσαν συζήτησιν εἰς ὀμαλωτέραν ὁδόν.

— Κολοκύθια! Ἐὰ χαρτιά χρησιμεύουν μόνον εἰς τοὺς δικηγόρους νὰ γράφουν ἐπάνω τὰς δολίας ἀγωγὰς των καὶ εἰς τοὺς δικαστὰς διὰ νὰ λαμβάνουν ἀδίκως προσωρινὰ μέτρα.

— Ἄς εἶναι, ὡς ξένος δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράζω ἀτομικὴν γνώμην περὶ τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος σας — ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς παρατηρήσω ὅτι ἡ δημοσιογραφία...

— Ἀηδία! Μόνον ψέμματα γράφουν αἱ ἐφημερίδες καὶ κόβουν ὀλόκληρα δάση διὰ νὰ τὰ μεταβάλουν εἰς χαρτὶ καὶ νὰ τυπώνουν ἐπάνω τοῦ κόσμου τὰ ψέμματα καὶ νὰ ἐκθέτουν οἰκογενειακὰ μυστικὰ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ γράφουν ἀχρηστα μυθιστορήματα. Ἐπρεπε ν' ἀπαγορεύσουν διὰ νόμου τὴν κατασκευὴν χάρτου, ὅχι νὰ μᾶς φοβερρίζουν αὐτοὶ μὲ προσωρινὰ μέτρα καὶ προσωπικὴν κράτησιν, σύλληψιν, φυλάκισιν καὶ ἄλλας.

Προφανῶς ὁ λαλήσας ξυλοσχίστης μὲ τοὺς δικαστικοὺς ὄρους του ἦτο πολὺ περισσότερον ἐγγράμματος ἢ ὅσον ἐφαίνετο καὶ βεβαίως καὶ αὐτὸς θὰ καταβροχθίζῃ ἐντὸς τῆς σκηνῆς του μὲ τὸ φῶς τοῦ φαναρίου του τὰς ἐφημερίδας του ὡς πᾶς Ἀμερικανός. Ἀλλ' ἡ συζήτησις ἔλαβεν ἀπότομον τέλος, ὅτε προσῆλθεν ὁ ἴδιος ὁ Πῆτερ καὶ ἔκαμε μίαν ἐνδιαφέρουσαν κοινοποίη-

σιν. Μᾶς εἶπε μεγαλοφώνως μὲ τὴν σταθερὰν καὶ ἤρεμον φωνὴν του καὶ τὸ θαυμάσιον δικτατορικὸν ὕφος του :

— Ἐρὲ παιδιά, ἐγὼ δὲν τὸ ἐγκρίνω νὰ μαλώνετε καὶ νὰ τσακώνεστε μεσοπιόμενοι. Λοιπὸν θὲς πάψη αὐτὴ ἡ συζήτησις.— Καὶ ὅποιος δὲν πάψη, τοῦ σπάζω ἐγὼ τὰ μούτρα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἡμπορῇ νὰ μαζέψη τὰ δόντια του μέσα εἰς ἓνα μαντίλι σὰν κουκκιά καὶ νὰ τὰ πάη σπίτι.

Καὶ πάντες ἐσιώπησαν.

“Ὅταν ἦλθεν ἡ ἀνοιξίς, ἐφάνη ὅτι οἱ χυλομαζῖται δὲν εἶχαν δὰ καὶ τόσα μέσα μὲ τοὺς δικηγόρους καὶ τὰ δικαστήρια περὶ λήψεως προσωρινῶν μέτρων κ.τ.λ., διότι κανεὶς δικαστικὸς κλητὴρ δὲν ἐτόλμησε νὰ προβάλλῃ τὴν μύτην του εἰς τὰ δάση μας καὶ νὰ «σερβίρῃ χαρτιά» (ἐδῶ δὲν λέγουν «κοινοποιήσις ἀποφάσεως» ἀλλὰ «σερβίρισμα χαρτιῶν»). Οὕτω πῶς τὸ ζήτημα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κοινοῦ ποταμοῦ πρὸς «κουτσουροπλοῖαν» ἔμεινε ζήτημα προτεραιότητος. Ἀμφότεραι λοιπὸν αἱ ἀντίζηλοι δμάδες κατέγιναν νὰ καταβιδάσουν μέρος τῆς ξυλείας των διὰ νὰ προλάβουν τὴν κατοχὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἡ βία των ἦτο δικαιολογημένη, διότι οἱ ὄρειοι ποταμοὶ εἶναι πλωτοὶ μόνον ὀλίγας ἐβδομάδας τὸ ἔτος, καὶ οἱ βραδύνοντες κινδυνεύουν νὰ ἔχουν τὴν ξυλείαν των ἀφημένην εἰς τὸ μέσον τῆς πλωτῆς ὁδοῦ ἐλλείψει ὕδατος. Μίαν ἡμέραν ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον ἓνας κύριος μὲ κομψὸν ἔλκηθρον, τυλιγμένος ἐντὸς γούνας πολυτελεστάτης, καὶ κατέλυσε εἰς τὸ σπίτι τῆς κυρίας «Χυλομαζοῦς». Ἦτο ὁ διευθυντὴς τῆς Ἐταιρείας τῆς χαρτομάζης. Ἐκεῖ ἔγιναν συμβούλια ἐπὶ συμβουλιῶν πῶς νὰ κάμουν διὰ νὰ καταλάβουν πρῶτοι τὸν ποταμόν. Ὁ χυλομαζεὺς μετὰ τῆς κυρίας του καὶ οἱ κυριώτεροι χυλομαζῖται του συνεσκέπτοντο.

— Ἐδοκίμασα, εἶπε κάποιος, συμφώνως πρὸς τὴν ὁδηγίαν σας, νὰ δωροδοκῆσω τὸν Πῆτερ διὰ ν’ ἀναχαιτίσῃ τὸ ἔργον τῶν ἀνδρῶν του, ἀλλ’ εἰς ἀπάντησιν μὲ ἐπῆρε ἀπὸ τὸν σβέρκον καὶ διὰ μιᾶς κλωτσιᾶς μ’ ἐπέταξεν ἔξω ἀπὸ τὴν σκηνὴν του.

— Ἀλλὰ πῶς ἔκαμεν αὐτὸς ὁ δαιμόνιος ν’ ἀνοίξῃ τὸν ποταμόν του καὶ ν’ ἀρχίσῃ νὰ κατεβάξῃ ξύλα, ἐνῆ ὁ ἰδικὸς μας ποταμὸς εἶναι ἀκόμη παγωμένος;

— Διὰ δυναμίτιδος. Τὸ σακκίδιον, τὸ ὅποιον φέρει ἐπὶ τοῦ ὤμου του νυχθημερόν, περιέχει βλους τοὺς δαίμονας τῆς κολάσεως. Μὲ αὐτὰ τὰ φυσίγγια ἀνατινάξει τοὺς πάγους. “Ὅλοι τὸν ἀποφεύγουν, ὅταν περνᾷ μὲ τὸν ἀπαίσιον σάκκον του.—“Ἵπνον δὲν γνωρίζουν τὰ μάτια του, οἱ ἄνθρωποι του πλαγιάζουν εἰς τὰς ἑνδεκα τὸ βράδυ καὶ σηκώνονται εἰς τὰς δύο τὸ πρωῖ. Ὅσακις ὁ ποταμὸς παγώνει, τὸν ξεπαγώνει μὲ μπᾶμ καὶ μπούμ. Ἐχει πέντε ἡμέρας νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἡ γυναῖκά του καὶ αὐτὴ εἶναι ἐνθουσιασμένη μὲ τὴν δραστηριότητά του, καὶ ἀντὶ νὰ παραπονηθῆται διὰ τὴν ἀπουσίαν του, τοῦναντίον τὸν παρακινεῖ νὰ μὴν ἔρχεται, καὶ τὸν ἐφοδιάζει μὲ τρόφιμα καὶ γλυκύσματα διὰ μίαν ὀλόκληρον ἐβδομάδα.

— Εἶπατε, νομίζω, ὅτι ἡ κυρία τοῦ Πέτρου εἶναι πολὺ νέα, ἐνῆ αὐτὸς εἶναι μεσήλιξ. Πῶς δὲν εἶναι ζηλότυπος; Ἠρώτησεν ὁ διευθυντὴς τῶν χυλομαζιτῶν.

— Δὲν εἶναι ζηλότυπος. Ἄν ἦτο, ἴσως θὰ παρημέλει τὴν ἐργασίαν του περισσότερο, ὑπέλαβεν ἡ κυρία «Χυλομαζοῦ»!

— Δὲν ἡμπορεῖτε νὰ τὸν κάμετε ζηλότυπον; Ἠρώτησε μετὰ πονηρίας ὁ Διευθυντὴς.

Ἡ κυρία «Χυλομαζοῦ» ὕψωσε τοὺς ὠραίους ὤμους της καὶ εἶπεν :

— Ἐγὼ δὲν ἀνακατώνομαι εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις.

Μόλα ταῦτα εἶχε σπεῖρῃ τὸν σπόρον τοῦ δηλητηρίου. Οἱ περὶ τὴν χαρτομάζαν κύριοι, ἐφαρμόζοντες τὴν ἀρχὴν ὅτι εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὸν ἔρωτα ὅλα ἐπιτρέπονται, δὲν ἐπτοήθησαν πρὸ τῆς ταπεινότητος τοῦ μέσου· ἀνέθεσαν εἰς τινὰς φαύλους νὰ διαδώσουν ὅτι ἡ νεαρὰ σύζυγος τοῦ Πῆτερ εἶναι ἀπιστος, ἐχάλκευσαν ἐν τῇ μέσῳ τῶν ἀγρίων βουνῶν καὶ δασῶν σκηναὶς ἀνταξίας ὑποθέσεως μελοδράματος καὶ κατώρθωσαν ὥστε φίλοι τινὲς τοῦ Πῆτερ νὰ ἴδουν νυκτερινὸν ἐπισκέπτῃν πηδῶντα εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Πῆτερ καὶ νὰ πειθοῦν καλῆ τῇ πίστει, ὅτι καὶ τὴν τρέχει.

Ἐπὶ τέλους τὰ ἔμαθε καὶ ὁ δυστυχὴς ὁ Πῆτερ, καὶ μετὰ αὐπνον νύκτα ἐγκατέλειπε τὴν ἐργασίαν του διὰ νὰ παραφυλάττῃ ἔξωθεν τῆς οἰκίας του. Δὲν εἶδε κανένα, εἶδεν ὅμως

πατήματα ἀνδρὸς ἀποτυπωμένα εἰς τὰ χιόνια ὀπισθεν τοῦ φράκτου τῆς οἰκίας του. Αὐτὸ τὸν ἔπεισεν. Ἐξω φρενῶν ὤρμησε νὰ σφάξῃ τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ τὸ θάρρος τὸν ἐγκατέλειψε. Κατέφυγεν εἰς τὴν ταβέρναν καὶ ἐζήτησεν ἐν ἀφθονίᾳ βῶμι. Τὸ τοιοῦτον ἐπροξένησεν ἀπορίαν εἰς τὸν ταβερνάρην, διότι ὁ Πῆτερ εἶχε παύσῃ νὰ πίνῃ οἶον δῆποτε ποτὸν ἀφ' οὗτου εἶχε νυμφευθῆ. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν ταβέρναν, εἶχαν ἀκούσῃ τοὺς θρύλους καὶ ἐπροσπάθουν νὰ τὸν καθησυχάσουν, ὅτε μεθυσμένος πλέον ὤρμησεν ἐκ δευτέρου πρὸς τὴν οἰκίαν του. Ἐστειλαν μάλιστα καὶ ἓνα θεῖόν του νὰ τὸν παρακολουθήσῃ πρὸς πρόληψιν δυστυχήματος.

Τὶ συνέβη εἰς τὸ σπίτι τοῦ Πῆτερ δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς, διότι οἱ συγγενεῖς του δὲν ὤμνησαν. Τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι μετ' ὀλίγον ὠδήγησαν τὸν Πῆτερ αἱματόφυρτον καὶ ἀναίσθητον εἰς τὸ φαρμακεῖον πρὸς ἐπίδεσιν ἐνὸς τραύματός του εἰς τὴν κεφαλὴν. Φαίνεται ὅτι ἐπετέθη κατὰ τῆς γυναικὸς του ἢ ἠπειλήσῃ νὰ ἀνατινάξῃ αὐτὴν καὶ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν ἀέρα μὲ τὸν περίφημον ἐκείνον σάκκον τῆς δυναμίτιδος, καὶ ὅτι οἱ συγγενεῖς προστρέξαντες τὸν κατέβαλαν διὰ βροπάλων. Ἀλλὰ τί νομίζετε ὅτι ἔκαμεν ἢ καλὴ σύζυγός του;

Ἀμέσως ἐνόησεν, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον ἦτο μηχανογραφία τῶν κατηραμένων ἐκείνων χυλομαζιτῶν διὰ νὰ ἀποσπάσουν τὸν Πῆτερ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβεβαίωσεν ὁ ἰατρός, ὅτι ὁ Πῆτερ εἶναι μόνον μεθυσμένος καὶ ζαλισμένος καὶ τὰ τραύματά του δὲν εἶναι σοβαρά, ἢ ἀνδρεία γυνὴ ἐσκέφθη νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ. Λαμβάνουσα μεθ' ἑαυτῆς διάφορα τροφίμα καὶ ἄλλα πράγματα ἔππευσε καὶ μετέβη εἰς τὸ «στρατόπεδον» τῶν ὑλοτόμων.

Οἱ ὑλοτόμοι ὡς ἀκέφαλος ἀγέλη εἶχαν παύσῃ τὴν ἐργασίαν μετὰ τὴν αἰφνίδιον ἀναχώρησιν τοῦ Πῆτερ, ὅστις δὲν εἶχεν ἀφίση ἀντικαταστάτην. Ἡ γυνὴ ἐφύσησε δυνατὰ μέσα εἰς τὸ κέρας, διὰ τοῦ ὁποίου δίδεται τὸ σύνθημα εἰς τοὺς διασκορπισμένους ἀνδρας νὰ συναθροισθοῦν. Ἐπειτα ἀφόδως ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τοὺς ὑλοτόμους:

— Εἰς τὸν «μπόξ» σας (τὸν προϊστάμενόν σας) συνέβη μικρὸν δυστύχημα, ἔνεκα τοῦ ὁποίου θ' ἀπουσιάσῃ διὰ μίαν ἢ δύο ἡμέ-

ρας, ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ καιρὸς ἐπείγει, δὲν πρέπει νὰ σταματήσῃ ἡ ἐργασία διὰ νὰ μὴ μᾶς προλάβουν οἱ ἄλλοι.

— Μάλιστα, μάλιστα, ἔχετε δίκαιον! Ἴην διέκοψαν.

— Λοιπὸν, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν σᾶς ἀνακοινῶν ὅτι τὸ «κομάντο» τὸ ἀναλαμβάνω ἐγώ, εἶπεν ἡ νέα μὲ γλυκεῖαν, ἀλλὰ σταθερὰν φωνήν.

— Ζήτω τῆς ἀρχηγίνας μας! ἐφώνησαν οἱ ὑλοτόμοι, ζήτω!

— Ποῖος ἀπὸ σας ἔκαμνεν ἐδῶ τὸν μάγειρον διὰ τοὺς ἀνδρας; ἠρώτησεν ἡ νέα αὐτοχειροτόνητος ἀρχηγίνα.

— Ἐγώ, εἶπε κάποιος πωγονοφόρος χαιρετῶν στρατιωτικῶς.

— Καλὰ! θ' ἀναλάβω ἐγὼ τὰ καθήκοντά σου καὶ σὺ θὰ παραλάβῃς αὐτοὺς τοὺς σάκκους δυναμίτιδος καὶ θὰ ἀνατινάξῃς τοὺς πάγους ὅπου τυχὸν ἔχουν φράξῃ τὸ ποτάμι.

— Εἰς τὰς διαταγὰς σας, κυρία εἶπεν ὁ πωγονοφόρος καὶ ἀπῆλθε.

— Ποῖος εἶναι ἐπὶ τῆς ἐφοδιοπομπίας; Ἠρώτησε πάλιν ἡ ἀρχηγίνα.

— Ἐγώ, εἶπεν ἐρυθρόδερμον παιδίον. Ἦτο νεαρὸς Ἰνδιάνος, ὅστις ὠδήγει τρεῖς «πόννυς», δηλαδὴ μικροσκοπικὰ ἀλογάκια.

— Ἐσὺ θὰ τραβήξῃς τέσσαρα μίλια παρακάτω μὲ ὄλα τὰ πράγματα τοῦ στρατοπέδου, διότι ἐννοῶ νὰ κάμωμεν τέσσαρα μίλια δρόμον σήμερον.

— «Μαυροποῦλι» θὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τῆς λευκῆς περιστερᾶς, εἶπεν ὁ Ἰνδόπαις ἀγωγιάτης, ὁ ὁποῖος κατὰ σύμπτωσιν φέρει δυσκολοπρόφερτον ὄνομα, ὅπερ σημαίνει «Μαυροποῦλι», ἢ «Κότσιφας». Καὶ ἀτενίζων μετὰ ἀφελοῦς θαυμασμοῦ τέκνου τῆς φύσεως τὴν λευκὴν ἀρχηγίναν του, ἀπῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ φορτώνῃ τὰ ἀλογάκια τοῦ προθυμότατος.

Ἀλλ' ἡ ἀρχηγίνα ἀνέφλεξε τὸν ζῆλον τῶν ὑλοτόμων καὶ δι' ἄλλων μέσων: Ἐκτὸς τῆς συνηθισμένης φασουλᾶδας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συνήθως τὴν μόνην θερμὴν τροφήν τῶν ὑλοτόμων, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ παραθέσῃ τὴν ἐσπέραν ἐν κανονικὸν δείπνον (regular dinner) μὲ γλυκίσματα καὶ κομπόσταν καὶ τουργιά, τὰ ὅποια εἶχε πάρῃ μαζί της.

Ἐν ἀπεριγράπτῳ ἐνθουσιασμῷ οἱ ἄνδρες εἰργάζοντο νυχθημερόν. Τὰς ὀλίγας ὥρας τῆς νυκτός, ὅτε οἱ ἄνδρες ἐκοιμῶντο, ἡ ἀρχηγίνα βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀύπνου μικροῦ Ἰνδιάνου παρσκευάζε βουνὰ ἀπὸ τηγανίτας (pan cakes) καὶ «χόμιν» (Ἰνδιάνικον νομίζω γλύκισμα, εἶδος τραχανᾶ ἐξ ἀραβοσίτου μὲ φασόλια), ὥστε τὸ πρωτὶ οἱ ἄνδρες εὕρισκαν ἕτοιμον λουκούλειον πρόγευμα.

Οὕτω πως, ὅταν μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Πῆτερ ἀναρρώσας ἐπαγῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐπρόφθασεν ἴσα ἴσα εἰς τὴν ἐπίσημον στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ δυναμιτιστὴς ἀνετίνασσε τὸν τελευταῖον πᾶγον τοῦ ποταμίσκου, ἐκεῖ ὅπου εἰσβάλλει εἰς τὸν μέγαν ποταμόν. Ὁ μέγας ποταμὸς ἦτο ἤδη ἀνοικτὸς καὶ οὕτως ἦτο δυνατόν νὰ λάβουν κατοχὴν αὐτοῦ οἱ πλωτῆρες καὶ ταχέως χιλιάδες κουτσούριων ἔπλεαν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἐλευθέρως.

— Ζήτω! ἐνικήσαμεν!

— Ζήτω οἱ ἀληθινοὶ ὑλοτόμοι!

— Κάτω οἱ ψεῦται ποῦ βγάζουν ψέμματα μὲ τὸ καντάρι καὶ οἱ ἐφημεριδογράφοι ποῦ θὰ κάμουν χαρτὶ ἀπὸ τῆν ξυλείαν των, διὰ νὰ τυπῶνουν τοῦ κόσμου τὰ ψέμματα!

— Ζήτω καὶ τῆς ἀρχηγίνας μας!

Αὐτὴν τὴν στιγμὴν παρουσιάσθη ὁ Πῆτερ μὲ δεμένην τὴν κεφαλὴν του. Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἑμιλήσῃ πρὸς τὴν γυναῖκά του ὁ Πῆτερ μετὰ τὸ ἐπεισόδιον καὶ ἐδίσταζε κάπως, συναισθανόμενος τὸ ἔνοχον καὶ ἀπρεπὲς τῆς διαγωγῆς του πρὸς τὴν λαμπρὰν σύζυγόν του.

Ἐκείνη ἔμως ἤνοιξε τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ τὸν ἐφίλησε δημοσίᾳ φωνάζουσα:

— Ζήτω τοῦ Πῆτερ τοῦ ἀρχηγοῦ σας!

— Ζήτω τοῦ «μπόρς», ζήτω!

— Ζήτω τῆς λευκῆς περιστερᾶς τοῦ δάσους, εἶπεν ὁ Ἰνδιάνοπαις παρὰ τὴν συνήθη συστολήν του.

Ἡ κυρία «Χυλομαζοῦ», κάτω εἰς τὸ χωρὶον ἤκουσε τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰς ἐνόησε βεβαίως, διότι, ὅταν τὸ ἀπόγευμα ἐπέρσασα πρὸ τῆς οἰκίας καὶ ἔρριπτα βλέμμα ἐξεταστικόν, εἶδα ὅτι εἶχε καταβιβάσῃ ὅλα τὰ παραπετάσματα.

— Ζήτω ἡ ἀλήθεια, κάτω ἡ κακογλωσσιὰ! Ἐφώνησαν μερι-

κοὶ ἐκ τῶν συνοδουσάντων τὴν κυρίαν ὑλοτόμου θριαμβευτικῶς ἐπιστρέφουσαν εἰς τὸ σπῆτι τῆς, ἀκριβῶς ἔταν διήρχοντο πρὸ τοῦ οἴκου τῆς κυρίας «Χυλομαζοῦς», ὁ ὁποῖος ὤμοιαζε πρὸς οἰκίαν ἀποτυχόντος ὑποψηφίου βουλευτοῦ τὴν ἐπαύριον τῶν ἐκλογῶν.

Ἐγὼ ἔμως ἐνόησα ὅτι ἐνταῦθα ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἀπλῶς κυρία τοῦ οἴκου, ἀλλὰ σύμμαχος τοῦ ἀνδρός, βιοπαλαίστρια. Διότι ἡ κυρία ὑλοτόμου, τὴν ὁποῖαν σᾶς περιέγραψα, δὲν εἶναι σπανία τις ἐξαίρεσις, ἀλλὰ μία ἐκ τῶν πολλῶν ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐδῶ δὲν διαιροῦνται τὰ φύλα εἰς ἰσχυρὸν καὶ μὴ ἰσχυρὸν, ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἰσχυρὸν φύλον ὑπάρχει τὸ λεγόμενον «ἰσχυρότερον» φύλον.

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

“ Η ΛΟΛΙΤΑ ,”

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ *

ΥΠΟ Β. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

A Mue V. P.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, σαράντα πέντε ετών και ήδη σχεδόν γέρον.
 ΚΩΣΤΑΣ, συνομήλικος σχεδόν τοῦ Φιλίππου· ἀρρενωπή μορφή και παράστημα.
 ΧΡΗΣΤΙΝΑ, γερὰ ὑψηλῆς του· στα ΙΟΥΛΙΑ, γυναῖκά του κατὰ τι νεωτέρα μάτια της ζωγραφισμένη ἢ ἀφοσίωσις. του, με ἀρκετὰ ὅμως ἄσπρα μαλλιά.

— * Η δράσις σύγχρονος, εἰς μίαν ἐπαρχιακὴν πόλιν τῆς Ἑλλάδος. —

[Μικρὰ αἶθουσα στὸ σπίτι τοῦ Φιλίππου. Θύρα εἰς τὸ βάλκος· ἄλλη θύρα δεξιᾷ. Ἀριστερᾷ παράθυρον με κλειστὰ παραπετάσματα καί, πρὸς τὸ προσκήμιον, ἐστία ἀναμμένη. Παντοῦ κομφοτεχνήματα, φωτογραφίαι, βίβλα στολισμένα με ἄνθη. Σ' ἓνα τραπέζακι ἓνα βιβλίον ἀνοικτὸ καὶ ἓνα λεύκανμα φωτογραφιῶν. Ἔστι βράδυ. Μία λύμπα με βάζειν ἀνηγιζομένην ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ κόκκινον ἀβαί - jour φωτίζει ἀνεπισηκῶς. Οἱ τοῖχοι, σκατεινοῦ χρώματος, μαντεύονται μᾶλλον ἀπὸ τὰς εἰκόνας τοῦ τοῦ ἀσπιδίζοντος].

Σ Κ Η Ν Η Α'

ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ ΧΡΗΣΤΙΝΑ

[Ὁ Φίλιππος κάθεται μόνος κοντὰ στὴ φωτιά. Τὸ βλέμμα του, ἀπλάνες καὶ περιλυπὸν, εἶναι ριγμένον ἐπάνω στὴ φλόγα. Ὀνειροπολεῖ... Εἰσέρχεται ἀθόρυβως ἡ Χρηστίνα].

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἄργα, χωρὶς νὰ στρέψῃ τὸ πρόσωπον). — Σὺ εἶσαι Χρηστίνα;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Με γλυκύτητα). — Μάλιστα Κύριε. Ἦρθα νὰ ῥωτήσω μήπως ἠθέλατε ἓνα φλυτζάνι τσάι.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Εὐχαριστῶ. Θὰ μοῦ χαλάσῃ τὴν ὄρεξι. Καὶ ἔχω τόσον ὀλίγη ἀπόψε...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Μετὰ μικρὸν δισταγμὸν). — Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς μιὰ ὄδομάδα τώρα ὁ Κύριος δὲν ἔχει διόλου ὄρεξι.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἀνακινούμενος). — Ναι!... Δὲν εἶμαι τόσον καλά... Ἴσως ἀπὸ τὸν καιρὸ. Πῶς κρυθῶ! Κι' ὅμως ὅταν χιονίξῃ, λέγουν, δὲν κάνει τόσο κρύο. Φέρνεις, σὲ παρακαλῶ, ὀλίγα ξύλα ἀκόμα;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Εὐχαρίστως Κύριε. (Ἐξέρχεται καὶ ἐπανέρχεται μετ' ὀλίγον κομίζουσα ξύλα). Τὸ στρόνει Κύριε ἔξω! Θεέ μου! Ἴ κρύο! Ἴ καιρός!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Καλλίτερα τοῦ χιονίξῃ. Θὰ ξεθυμάνῃ καὶ αὔριο θάχουμε καλὴ ἡμέρα.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Ῥίπτουσα ξύλα στὴ φωτιά). — Θὰ πάτε μετὰ τὸ φαεῖ στὴ Λέσχη, Κύριε;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Δυσθύμως). — Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ! Θὰ πέσω καλλίτερα νὰ κοιμηθῶ.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Ἄλλοτε κανένας καιρὸς δὲν τὸν κρατοῦσε τὸν Κύριο ἀπὸ τῆ Λέσχη.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Αἶ, μὴ κυττᾶς ἄλλοτε. Ἦώρα πειὰ δὲν εἶμαι νέος. Κι' ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Ἐγειρομένη). — Ἄν ἠθέλατε, θὰ εἰμποροῦσα νὰ φωνάξω ἓνα ἀμάξι...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Μὰ τί ἐπιμονή! Θέλεις σώνει καὶ καλὰ νὰ με στελλῃς στὴ Λέσχη!

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Λέω πῶς διασκεδάζετε λιγάκι ἐκεῖ, Κύριε. Εὐρίσκετε ὄλους τοὺς φίλους σας...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Τοὺς φίλους μου! (Μ' ἓνα πικρὸ γέλοιο). Ἐέρεις τί λέω κι' ἐγὼ λοιπόν, καλὴ μου Χρηστίνα; Νὰ θὰ πεθάνω μιὰ μέρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ κλάψῃ γιὰ τὸ γέρω - Φίλιππο.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Κύριε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Χά! χά! χά! Δὲν εἶναι ὅμως εὐχάριστο αὐτό; Νὰ μὴν ἀφήσῃς σὲ κανέναν λύπη!

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Πῶς λέτε αὐτὰ τὰ λόγια, Κύριε!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Εἶναι ἡ ἀλήθεια. (Στὴν νὰ μιλῇ μᾶλλον πρὸς τὸν ἑαυτὸν του). Οἱ παλῆγοί μου φίλοι ἔχουν γύρω τους ἄλλα

* Παρυστάθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ θέατρον τῆς Νέας Σκηνῆς τὴν 3 Ἀυγούστου 1910. Πρῶτοι διδάξαντες ἠθοποιοί: Ἐδμ. Φύρστ (Φίλιππος), Μαρτίνα Κοτοπούλη (Ἰουλίνα), Χρυσούλα Μυράτ (Χρηστίνα), Ἀθ. Περίδης (Κώστας).

πρόσωπα τώρα, ποῦ τοὺς εἶναι βέβαια προσφιλέστερα ἀπὸ ἐμένα. Οἱ ἄλλοι μ' ἀνέχονται ἐν ὄσῳ μπορῶ ἀκόμη καὶ τοὺς εἶμαι εὐχάριστος. Μιὰ ἡμέρα ποῦ δὲν θ' ἀκούω πειὰ καλὰ, ποῦ δὲν θὰ βλέπω πειὰ καλὰ, ποῦ δὲν θ' ἀντιλαμβάνομαι πειὰ καλὰ, θὰ μ' ἐγκαταλίπουν βέβαια κι' αὐτοί. Καὶ θὰ μ' ἀπομείνῃ τότε ἡ ἀγάπη ἐκείνων, ποῦ ἐλπίζουν ἓνα μερίδιο...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Κύριε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — ὦ, ἔννοια σου Χρηστίνα. Δὲν τὸ λέγω αὐτὸ γιὰ σένα. Ξέρω πῶς σὺ μ' ἀγαπᾶς μὲ εὐκρίνεια.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Κάνω ὅ,τι μπορῶ γιὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Κύριο, σὰν πτωχὴ ὑπηρέτρια πάντα ποῦ εἶμαι.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Καὶ σ' εὐγνωμονῶ γι' αὐτό, Χρηστίνα. Εἶσαι πολὺ καλὴ καὶ στάθηκα ἀλήθεια τυχερὸς νὰ βρῶ μιὰ νοικοκυρὰ ὡσὰν ἐσένα νὰ μὲ φροντίζῃ. Ἄν ἔλειπες δὲ κι' ἐσύ! Δὲν θάχα κανέναν στὸ κόσμο.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Κι' ὅμως γιὰ τὸν Κύριο, δὲν ἦταν τόσο δύσκολο... (Διστάζει νὰ προχωρήσῃ).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Νάχω κι' ἐγὼ μιὰ οἰκογένεια, ὅπως ὅλ' οἱ ἄλλοι;...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Ὁ Κύριος ἦτανε πάντα τόσο καλὸς καὶ τόσο εὐκατάστατος... Ἴσως ἡ τύχη μάλιστα νὰ τοῦφερε μικροστὰ μιὰ ἀξία κοπέλλα... (Ὁ Φίλιππος δὲν ἀπαντᾷ). Ὁ Κύριος ὅμως δὲν θὰ ἠθέλησε... (Ὁ Φίλιππος μένει καὶ πάλιν σιωπηλός). ὦ, Κύριε! Πόσον καλὰ θὰ ἦταν ἂν εἶχαμ' ἐδῶ μέσα μιὰ καλὴ Κυρία, κι' ἀντὶς ποῦ σὰς ἔμιλλω ἐγὼ, σὰς ὠμιλοῦσ' ἐκείνη μὲ τὴ γλυκειὰ τῆς τῆ φωνή. Κι' ἦταν ἀκόμη δυὰ ἀγγελοῦδια, τὸ μεγαλειότερο μ' ἓνα βιβλίο, τὸ πειὸ μικρὸ μ' ἓνα παιχνίδι, σιμὰ σ' αὐτὴ τὴν ὠραία φωτιά. ὦ, τότε βέβαια δὲ θὰ σὰς ἔλεγα κ' ἐγὼ, νὰ πᾶτε μετὰ τὸ φαεὶ στὴ Λέσχη, κι' ἴσως τότε νὰ πέρνατε ἓνα φλυτζάνι τσαΐ, ἂν σὰς τιῶδινε μὲ τὰ λευκά τῆς χέρια ἡ καλὴ ἐκείνη Κυρία. Καὶ τὸ χιόνι αὐτὸ ποῦ πέφτει ἀπόψε ἔξω, θάταν κι' αὐτὸ μιὰ εὐτυχία... (Διακινεῖται ἓνα δάκρυ. — Μακρὰ σιγή).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Τὸ ἀπάγευμα εἶχα πάει εἰς τὸ ξενοδοχεῖον νὰ ἴδῳ ἐκεῖνον τὸν Κύριο μὲ τὴν Κυρία ποῦ εἶχαν ἔλθῃ τῆς ἄλλαις νὰ μὲ ζητήσουν. Θυμᾶσαι ποῦ μοῦπες;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Μάλιστα, Κύριε. Αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό. Οἱ φίλοι σας.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Λοιπὸν... Κάθησε Χρηστίνα.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Δὲν πειράζει, Κύριε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ὅχι, κάθησε. Ἐγὼ δὲν σὲ θεωρῶ ἀπλὴ ὑπηρέτρια.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Καθημένη μὲ πολὺ σέβας). — Εὐχαριστῶ, Κύριε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Λοιπὸν, ἔπρεπε νὰ ἔδλεπες. Τὶ ἀγαπημένο ἀνδρόγυνο! Τοὺς βρῆκα στὸ ἀναγνωστήριο. Ἐκάθηντο ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον κι' ἐφυλλομετροῦσαν τὰ περιοδικά. Καὶ σὲ κάθε εἰκόνα ποῦ βλέπανε: «— Ἄχ, ξεφωνοῦσαν, δὲν μοιάζει αὐτὸ τὸ ἀγοράκι τοῦ Τέλη μας!; — Αὐτὸ τὸ κοριτσάκι δὲν εἶναι ἴδια ἢ Νινίκα μας!; — Αὐτὴ ἡ βεράντα δὲν εἶναι ἐντελῶς σὰν τοῦ σπιτιοῦ μας!;», καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα λόγια, τέτοια λόγια, ποῦ ἐφανερόναν τόση ἀγάπη, τόση ἀφοσίωσι, τόση εὐτυχία! Ἐστάθηκα ἀπ' ἔξω λίγαις στιγμῆς ἀκούοντας αὐτὴ τὴ φλυαρία δύο ψυχῶν ποῦ τῆς συνέδεον τόσο ἀρμονικὰ αἱ ἀναμνήσεις καὶ τὰ ὄνειρα, ὁ Τέλης τους, ἡ Νινίκα τους καὶ τὸ σπιτάκι τους μὲ τὴ βεράντα. Καὶ ἔπειτα... ἔφυγα. Ἐφυγα χωρὶς νὰ πῶ λέξι, κρυφά, κρατῶντας τὴν ἀναπνοή μου, μὲ φόβο μήπως ἓνα τρίξιμο ποῦ θὰ ἐπρόδιδε τὴν παρουσία μου ταραξῆ, καταστρέψῃ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, ὅλη ἐκείνη τὴν εὐτυχία. Τὶ γύρευα πράγματι ἐγὼ μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ περιβάλλον; Δὲν ἦμουν ἓνας ξένος, ἓνας περιττός, ἓνας ἐχθρός, ἂν θέλῃς;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — ὦ, Κύριε! Γιατί λέτε αὐτὰ τὰ λόγια; Ἐκεῖνοι φαίνονται νὰ σὰς ἀγαποῦν τόσο πολὺ!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ναι, δὲν σοῦ λέγω... Μὰ ἦμουν περιττός ἐκείνη τὴ στιγμή.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Μετὰ μικρόν). — Καὶ θὰ μένουν πολὺ ἀκόμη στὸν τόπον μας αὐτοὶ οἱ ξένοι, Κύριε;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἦρθαν νὰ πάρουν κάποια μικρὴ κληρονομία ἐνὸς μακρυνοῦ συγγενοῦς των. Ἡ δουλειά τους εἶναι σὲ καλὸ δρόμο. Σὲ ἄλλαις ἡμέραις ἐλπίζουν νὰ τελειώσῃ καὶ τότε θὰ φύγουν πάλι γιὰ τὸ ἐξωτερικό, σὲ μιὰ πόλι ποῦν' ἐγκατεστημένος ὁ φίλος μου καὶ ὅπου τὰ παιδιὰ τους τοὺς περιμένουν.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Θα τοὺς γνωρίζετε βέβαια καὶ τοὺς δύο ἀπὸ νέος...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Μὲ τὸν Κύριο ἐσπουδάσαμε μαζί εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἦταν ἕνας νέος μὲ λαμπρὰ αἰσθήματα καὶ πήρε ἀπὸ ἐκτίμησι τὴ γυναῖκα ποῦχει.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Τί ἔμορφη Κυρία ποῦ εἶναι!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἐπρεπε νὰ τὴν ἐγνώριζες στὰ νειάτα της. Ἦταν πολὺ ὠραία. Ξανθὴ, λιγάκι ὠχρά, καὶ τί καλὴ! Ἄχ! δὲν ξέρεις τί καλὴ! Στὸ στόμα της ἀνθοῦσε πάντα ἕνα χαμόγελο. Τώρα ἔχει κι' αὐτὴ ἄσπρα μαλλιά καὶ ἡ ρυτίδες ἀρχίσαν ν' ἀυλακόνουνε τὸ πρόσωπο. Μόνο τὸ γέλοιο της ἐξακολουθεῖ ἀκόμα, χωρὶς ἴσως τὸ θέλγητρο ποῦ εἶχε ἄλλοτε, μὰ πάντα τόσο ἀγαθό! Εὐτυχισμένος ποῦ εἶναι ὁ φίλος μου νᾶχη τέτοια γυναῖκα. Στὴ θέσι του πῶς θὰ τὴν ἀγαποῦσα! (Ὡς ἐν ἐκστάσει): Πῶς θὰ τὴν ἀγαποῦσα!...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Πόσο σᾶς κοστίζει τὸ παράδειγμά τους, Κύριε. Γι' αὐτό, ἀρά γε, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἤρθανε...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ζωηρῶς). — Ὅχι, σοῦ εἶπα! Δὲν εἶν' αὐτό. Εἶναι ὁ καιρὸς, αὐτὸς ὁ κακὸς καιρὸς ποῦ μὲ κρατεῖ κλεισμένο ἐδῶ μέσα σὰν νᾶμαι ἄρρωστος, ἐν ᾧ ἐγὼ εἶμαι καλὰ! Εἶμαι καλὰ! Εὐτυχῶς χιονίζει ἀπόψε, χιονίζει πολὺ, καὶ αὔριο θᾶχουμε καλὴ ἡμέρα. Αὔριο θὰ βγῆ πάλι ὁ ἥλιος, καὶ ὄλα θὰ εἶναι λησμονημένα... (Ἀκούεται θόρυβος ἀμάξης).

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Ἀκροωμένη). — Ἐν' ἀμάξι στάθηκε! (Κωδιωνισμός). Ἡ πόρτα!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἐγειρόμενος). — Ποιὸς νᾶνε μὲ τέτοιο καιρό!... (Τρομάζει. Ἡ Χρηστίνα ἐξέρχεται).

ΣΚΗΝΗ Β'

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ΧΡΗΣΤΙΝΑ, ΚΩΣΤΑΣ καὶ ΙΟΥΛΙΑ.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Ἐμφανιζομένη τρέχουσα εἰς τὸ ἀνοιγμὰ τῆς πόρτας). — Κύριε! Εἶναι οἱ ξένοι, οἱ φίλοι σας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό! (Παραμερίζει).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Σπεύδων πρὸς τὴν θύραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται ὁ Κώστας καὶ ἡ Ἰουλία). — Κώστα! Κυρία Ἰουλία!

ΚΩΣΤΑΣ (Φαιδρά, τείνων τὸ χέρι). — Καλὴ ἴσπερα, φίλε μου.
ΙΟΥΛΙΑ (Ὅμοίως). — Καλὴ ἴσπερα σας, κύριε Φίλιππε. Σᾶς κάνουμε surprise.

ΚΩΣΤΑΣ. — Βέβαια δὲν μᾶς ἐπερίμενες.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ὅλιγον σαστισμένος). — Ὅμολογῶ ὅτι ὄχι. Μ' αὐτὸν τὸν καιρό!... Εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς... Χρηστίνα! Τὸ καπέλλο τοῦ Κυρίου. Καθίστε λοιπόν.

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἄ! Ὅχι, ὄχι! ἤρθαμε γιὰ μιὰ στιγμή.

ΙΟΥΛΙΑ. — ἤρθαμε νὰ σᾶς ἀποχαιρετήσωμε.

ΚΩΣΤΑΣ καὶ ΙΟΥΛΙΑ. — Φεύγουμε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Φεύγετε!;

ΚΩΣΤΑΣ καὶ ΙΟΥΛΙΑ. — Μὲ τὸ ἀτμόπλοιο ποῦ ἀναχωρεῖ ἀπόψε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἀπόψε!; Ἀλλά... εἶναι δυνατόν; Μὲ τέτοιο καιρό;...

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἄχ, τί νὰ κάνης, φίλε μου. Ἡ ὑπόθεσίς μας ἐτελείωσε εὐτυχῶς. Καὶ ὅταν κανεὶς πλέον δὲν ἔχει δουλειὰ εἰς ἕνα μέρος...

ΙΟΥΛΙΑ. — Κι' ἔχει δυὸ ἀγγελούδια, σὰν τὸν Τέλη μας καὶ τὴν Νινίκα, νὰ τὸν περιμένουν... Νὰ ξέρατε πῶς ἤθελα νὰ τὰ φιλήσω. Φαντασθῆτε! Λεῖπουμε τώρα δέκα πέντε ἡμέραις.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Λυποῦμαι ποῦ δὲν τὸ ἤξευρα ἐνωρίτερα. Φεύγετε τόσον ξαφνικά! Δὲν ἤμπόρεσα νὰ σᾶς περιποιηθῶ, ὅπως ἔπρεπε...

ΙΟΥΛΙΑ. — Καλὲ τί λέτε! Ἦτο δυνατόν νὰ κάμετε ἀκόμη περισσότερα;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἄ, φίλε μου. Φεύγουμε μὲ τὰς ἀρίστὰς ἐντυπώσεις.

ΙΟΥΛΙΑ. — Δὲν θὰ λησμονήσουμε ποτὲ αὐταὶ τὰς ὀλίγαις ἡμέραις ποῦ ἐπεράσαμε μαζί.

ΚΩΣΤΑΣ. — Κρίμα μόνο ποῦ δὲν ἦταν ὁ καιρὸς λιγάκι εὐνοϊκώτερος.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἄχ, ἀλήθεια. Θα ἤμπορούσαμε νὰ κάνουμε τότε καμμιά ἐκδρομὴ στὰ περίχωρα, ποῦ λέγετε τόσον εὐμορφα. Ὅπως ἄλλοτε, παλαιά. Ἐνθυμεῖσθε;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἄχ! Τί νὰ γίνῃ! (Τείνων τὴν χεῖρα). Λοιπόν,

Φίλιππε, σ' εὐχαριστοῦμε πολὺ - πολὺ γιὰ ὄλας σου τὰς περιποιήσεις...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἐν μεγάλῃ ταραχῇ). — Ἄλλ' ὄχι, ὄχι. Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον! Νὰ φύγετε τόσο ξαφνικά!... (Βλέπων τὴν ἀνένδοτον ἔκφρασιν τοῦ Κώστα). — Ἄλλ' ἐπὶ τέλος, καὶ ἀπόψε ἂν φύγετε, μπορεῖτε, μοῦ φαίνεται, νὰ μείνετε ἑλιγάκι ἀκόμη στὸ σπίτι μου.

ΚΩΣΤΑΣ. — Δυστυχῶς ὄχι. Τὸ ἀτμόπλοιο φεύγει μετὰ δύο ὥρας. Κι' ἔχω ἐν τῇ μεταξύ νὰ γράψω κι' ἓνα γράμμα τοῦ δικηγόρου μου, ὃ ὁποῖος βρέθηκε σήμερα, ὃ εὐλογημένος, νὰ πάη κυνηγι! Πρέπει νὰ τοῦ δώσω μερικὰς ὁδηγίας ἀκόμη.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Καὶ δὲν τοῦ γράφεις ἐδῶ;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐδῶ;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Βεβαίως, εἰς τὸ γραφεῖόν μου.

ΚΩΣΤΑΣ (Μετὰ μικρὸν διαταγμὸν). — Ναί! Αὐτὸ γίνεται... Μάλιστα... θὰ σὲ παρακαλέσω. Στὸ ξενοδοχεῖον θὰ μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ γράψω. Εἰς τὸ δωμάτιόν μας κάνει ἓνα κρῦο διαβολεμένο, καὶ εἰς τὸ ἀναγνωστήριον αὐτὴν τὴν ὥρα εἶναι πάντα τέτοιος κόσμος!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Φαιδρῶς). — Ἐν ἧ ἐδῶ θὰ ἔχῃς καὶ ζέστη καὶ ἡσυχία. Χρηστίνα! Τὸ φῶς τοῦ γραφείου. (Ἡ Χρηστίνα κινεῖται πρὸς τὴν δεξιὰν θύραν). Ἡ θερμάστρα καλεῖ;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Μάλιστα Κύριε. (Ἐξέρχεται δεξιῶν).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Λαμπρά! Τὸ καπέλλο σου Κώστα. (Τὸ πέρνει καὶ τὸ ἀποθέτει σ' ἓνα τραπεζάκι). Κυρία Γιουλία!... (Τῆς δείχνει ἓνα ἀνάκλιτρον κοντὰ στὴ φωτιά).

ΙΟΥΛΙΑ. — Εὐχαριστῶ. (Κάθεται. Στὸν Κώστα): Λοιπὸν Κώστα ἐμεῖς θὰ σὲ περιμένουμε ἐδῶ. Μὴν ἀργήσης ὅμως, γιὰτι ὄλα τὰ πράγματά μας εἶναι ἀκόμη ἔξω. (Ἡ Χρηστίνα ἐμφανίζεται εἰς τὴν θύραν καὶ παραμερίζει).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Πέρασε Κώστα. (Οἱ δύο ἄνδρες ἐξέρχονται δεξιῶν).

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΙΟΥΛΙΑ καὶ ΧΡΗΣΤΙΝΑ

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Ἡ Κυρία μήπως θέλει τίποτε;

ΙΟΥΛΙΑ. — Εὐχαριστῶ, καλὴ μου γυναῖκα. Εἶμαι τόσο καλὰ ἐδῶ, κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν ὥραια φωτιά. (Παρατηρεῖ γύρω μὲ face-à-maiν). Τί εὐμορφο σαλονάκι. Μὲ τί γοῦστο βαλμένα ὄλα αὐτὰ τὰ ὥραια πράγματα.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Ἄ, ὁ Κύριος εἶναι τόσο τακτικός! Ὅλα αὐτὰ ποῦ βλέπετε τάχει βαλμένα μὲ τὸ χέρι του. Ἄλλοίμονο, ἂν κάνω πῶς πειράζω ἐγὼ τίποτε. « — Χρηστίνα! Αὐτὴ τὴ φωτογραφία τὴ θέλω ἐκεῖ, ὄχι ἐκεῖ! Αὐτὰ τὰ ἀνθη τὰ θέλω ἔτσι, ὄχι ἔτσι!» Ποῦ κοιτῶ νὰ τ' ἀγγίξω. Ξεσκονίζω πάντα μὲ τόση προσοχή! ὦ, δὲ θέλω νὰ κακοκαρδίζω τὸν Κύριο.

ΙΟΥΛΙΑ. — Καὶ κάνεις καλὰ. Εἶναι τόσο καλὸς ὁ Κύριός σου!

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — ὦ, Κυρία! Νὰ ἠξεύρατε τί καλὸς! Κρίμας, λέγω καμμιά φορά, ἓνας τέτοιος καλὸς Κύριος νὰ μείνη ἐλεύθερος, ἐν ᾧ μποροῦσε νάχῃ μιὰ οἰκογένεια καὶ νὰναι εὐτυχισμένος κι' αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του.

ΙΟΥΛΙΑ. — Αἶ, αὐτὰ εἶναι τυχερά, καλὴ μου γυναῖκα.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Τυχερά, καλὴ μου Κυρία.

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἶναι τοῦλάχιστον εὐχαριστημένος ἔτσι;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — ὦ, Κυρία. Δὲν νομίζω. Κάποτε μάλιστα τὸν πιάνει τέτοια στενοχώρια καὶ φαίνεται νὰ μετανοιόνη τόσο πολὺ!... Δὲν ξέρετε πῶς σὰς καμαρώνει σὰς καὶ τὸν Κύριο ποῦ εἰσθε τόσο εὐτυχισμένοι οἱ δύο σας. Πρὶν ἔρθετε εἶχαμε τὴν ὀμιλία σας...

ΙΟΥΛΙΑ (Ζωηρῶς). — Τί ἔλεγε; Τί ἔλεγε;

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Ἐλεγε τοὺς χίλιους ἐπαίνους γιὰ σὰς καὶ ἴθι-βόταν ποῦ δὲν εἶχαμε κι' ἐμεῖς ἐδῶ μέσα μιὰ τόσο καλὴ Κυρία. «Πῶς θὰ τὴν ἀγαποῦσα, Χρηστίνα», μοῦλεγε, «πῶς θὰ τὴν ἀγαποῦσα!».

ΙΟΥΛΙΑ (Μὲ καταφανῆ συγκίνησιν). — Καλὴ μου γυναῖκα! Νὰ τὸν ἀγαπᾷς τὸν Κύριό σου καὶ νὰ τὸν περιποιῆσαι ὅσο μπορεῖς. Ὁ Θεὸς σ' ἔστειλε κοντὰ του, κι' ὅ,τι κάνεις ποῦ θ' ἀρέσῃ σ' αὐτόν, θ' ἀρέσῃ καὶ στὸ Θεό.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Μάλιστα, Κυρία.

ΙΟΥΛΙΑ. — Νά κυττάζης πάντα νά μὴ τοῦ λείπη τίποτα. "Ἐνα καλὸ φαεῖ, μιὰ καλὴ φωτιά. Νά τὰ βρίσκη ὄλα ἔτοιμα. Τὸ τραπέζι, τὸ κρεβάτι του, τὸ γραφεῖό του. Νά τὸν προσέχης νά μὴ βγαίνη χωρὶς παλτό, ὅταν κἀνῆ κρύο. Ἰδίως τὰ βράδουα παῦ εἶναι ὑγρασία. Καὶ νά μὴν τὸν δυσαρρεστῆς σὲ τίποτε. Ἴσως ἢ μοναξιά του νά τὸν κἀνῆ ὀλίγο παράξενο. Σὺ νά κἀνῆς ὑπομονή. Πάντα ὑπομονή. (Μὲ πολλὴν συγκίνησιν). "Ἄχ, καλὴ μου γυναῖκα! Νά τὸν ἀγαπᾷς τὸν Κύριό σου, νά τὸν ἀγαπᾷς πολὺ!

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Τὸν ἀγαπῶ, καλὴ μου Κυρία, καὶ κἀνῶ ἔτι δύναμαι γιὰ νά τὸν εὐχαριστῶ. Μὰ εἶμαι πάντα μιὰ πτωχὴ ὑπηρέτρια. (Ἐπανέρχεται ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Χρηστίνα ἀποχωρεῖ).

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ ΙΟΥΛΙΑ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Φαιδρῶς). — Κυρία Ἰουλία, εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σας. Ὁ Κώστας γράφει τὸ γράμμα του. Δὲν πλησιάζετε λιγάκι ἀκόμα στὴ φωτιά;

ΙΟΥΛΙΑ. — Σᾶς εὐχαριστῶ. Εἶμαι πολὺ καλὰ ἐδῶ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Καθήμενος). — Τί κρῖμα ποῦ φεύγετε! Ἐλογάριαζα πάντα νά σᾶς περιποιηθῶ λιγάκι περισσότερο. . . Μὰ εἶναι ἔντελῶς ἀδύνατον νά μένετε λίγαις ἡμέραις ἀκόμη;

ΙΟΥΛΙΑ. — "ὦ, Κύριε Φίλιππε. Λησμονεῖτε πάντα τὰ παιδιὰ. Ἐπειτα τί περισσότερο εἰμπορούσατε νά κάμετε γιὰ ἡμᾶς; "ὦ, δὲν θὰ λησμονήσωμε ποτέ, ὁ Κώστας καὶ ἐγὼ, ὄλας σας τὰς περιποιήσεις.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Παρακαλῶ. . . "Ὅ,τι ἔκαμα ἦτο ἓνα καθήκον πρὸς παλαιούς φίλους ποῦ εἶχα τόσα χρόνια νά ἴδῶ.

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἴκοσι χρόνια.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Εἴκοσι δύο, διὰ τὴν ἀκρίβειαν. Μιὰ ζωὴ!

ΙΟΥΛΙΑ. — Κι' ὅμως, βλέπετε; Δὲν σᾶς ἐλησμονήσαμεν. Ἡ πρώτη μας δουλειά, μόλις αἱ ὑποθέσεις μας ἡμᾶς ἔφερον ἐδῶ, ἦταν νά ῥωτήσωμε γιὰ τὸν καλὸν φίλον τῆς παλαιᾶς καλῆς ἐποχῆς. Δὲν εἰμπορῶ νά σᾶς περιγράψω μὲ τί χαρὰ ἐμάθαμε

ὅτι ἐμένατε ἐδῶ κι' ἐτρέξαμε στὸ σπίτι σας νά σᾶς ἴδουμε. Ἐλπίζω τώρα νά ῥθῆτε καὶ σεῖς στὰ μέρη μας. Θὰ μᾶς κάμετε μεγάλην εὐχαρίστησιν. Θὰ γνωρίσετε τὰ παιδιὰ. Νά ἴδῃτε πῶς θὰ σᾶς ἀγαπήσουν ἀμέσως. Σὰν ἓνα καλὸ θεῖο. . . Τὰ καῦμένα. Τί ἀνυπομονησία ἔχω νά τὰ ξαναδῶ! Καὶ πῶς θὰ μᾶς περιμένουν! Πῶς θὰ μετροῦν τῆς ἡμέραις!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Εἰσθε εὐτυχῆς, Κυρία Ἰουλία.

ΙΟΥΛΙΑ. — "ὦ! ναί! Εἶμαι εὐτυχῆς. Τόσον εὐτυχῆς, ὅσον ἴσως δὲν ἤλπιζα. Δὲν εἶμεθα βέβαια πλούσιοι. . .

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — "ὦ, τὰ πλούτη! . . .

ΙΟΥΛΙΑ. — Καὶ δὲν περνᾶμε βασιλικά. Μπορῶ μάλιστα νά ἴδῶ ὅτι ὁ καῦμένος ὁ Κώστας πολλὰς φορὰς εὐρέθη τόσον στενοχωρημένος! . . . Ἐν τούτοις εἶμεθα εὐτυχεῖς, πολὺ εὐτυχεῖς, καὶ δοξάζουμε γι' αὐτὸ τὸ Θεό.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Εἶναι τόσον καλὸς ὁ Κώστας. . .

ΙΟΥΛΙΑ. — "ὦ, Κύριε Φίλιππε! Νά ἠξεύρατε πόσον μ' ἀγαπᾷ καὶ πόσον γι' αὐτὸ εἶμαι εὐτυχῆς ἐγὼ. . .

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἀλλὰ καὶ ὁ Κώστας, πιστεύσατέ με, δὲν εἶναι, οὔτε πρέπει νά εἶναι, ὀλιγώτερον ἀπὸ σᾶς εὐτυχῆς.

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἴθε! Τοῦ ἀξίζει.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — "ὦ ναί, εἶναι πολὺ εὐτυχῆς κι' ὁ Κώστας, ὅπως καὶ κάθε ἄλλος ποῦ θάτανε στὴ θέσι του.

ΙΟΥΛΙΑ. — "ὦ, κύριε Φίλιππε. . .

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Μετὰ ζέσεως). — Ναί - ναί! Διότι σεῖς εἰσθε ἓνας ἄγγελος, ἓνας ἄγγελος σωτὴρ, ποῦ ξέρετε νά ἀγαπᾶτε. "ὦ! Σᾶς γνωρίζω δά! Εἶνε τόσον πολλὰ τὰ προτερήματά σας, ὥστε δὲν ἠξεύρω τί περισσότερο εἰμποροῦσε νά χρειασθῆ κανεὶς, γιὰ νάναί ἀπολύτως εὐτυχῆς.

ΙΟΥΛΙΑ. — Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ. Δὲν ἠξεύρω, ἂν ἔχω ὄλα αὐτὰ τὰ προτερήματα ποῦ νομίζετε. Ἐκεῖνο ποῦ ἠξεύρω εἶναι ὅτι εὐγνωμονῶ τὸν Κώστα γιὰ ὅσα ἔκαμε καὶ κάμνει ἀκόμα γιὰ μένα. Κι' αὐτὴ ἡ εὐγνωμοσύνη μου μὲ κάμνει νά τὸν ἀγαπῶ τρελλά! Καὶ πῶς νά μὴν τὸν εὐγνωμονῶ καὶ τὸν ἀγαπῶ, ὅταν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ἠθυσιάσθηκε γιὰ μένα. . . (Κίνημα τοῦ Φιλίππου). Διότι ἠθυσιάσθηκε ὁ Κώστας, μάλιστα, Κύριε Φίλιππε, ἠθυσιάσθηκε, ὅταν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ἄφησε τὸ στάδιό του, τὸ

μέλλον του, και εξενιτεύθηκε μαζί μου, (χαμηλόνοια το βλέμμα) για να μπορέσει να με ζήσει.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — "Ω, Κυρία Ιουλία! Δεν έχετε δίκαιον εις ετι λέγετε!...

ΙΟΥΛΙΑ. — Αησιμονείτε ότι δεν ήμουν πλούσια.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Είχατε όμως τόσα άλλα προτερήματα που έπρεπε κανείς να λησμονήσει αυτό, όχι ύστερ' από τόσα χρόνια, αλλά άμέσως εκείνη τή στιγμή.

ΙΟΥΛΙΑ. — Σας παρακαλώ... Μην όμιλείτε έτσι περι έμου. Με στενοχωρείτε περισσότερο απ' ετι εάν έλέγατε την αλήθειαν.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — 'Η αλήθεια είναι μία και είναι όπως την λέγω. Διότι την έγνώρισα εγώ αυτήν την αλήθειαν, και τόσα χρόνια που πέρασαν εκτοτε δεν έκαμαν άλλο, παρά να την καταστήσουν αληθεστέραν. Δεν είχα ανάγκην να σας επανίδω δια να μην άμφιδάλλω περι αυτού. Σας έφανταζόμην πάντοτε όπως σας έγνώρισα. (Μετά μικράν σιγήν): 'Εκείνο μόνον που δεν έφανταζόμην είναι αυτά τα άσπρα σας μαλλιά. 'Η ζωηρά άνάμνησις μ' έκαμε να λησμονώ την πάροδον του χρόνου. Και όταν σας είδα πρό όλίγων ήμερών, για πρώτη φορά πάλι, έσκέφθηκα με κάποια άπορία, σεις άρά γε να είσθε ή ξανθή εκείνη νέα με το ώχρο το πρόσωπο, που έμεις έκοκλίνιζε τόσον πολύ στη θέα μιās ταπεινής πασχαλιās που τής προσεφέρετο...

ΙΟΥΛΙΑ (Χαμηλόνοια το πρόσωπον). — Κύριε Φίλιππε! Μην όμιλείτε για εκείνη τή νέα. Δεν είμαι εγώ. 'Η ξανθή νέα με το ώχρο το πρόσωπο (άτενίζουσα αυτών) απέθανε, Κύριε Φίλιππε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — "Οχι ακόμα. Τα μάτια της λάμπουνε πάντα, κι' ή λάμψις τους φωτίζει όσα έσκίασεν ό χρόνος. Σας βλέπω όπως είσθε τή στιγμή που σας πρωτόείδα. Ήταν και τότε βράδυ... Ένθυμείσθε;

ΙΟΥΛΙΑ. — Κύριε Φίλιππε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — "Ω, άφήσατέ με να αναπολήσω λιγάκι το παρελθόν. Πάντα μου ήταν τουτό ή προσφιλεστέρα ένασχόλησις, και τώρα που σας βλέπω ήμπρός μου, μου είναι σχεδόν μία άνάγκη. Χωρίς σχεδόν να θέλω ή παρουσία σας με παρσύρει με όρμην άκράτητον προς τα όπίσω, και νομίζω πως είμαι άκόμη ό όνειροπόλος εκείνος φοιτητής, που έθεώρει ως

το μεγαλείτερον κατόρθωμα να σας είπη δυο λόγια χωρίς να τα σαστίση, και ως την μεγαλειτέραν ευτυχίαν ν' ακούση άλλα δυο απ' τα χείλη σας, χωρίς αυτά τα χείλη να τον ειρωνευθοούν. (Μ' ένα μικρό γέλιο). Ένθυμείσθε το πάθημά μου με την έσσάρπα σας; Πόσαις φοραις δεν το έσυλλογίσθηκα με φρίκη! Πόσαις φοραις ένα τόσο μικρό πραγματάκι μ' έκράτησε νύχταις όλόκληραις χωρίς να κλείσω μάτι! Ένθυμείσθε; Έτραγουδούσατε στο πιάνο... 'Εκείνο το ισπανικό τραγουδάκι που μ' άρεσε τόσο πολύ τότε, και που τώρα ή μοίρα θέλει ν' ακούω άπώνα όργανέτο, που περνά στο δρόμο προς το βράδυ, φρικτά παιγμένο, παράφωνο, κι' όμως σε κάθε ήχό του ένα ρίγος διατρέχει το σώμά μου και νοιώθω το στήθος μου ν' αναφουσκώνη...

ΙΟΥΛΙΑ. — Κύριε Φίλιππε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Μετά ζέσεως). — 'Αχ, εκείνη ή εποχή! "Αχ, ή χρυσή εκείνη εποχή! Την έπέρασα αλλοίμονο, χωρίς να καταλάβω πως ήταν ή ζωή της ζωής μου!... "Επειτα από εκείνη τή εποχή, μου φαίνεται σαν να μην έζησα. "Εφυγα. "Επήγα στην Γερμανία. "Εμεινα εκεί πέντε έτη. "Όταν επέστρεψα, δεν σας εύρηκα πλέον. Είχατε ύπανδρευθή. "Ηρθα εδώ εις την έπαρχίαν μου. "Ηθέλησα να δοκιμάσω τās συγκινήσεις του πολιτικού βίου. Το έπέτυχα. Γρήγορα όμως έδαρύνθη και αυτήν την ζωήν. "Επεχείρησα εκτοτε πολλά ταξίδια. "Εδοκίμασα όλας τās έκπλήξεις που παρέχουν αι μεγαλουπόλεις. Τι έκατάλαδα; Τίποτα. "Απογοητευμένος, χορτασμένος, άηδιασμένος, κατεστάλαξα πάλι σ' αυτή τή γωνιά. Ούτε μία άνάμνησις καν ευχάριστος, δεν μου άπόμεινε απ' το μεγάλο αυτό κενό της ζωής μου. "Ολαι μου αι άναμνήσεις συγκεντρούνται μόνον εις την ζωήν που έζησα τότε εις τās "Αθήνας. "Αναμνήσεις μου προξενούν πόνο, είναι αλήθεια, μα έναν πόνο ευχάριστο, σαν εκείνον που αισθάνεται κανείς όταν ξύη μιá άμυχή που τον πονεί. "Αχ! τότε έδλεπα με πάρα πολλήν αισιοδοξίαν το μέλλον. "Η μάλλον δεν το έδλεπα διόλου! "Αλλοιώτικα αυτά τα ντουβάρια που πλακόνουν κανενός τα στήθη σαν να βρίσκειται μέσα σε τάφο, αυτά τα ξύλα που τρίζουν με παράπονο σαν να σιγοκλαίνε που καίγονται άδίκως, (με δυνατή φωνή) θα μου έκαναν βέβαια φρίκη!... (Με φωνή πνιγμένη).

“Ω, (ὡς μοῦ ἔκαναν βέβαια φρίκη... (Μακρὰ σιγή. Ἐπειτα ἡρεμώτερον): Προηγούμενος μ’ ἐρωτήσατε ἂν ἐνθυμοῦμαι τὰς ἐκδρομὰς ἐκείνας ποῦ ἐκάναμε. “Ω, ἂν τὰς ἐνθυμοῦμαι τὰς φαιδρὰς ἐκείνας ἐκδρομὰς! Μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς μοῦ ἔχει ἀπομείνη καὶ κατὰ ὑλικώτερον ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις. (Ἐγείρεται καὶ ἀνοίγει τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης λεύκιμα). Μία φωτογραφία... Κυττάξετε!... Ἐνθυμείσθε;

ΙΟΥΛΙΑ (Φέρουσα μὲ τρέμον χέρι τὴν σελίδα πρὸς τὸ φῶς τῆς λάμπας). — Εἰς τὸ κτῆμα τοῦ θεοῦ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἀκριβῶς. Ἦτο ἡ τελευταία μας ἐκδρομή. Ἐνθυμείσθε; (Μετὰ μικρόν). Διακρίνετε τὸν ἑαυτὸν σας;

ΙΟΥΛΙΑ (Παρατηροῦσα). — Ποῦ εἰμαι;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Κάθεσθε χάμω, στὰ χόρτα. Νά, ἐδῶ. Μὲ τὴν ἐξαδέλφηγ σας, τὴν κυρία Νίνα.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἡ καυμένη! Μόλις ἔζησε ὀλίγους μῆνας ἔπειτα. Ἦ φαιδρὰ ποῦ ἦταν ἐκείνη τὴν ἡμέρα. (Ἰξετιάζουσα πάντοτε τὴν φωτογραφίαν). Ὁ μπαμπᾶς!... Ὁ θεὸς!... Ἡ μαμά!... Ἄχ, κύριε Φίλιππε. Ὅλα αὐτὰ τὰ προσφιλῆ πρόσωπα δὲν ὑπάρχουν πλέον! Ἡ καυμένη ἡ μαμά! Πόσα χρόνια εἶναι τώρα!... Πῶς ἄλλαξαν ὅλα αὐτὰ!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Δεικνύων ἐπὶ τῆς φωτογραφίας). — Αὐτὸν τὸν ἀναγνωρίζετε;

ΙΟΥΛΙΑ. — Εἰσθε σεις... Κρατεῖτε μιὰ μπέρτα. Ἄχ, καλέ! Τὴν γνωρίζω αὐτὴ τὴ μπέρτα. Εἶναι ἡ ἰδική μου! Ἐκείνη ἡ κόκκινη...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Μὲ τ’ ἄσπρα σειρήνια.

ΙΟΥΛΙΑ. — Δὲν φαίνονται. Καὶ ὅμως εἶναι ἀλήθεια. Πῶς ἐνθυμείσθε!... Ἦ ἄστεια ποῦ εἰμαι ἐγὼ! Ἦ μαλλιά μου εἶναι γεμάτα παπαροῦνες.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Ἐνθυμείσθε ποῦ ἐκόψαμε αὐταῖς τῆς παπαροῦνες;... Ἦταν ἡ ἐξαδέλφη σας, σεις καὶ ἐγὼ. Κάτω-ἐκεῖ, στὴ βεμματιά ποῦ ἦταν ἕνα ἀρχαῖο ὑδραγωγεῖο!... Ἐνθυμείσθε;... Ἐπειτα ἔφυγε ἡ ἐξαδέλφη σας καὶ πῆγε στὸ σπίτι.

ΙΟΥΛΙΑ. — Γιὰ νὰ ζητήσῃ ἕνα σχοινί...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Νὰ δέσουμε μιὰ κούνια...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ ΙΟΥΛΙΑ (Συγχρόνως). — Στὸν πλάτανο!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Καὶ δὲν ἐπῆγα ἐγὼ γιὰ νὰ μείνουμε μόνοι στὸ πράσινο ἐκεῖνο μέρος. Ὅπως κι’ ἐμείναμε. Κι’ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποῦ μέναμε μόνοι τόσο μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ πρώτη καὶ... ἡ τελευταία... Ἀρχίσατε ἀμέσως νὰ κόβετε παπαροῦνες, καὶ κάθε μιὰ ποῦ κόβατε, μοῦ ἐφωνάζατε: — «Ἄχ, τί ὠραία ποῦ εἶναι αὐτὴ! Κυττάξ’τε, Κύριε Φίλιππε!». Ἐπειτα σὰς ἦρθε ἡ ἰδέα νὰ τῆς καρφόσετε στὰ μαλλιά σας. Ἐνθυμείσθε; Ἐγὼ σὰς ἔβλεπα νὰ παιδεύεσθε, νὰ παιδεύεσθε... Ἐπὶ τέλους σὰς εἶπα: «— Θέλετε νὰ σὰς βοηθήσω, δεσποινίς;» Μοῦ εἶπατε: — «Ἄν ἔχετε τὴν καλωσύνη». Ἐπλησίασα, ἐπῆρα τῆς παπαροῦνες... Ἄχ! Ἦ σθάνθην τότε!

ΙΟΥΛΙΑ. — Κύριε Φίλιππε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Μετὰ πολλῆς ξέσεως). — Τὸ ἄρωμα τῶν μαλλιῶν σας, ποῦ ἀγγίζαν γιὰ πρώτη φορὰ τὰ δάκτυλά μου, μὲ κρατοῦσε ζαλισμένο... Τὰ μάτια μου θαμπόνανε... Δὲν εἴμπορουσα νὰ ξεχωρίσω τῆς παπαροῦνες ἀπ’ τὰ μαλλιά σας, τὰ χρυσὰ ἐκεῖνα μαλλάνια... Θεέ μου! Καὶ σεῖς μοῦ λέγατε: — «Κάμετε γρήγορα, κύριε Φίλιππε, κάμετε γρήγορα μὴν ἔρθῃ κανεὶς γιὰ τὸ Θεό! Καὶ τί θὰ πῆ ἂν μᾶς ἰδῆ!». Κι’ ὅταν ἐτελείωσα ὅπως-ὅπως μ’ ἐκυττάξατε στὰ μάτια καὶ μοῦπατε: — «Σὰς ἀρέσω ἔτσι;» Κ’ ἐγίνατε κόκκινη, κατακόκκινη, πειδὸ κόκκινη ἀπὸ τῆς παπαροῦνες ποῦχατε στὸ κεφάλι.

ΙΟΥΛΙΑ (Κρύπτουσα μὲ τὰς χεῖρας τὸ πρόσωπον). — Κύριε Φίλιππε! Κύριε Φίλιππε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἀκατάσχετος). — Ἄχ, πῶς μοῦρθε ἐκείνη τὴ στιγμή νὰ πέσω καὶ νὰ σὰς ἀγκαλιάσω τὰ γόνατα, ν’ ἀφήσω πειὰ τὴν καρδιά μου νὰ χυθῆ καὶ νὰ φωνάξω: «— Λολίτα! Λολίτα! Σ’ ἀγαπῶ! Θέλεις νὰ γίνῃς ἰδική μου! Ν’ ἀνήκῃς πειὰ σὲ μένα! Μόνο σὲ μένα ποῦ σ’ ἀγαπῶ τόσο πολύ, Λολίτα!». Ἀλλά... (μ’ ἕναν λυγμὸ) δὲν τῶπα! — (Πίπτει εἰς ἕνα *fauteuil*. Μακρὰ σιγή, ἔπειτα ἡρεμώτερον): Πᾶνε τώρα πολλὰ χρόνια, κι’ ὅμως μιὰ σκέψι δὲν ἄφησε τὸ νοῦ μου. Τί ἄρα γε σεῖς θὰ εἶχατε νὰ ἀπαντήσετε στὰ λόγια μου ἐκεῖνα;...

ΙΟΥΛΙΑ. — Κύριε Φίλιππε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἐγειρόμενος). — ὦ, εἰπέτε μου, εἰπέτε μου! Σὲ λίγαις στιγμαῖς θὰ φύγετε καὶ ποτὲ πειὰ δὲ θὰ σὰς ξαναδῶ.

Ποτέ πειά! Είπείτε μου λοιπόν. Μή μ' αφήσετε σ' αὐτὴ τὴν ἀγωνία. Μή μ' ἀφήσετε μ' αὐτὸ τὸ μυστήριον ποῦ με βασανίζει τόσα χρόνια τώρα. Πρὸς Θεοῦ! Είπείτε μου, εἰπείτε μου!...

ΙΟΥΛΙΑ (Καλύπτουσα πάντοτε διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον). — Δὲν ἤξεύρω καλὰ - καλὰ, ἐκείνη τῇ στιγμῇ, τί ἀκριδῶς θὰ ἔλεγα. Μὰ πάντα, ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πῆ μιὰ κόρη, στὴν πειρὸ εὐτυχισμένη στιγμῇ τῆς ζωῆς της.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Πιγνόμενος). — Ὡστε, μ' ἀγαπούσατε λοιπόν! Μ' ἀγαπούσατε ἀληθινά!;

ΙΟΥΛΙΑ (Ἀναλυομένη εἰς λυγμούς). — Ὡ, ἂν σὰς ἀγαποῦσα! Μ' ἐρωτᾶτε ἂν σὰς ἀγαποῦσα!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Λολίτα!...

ΙΟΥΛΙΑ (Ἐγειρομένη ἐντρομος). — Κύριε Φίλιππε!

(Ὁ Κώστας κρατῶν μίαν ἐπιστολὴν εἰσέρχεται καὶ ἵσταται ἐμβρόντητος. Πάραυτα ὅμως συνέρχεται καὶ, πρὶν ἀκόμη γίνῃ ἀντιληπτός, βγάζει καὶ παρατηρεῖ τὸ ὥρολόγι του εἰς τὸ φῶς τῆς λάμπας, στρέφων οὕτω κατὰ τι τὰ νῦτα πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εὐρίσκονται ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Ἰουλία).

ΣΚΗΝΗ Ε΄

ΟΙ ΑΥΤΟΙ, ὁ ΚΩΣΤΑΣ καὶ ἐν τέλει ἡ ΧΡΗΣΤΙΝΑ

ΚΩΣΤΑΣ (Ὡς ἐὰν οὐδὲν εἶδε. Τονίζων ὅμως ἐκάστην λέξιν μὲ πολλὴν ἔμφραση). — Ἄ, φίλε μου. Εἶναι πολὺ ἀργά. Ἐπτά παρὰ τέταρτον. Καὶ τὸ ἀτμόπλοιο φεύγει εἰς τὰ ὀκτώ.

ΙΟΥΛΙΑ (Καταστέλλουσα τὴν ταραχὴν της). — Πρέπει νὰ γυρῶμε ἀμέσως εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἐὰ πράγματά μας εἶναι ὄλα ἔξω.

ΚΩΣΤΑΣ (Κρύπτων τὴν ἐπιστολὴν). — Ἄχι, αὐτὸ τὸ γράμμα. Μοῦ ἔφαγε περισσότερην ὥρα ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε. (Πλησιάζων τὸν Φίλιππον βραδέως): Κρίμα ποῦ δὲν εἴμποροῦμε πλέον νὰ μείνουμε ἐδῶ οὔτε στιγμῇ, γιὰ νὰ σὲ δῶ κι' ἐγὼ λιγάκι, ὅπως τόσον ἐπεθύμουν, Φίλιππε. Ἀλλά... τί ἔχεις;... (Θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Φιλίππου). Καλέ μου φίλε. Ἡ ἀναχώρησίς μας σὲ λυπεῖ. Τὸ βλέπω. Μὰ... τί εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ!

(Πλησιάζει εἰς τὸ τραπεζάκι ποῦ εἶναι τὸ καπέλλο του καὶ τὸ πέρνει).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Πρὸς τὴν Ἰουλίαν, σιγά). — Φεύγετε!... Φεύγετε!

ΙΟΥΛΙΑ (Πρὸς τὸν Φίλιππον, ὁμοίως). — Δὲν ἀκούσατε; (Μ' ἓνα πικρὸ μειδίαμα). Εἶναι πολὺ ἀργά. (Δίδουσα αὐτῷ τὴν χεῖρα ὑψηλοφώνως). Χαίρετε, Κύριε Φίλιππε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Μή μ' ἀποχαιρετᾶτε ἀκόμη. Θὰ σὰς συνοδεύσω.

ΚΩΣΤΑΣ (Ἐπανερχόμενος). — Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον; Μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ; Ἀλλὰ εἶναι τρέλλα!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Κώστα, σὲ παρακαλῶ!...

ΚΩΣΤΑΣ. (Τονίζων πάντοτε ἐκάστην λέξιν). — Μὰ εἶναι τρέλλα! Εἶναι σιωστή τρέλλα! Ἐπειτα δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ φανοῦμε διόλου εὐγενεῖς πρὸς σένα. Ὄταν φεύγη κανεὶς σὲ μιὰ ὥρα, ἔχει τόσα πράγματα νὰ κάνῃ!... (Ἀμείλιχτα): Ὑγίαινε Φίλιππε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Μὲ ἐγκαρτέρησιν). — Ὑγίαινε Κώστα. (Δίδουν τὰ χέρια τους. Μὲ φωνὴ βραχνή ἀπὸ συγκίνησιν). Χρηστίνα! Τὸ φῶς! (Πρὸς τὴν Ἰουλίαν ἐτοιμαζομένην νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ καὶ πάλιν). Θὰ ἔλθω ὡς κάτω. (Μὲ φωνὴ πειρὸ βραχνή). Χρηστίνα! (Ἐμφανίζεται ἡ Χρηστίνα μὲ μιὰ λάμπα εἰς τὴν θύραν τοῦ βάρους).

ΚΩΣΤΑΣ (Ἐν ᾧ ἀπέρχονται). — Ἄς μὴ λυπόμαστε ἐν τούτοις, Φίλιππε. Εἶναι ἀλήθεια πῶς πᾶμε μακριὰ καὶ ἴσως νὰ μὴν ξαναἰδωθοῦμε πλέον. Ποιὸς ξέρει ὅμως πάλιν; (Κτυπῶν αὐτὸν ἐλαφρὰ εἰς τὸν ὤμον). Μόνο τὰ βουνα δὲν σμίγουνε.

(Ἐξαφανίζονται. Καὶ μετ' ὀλίγον ἀκούεται ὁ θόρυβος ἀπομακρυνομένης ἀμάξης).

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄

ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ ΧΡΗΣΤΙΝΑ

(Ὁ Φίλιππος ἐπανερχεται κάτωχρος καὶ ἐν μεγίστῃ νευρικῇ ταραχῇ. Ἡ Χρηστίνα κρατοῦσα πάντοτε τὴν λάμπα, τὸν ἀκολουθεῖ μέχρι τῆς θύρας.)

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Μὲ γλυκύτητα). — Νὰ ἐτοιμάσω τὸ τραπέζι, Κύριε;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (ἠρέμα). — Ἄφησε ἀκόμη. Δὲν εἶναι καιρὸς.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ. — Είναι έπτά.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. — Θα φάω άργότερα άπόψε. "Έχω προηγουμένως... κάτι να γράψω... μιá δουλειά...

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Θρηνωδώς). — Κύριε! Τι έχετε, Κύριε!;...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (°Ανυπομονών). — Δεν έχω τίποτε. "Αφησέ με, σέ παρακαλώ.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Στόν ίδιο θρηνώδη τόνο). — Κύριε!... Δεν θα φάτε άπόψε Κύριε!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (°Εν μεγάλη έξάψει). — Δοιπόν όχι, άφοϋ τó θέλεις!

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (Γοερώς). — Κύριε!...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (°Αγρια, σάν ένας γίγας ποϋ μαίνεται). — Δεν θα φάω σοϋ λέγω άπόψε!! (°Ορμη και τής κλείνει κατάμουτρα τήν πόρτα).

ΧΡΗΣΤΙΝΑ (°Εξωθεν). — "Αχ! (°Ακούεται να πέφτη ή λάμπα και να σπάη).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Παραποινάρικα, σάν ένα παιδάκι ποϋ κλαίει). — Δέ' θα φάω σοϋ λέω άπόψε....

Α Υ Λ Λ Ι Α

Φεβρουάριος 1908.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΥΠΟ PAUL RENUS

23 Αύγουστου 1904.

Πυκνοδασωμένος, σμαραγδοπράσινος κατήφορος, άπότομος προς τήν θάλασσαν. Πεϋκα μεγάλα· λαμπαδόκορμα, πολυστένακτα κυπαρίσσια· έναέρια πτερυγίσματα κοράκων επάνω άπό τó κοσμοχωρισμένον ανάκτορον με τούς χιονολεύκους ύψηλους στύλους και τά μαρμάρινα άγάλματα ελόγουρά του.

Έκει, εις μιαν λόχμην, ανάμεσα άπό ελαιόδενδρα και άκμαία κυπαρίσσια, προβάλλει θόλος λαμπρός: ό βωμός ποιητοϋ, ύμνητοϋ τής ωραίας φύσεως, φίλου πιστοϋ τής θαλάσσης, άνυψώσαντος και ταπεινώσαντος τήν ανθρωπίνην ψυχήν με τήν άσθενικήν περιπάθειαν και τήν θλιβεράν ειρωνείαν του. Είναι τής Αυτοκρατείας ό αγαπητός ποιητής. Τήν ζωήν και τήν μοϊράν της εις αυτόν εϋρε κατοπτριζομένην.

Παρέκει, επί στίλβοντος μαρμαρίνου βάθρου, επου, με τó φύσημα τοϋ άνέμου, ψιθυρίζει δμιλος φοινίκων, άγαλμα λευκόν μαρμάρινον: ό 'Αχιλλεύς άποθνήσκων.

'Αποσύρων τó βέλος άπό τήν πτέρναν κατάκειται ό νομίσας έαυτόν άθάνατον ήμίθεος με άπαραμίλλον έκφρασιν τοϋ πόνου εις τήν μορφήν.

Γνωρίζει ποίον τέλος τόν προσμένει και έννοει ότι δεν δύναται να τó αποφύγη.

Παράστασις χαρακτηριστική έντός τοϋ περιβάλλοντος εκείνου.

Εις τó τέρμα πάσης ανθρωπίνης επικοινωνίας, μεταξύ τών πεύκων, τών κυπαρίσσιων και τών ελαιών, πλησίον τών θαλερών και λάλων φοινίκων, υπό τάς θωπείας τής θαλασσίας αύρας, μία ανθρωπίνη ψυχή ήλθε να ζητήση τήν ειρήνην, τήν όποίαν δεν ειχεν εϋρη ούτε εις τά πολυτελή ανάκτορα, ούτε εις τάς υπερτάτας τιμάς.

Και οι ήρεμοι και ευγνώμονες φίλοι εκκλινον τάς κεφαλάς πρό

τῆς σεπτῆς δεσποίνης καὶ ἀπεκρίνοντο μὲ σιγαλὰ στενάγματα εἰς τὸν βαθὺν στεναγμὸν ἐκείνης· ἐγνώριζαν καὶ αὐτοὶ ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσουν· τὸ βέλος εἶχε καρφωθῆ εἰς τὴν πτέρυγαν τῆς ὑψηλῆς τῶν προστάτιδος.

Θὰ ἔφευγε πάλιν μακρὰν καὶ θὰ τοὺς ἀπεχαιρέτιζεν ὡς νὰ ἔλεγε:

— Μὴ λυπείσθε, δὲν ἠμπορεῖτε τίποτε νὰ μοῦ κάμετε· ἐγὼ πρέπει νὰ εἶμαι δυστυχισμένη...

Πλησίον τοῦ μαρμαρίνου βάρου τοῦ ἀποθνήσκοντος Ἀχιλλεύς φαίνεται κόρη μαυροφορεμένη.

Εἰς τὴν ὄψιν τῆς εἶναι περιχυμένη ὠχρότης καὶ τὰ βλέμματά τῆς ἔχει προσηλωμένα μακρὰν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὴν συντροφεύει χωρικὴ νέα μὲ τὸ κερκυραϊκὸν ἔνδυμα.

— Τὴν ἐδλέπατε λοιπὸν συχνά;

— Κάθε μέρα τὴν ἐδλέπαμε. Μᾶς ἐφαίνονταν σὰν μιὰ καλὴ μοῖρα, δταν ἤρχονταν σ'τὴν καλύδα μας. Ἐτρωγε κ' ἔπινε μαζί μας. Κάποτε φοροῦσε καὶ χωριάτικα. Καὶ τῆς ταίριαζαν τόσο σ'τὸ ὠραῖό τῆς κορμί, σ'τὴν ὄψιν τῆς γεμάτη καλωσύνη, σ'τὸ θαῦμα τῶν μαλλιῶν τῆς.

Ἐσιώπησαν ὀλίγον.

— Γιατί εἶσαι τόσο λυπημένη καὶ φορεῖς καὶ μαύρα, ποῖος δικός σου πέθανε;

— Ὁ πατέρας μου, ἀπεκρίθη ἡ κόρη.

— Πολλὴ ζωὴ νάχης ἐσὺ κ' ἡ μάνα σου. Μὰ φαίνεσαι χλωμή, τί ἔχεις; ἐξηκολούθησε μὲ ζωηρὰν συμπάθειαν ἡ χωρικὴ.

— Εἶμαι ἀποκαμωμένη.

— Ἀπὸ τί;

— Ἀπὸ κάτι ποῦ ἀγωνίσθηκα..

— Γιατί ἀγωνίσθηκες;

— Γιατί ἓνα πολὺ μεγάλο πρᾶμα.

— Καὶ στάθηκες ἄτυχη;

— Ὁχι, εἰς τὸ τέλος ἐβγήκα νικήτρα. Ὅμως ἐδῶ μέσα μοῦ ἔμεινε κάτι. Καὶ ἔδειξε τὸ στήθος τῆς.

— Σὲ πονεῖ;

— Ναί, τὸ αἰσθάνομαι ἐδῶ.

— Θὰ ἦτο πολὺ βαρὺ ὅτι πέρασες.

— Τὸ βαρύτερο ποῦ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ. Ὅταν κανεὶς ἀπελπισμένος τὰ δώσῃ ὅλα γιὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸν χαμόν, δταν ὅλα τὰ θυσιάσῃ κανεὶς, καὶ ἂν ἐπὶ τέλους, ὕστερ' ἀπὸ μακρὺν, πολὺ μακρὺν ἀγῶνα νικήσῃ, παίρνει τὴν νίκη μαζί του ἐκεῖ. Καὶ ἔδειξε τὸν οὐρανόν.

— Μὴ τέτοια λόγια, γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ! ἐσὺ τόσο νέα...

— Πρὶν, τὸ ἤθελα πολὺ νὰ πεθάνω, μὰ τώρα δὲν τὸ θέλω. Τώρα ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ὠραία ἡ ζωὴ.

— Ἀγάπησες κανένα ποῦ δὲν ἔπρεπεν;

Ἡ κόρη ἔνευσε μὲ τὴν κεφαλὴν.

— Καὶ ἐσὺ πάτησες πόδι καὶ ἀγωνίσθηκες καὶ κατώρθωσες ὅτι ἤθελες;

— Ναί, μὰ ἔδωσα γι' αὐτὸ ἀκριθὴ πληρωμὴ — τὴν ἀκριβότερη ποῦ γίνεται.

— Πήγαινε σ'τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα τὸ θαυματουργὸ καὶ κρέμασέ του ἓνα χρυσὸ στεφάνι νὰ σοῦ χαρίσῃ πάλι τὴν ὑγεία σου.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ κάμω αὐτό.

— Πολλοὶ ἐγίνηκαν καλά, μὲ τὴν χάρι του. Πήγαινε καὶ σύ, γονάτισε, παρακάλεσ' τον.

— Ὁχι, δὲν ὠφελεῖ τίποτε πλειά.

— Πῶς τὸ ξέρεις;

— Τὸ ξεύρω. Δὲν πρέπει νὰ γίνῃ αὐτό, γιατί τότε θὰ ἦμουν πάρα πολὺ εὐτυχισμένη, καὶ τόσο εὐτυχισμένος δὲν πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς στὸν κόσμον.

— Μὴν τὸν λές τὸ λόγο αὐτὸ κ' εἶναι ἁμαρτία.

— Ὁχι, δὲν πρέπει κανεὶς νὰ εἶναι σὲ ὅλα εὐτυχισμένος· δὲν τὸ θέλει ὁ Θεὸς αὐτό, γιατί τότε τὸν λησμονοῦν.

— Καὶ ποῦ τῶμαθες αὐτό, κόρη μου;

— Ἀκουσα νὰ τὸ λένε ἄλλοι. Ἐγὼ ποτὲ δὲν ἦμουν πολὺ εὐτυχισμένη καὶ πάντοτε ἐπρόσμενα βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

— Καὶ πάντα θὰ σὲ βοηθῆ, εἶπεν ἡ χωρικὴ καὶ τὸ ἐπανέλαβεν.

Ἐπειτα ἀπεμακρύνθη.

Ἡ κόρη ἔμεινε μόνη.

Ἡ αὔρα τῆς θαλάσσης ἠγγιζεν ἑλαφρὰ τὴν μορφὴν καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν κόμην τῆς ὡς ἀπαλὸν θώπευμα.

Τὰ κυπαρίσσια ἔκλιναν τὰς κορυφάς των, τῶν φοινίκων τὸ ψιθύρισμα ἤκούετο δυνατώτερον καὶ κάποτε κάποτε φύσημα ἀνέμου ἐσκόρπιζε τὰ ξηρὰ φύλλα ἀπὸ τὰ δένδρα κάτω.

Ἡ κόρη ἤσθάλθη ρίγημα.

Ἦλθε λοιπὸν τὸ φθινόπωρον;

Ἦλθε τὸ ἄπονον φθινόπωρον νὰ ρίψη εἰς τὸν κονιορτὸν τῆς ἀνοιξέως τὰ τέκνα.

Ἔστρεψε, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ ἡ ἴδια τὸ διατὶ.

Τῆς ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐσβυεν ἐντὸς τῆς ἡ δρόσος τῆς ἀνοιξέως καὶ ὡς νὰ ἐχύνετο ἄπονος ὁ φθινοπωρινὸς ἀνεμος εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ψυχὴν.

Καὶ ἐμπρὸς τῆς ἐστρώνοντο τὰ ξηρὰ φύλλα τῶν δένδρων...

Ἦσθάνετο λύπην νὰ τὰ βλέπῃ, καὶ ἔστρεψε πρὸς τὰ ἐπάνω τὰ βλέμματα.

Ἀθελήτως ἀντίκρυσσε γεμάτους πόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀποθνήσκοντος Ἀχιλλέως.

Καὶ ἐνόησε τότε πλέον κ' ἐκεῖνη τί τὴν ἐπρόσμενε!

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.

Μετάφρασις Δ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντων ἐσχάτως τροποποιήσεων τοῦ νόμου περὶ Ἐλευθερίων ἐνισχύονται καὶ ἐδραιῶνται ἐτι μᾶλλον οἱ ἐθνικοὶ σκοπευτικοὶ ἀγῶνες, τῶν ὁποίων ἡ μεγάλη ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν σκοπευτικὴν ἀσκήσιν βολῆς τῆς νέας γενεᾶς κατεδείχθη ἐντὸς διετίας μάλιστα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν. Αἱ τροποποιήσεις αὗται ὑπὸ τῆς πείρας ἐπιβληθεῖσαι καὶ τῆ εισηγήσει τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐλευθερίων γενόμεναι εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Ὁ χρόνος τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων, ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου μετετέθη εἰς τὸν μῆνα Μαΐον, ὀριζομένης κατ' ἔτος τῆς ἡμέρας διὰ τοῦ Β. Διατάγματος, τοῦ κανονίζοντος καὶ τὸ λοιπὸν πρόγραμμα. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χρόνου ἐγένε, διότι ἀπεδείχθη ὅτι, ὡς ἐκ τῶν καιρικῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ Μαρτίου ἢ τέλει τῶν Ἐλευθερίων εἶναι δυσχερῆς, ἀπαιτοῦσα πολυήμερον ἐν ὑπαίθρῳ διαμονήν, δύναται δὲ καὶ νὰ μεταωθῇ ἢ τέλει αὐτῶν ἐξ ὀφίμου χειμῶνος. Ἄλλως καὶ οἱ ἀσκούμενοι διὰ τὰ Ἐλευθέρια σκοπευταὶ ἀδυνατοῦν νὰ πράξουν τοῦτο ἐπαρκῶς κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μαρτίου χειμερινούς μῆνας, ἐνῷ διὰ τῆς γενομένης ἀλλαγῆς μένει εἰς αὐτοὺς πρὸς ἀσκήσιν ὁλόκληρος ὁ Ἀπρίλιος καὶ ἡμέραι τοῦ Μαΐου. β') Ἡ ἡλικία τῶν σκοπευτῶν ἠὲξήθη ἀπὸ 30 ἐτῶν εἰς 40, ὥστε νὰ μετέχουν τῶν Ἐλευθερίων καὶ ὑπαγόμενοι εἰς τὰς ἐφεδρείας τοῦ Στρατοῦ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ οὕτως ὑποθαυλιζομένη ἢ πρὸς τὴν σκοπευτικὴν ἀσκήσιν τάσις. γ') Τὸ ποσόν, τὸ καταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκ τοῦ πεντηκονταλέπτου ἐγσῆμου τῶν Δημοτ. Σχολείων, ἀναβιβάζεται ἀπὸ 25 χιλ.

δραχμῶν εἰς 40 χιλ. καθόσον ἀπεδείχθη ἡ ἀνεπάρκεια αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἑποίας καθίστατο προβληματικὴ ἢ τέλει τῶν Ἐλευθερίων, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ἐκ περιτροπῆς εἰς ἄλλους τοὺς νομοὺς τοῦ Κράτους, διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν δῆμων, ὅπως προσέρχονται ἀρωγὰ εἰς τὰς δαπάνας. Διὰ τῶν προστιθεμένων 15 χιλιάδων δραχμῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἰδρυθῶν μόνιμα σκοπευτήρια εἰς ἄλλους τοὺς νομοὺς, λαμβανομένης προνοίας, ὅπως τὸ πεδίον βολῆς τῶν Ἐλευθερίων κατασκευάζεται οὕτως, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ κατόπιν καὶ ὡς σκοπευτήριον τῶν πολιτῶν, ἐξ ἄλλου δὲ θὰ προστεθῶν εἰς τὰ μεγάλα χρηματικὰ ἐπαθλα τοῦ Κράτους καὶ πεντήκοντα περίπου ἐνθαρρυντικαὶ ἀμοιβαὶ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν προσέλευσιν μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ σκοπευτῶν. Τὸ Β. Διάταγμα τῆς τελέσεως τῶν ἐφετινῶν Ἐλευθερίων θὰ ἐκδοθῇ τρεῖς μῆνας πρότερον, ἤτοι ἐντὸς τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου. Διὰ τούτου θὰ ὀρισθῇ καὶ ὁ τόπος τῆς τελέσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐλευθερίων ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως πρὸ παντὸς οἱ παρὰ τὰ μεθόρια πληθυσμοὶ ἐνισχύωνται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν σπλων, ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων εἰς Τρίκαλα τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' ἢ περὶ τούτου ὀριστικὴ ἀπόφασις ἀποκείται εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

— Εἰς τὸ Β. Θέατρον ἀνεβιβάσθησαν ἐπὶ σκηνῆς ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Κας Κυδέλης Ἀδριανοῦ τὰ δύο ὑποβληθέντα εἰς τὸν Ἀθερῶφειον Δραματικὸν διαγωνισμὸν τοῦ Ὁδελου δράματα: «Οἱ Νικημένοι» τοῦ κ. Χόρν καὶ «Νικηφόρος Φωκᾶς» τοῦ κ. Πραβελεγγίου. Τρίτον ἔργον δὲν ὑπεβλήθη ἀκόμη εἰς τὴν ἀγωνόδικον ἐπιτροπὴν.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνέθεσεν εἰς τὸν Δρα Hamill εὐρείαν ἔρευναν περὶ ἄρτου, δημοσιεύεται δὲ τώρα ἡ σχετικὴ ἐκθεσίς του περιέχουσα λεπτομερείας πολὺ ὀλίγον γνωστάς. Π. χ. βεβαίως ὅτι ἡ νέα μέθοδος τοῦ ἀλέσματος διὰ κυλινδρικών μύλων δὲν δίδει ἀποτελέσματα καλλίτερα τοῦ παλαιοῦ συστήματος τῆς συνθλίψεως τοῦ σίτου μεταξύ δύο μυλοπετρῶν· ἐξαιροῦνται μόνον τὰ ἀμερικανικὰ εἶδη τοῦ πολὺ σκληροῦ σίτου. Ἀποκρούει τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ὅτι ὁ λευκὸς ἄρτος περιέχει ὀλιγώτερα ἀξιοτοῦχα στοιχεία ἀπὸ τὸν ἄρτον τὸν ἀναμιγμένον μετ' ἄλευρον σικάλεως ἢ τὸν περιέχοντα ἕλα τὰ συστατικὰ τοῦ σίτου. Ὡς πρὸς τὴν θρεπτικότητά τῶν διαφόρων εἰδῶν σίτου ὁ Ἄγγλος ἐπιστήμιον φρονεῖ ὅτι οὐδὲν ὀριστικὸν πόρισμα δύναιται νὰ ἔχη, καθόσον ἀπαιτεῖται μακρὰ καὶ συστηματικὴ ἔρευνα. Συνιστᾷ ἐντέλει, ὅπως εἰς τὰ παιδία, τὰ τρεφόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἄρτου, δίδεται ἀναμιγνόμενος λευκὸς καὶ μαῦρος, περιέχων δηλ. ἕλα τὰ συστατικὰ τοῦ σίτου.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1892 ἐν ὑπερωκεάνειον σκάφος συνήντησεν ἐξωθεν τῆς Νέας Ὑόρκης νῆσον πλέουσαν, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις ἦτο περίπου ἑκατὸν χιλιάδων στρεμμάτων, ἀκαλύπτετο δὲ ὑπὸ δένδροφυτειῶν, καὶ μερικὰ δένδρα εἶχαν ὕψος πλεόν τῶν δέκα μέτρων. Δύο μῆνας βραδύτερον συνήντησε τὴν αὐτὴν νῆσον ἕτερον ἀτμόπλοιον ὄχι μακρὰν τῆς Νέας Γῆς. Ὡστε κατὰ τοὺς δύο μῆνας διέτρεξε διάστημα 1852 χιλιομέτρων. Ἐκτοτε δὲν ἐφάνη πλεόν. Προφανῶς ἡ νῆσος ἐκείνη ἦτο τμήμα ἀμερικανικῆς γῆς ἀποκοπὴν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας καὶ παρασυρθέν ὑπὸ τῶν κυμάτων. Μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν ἀνὰ τὸν ὠκεανὸν κατεπόθη εἰς τὰ βάθη του.

— Ἰς τὰ ὄρη Χονδούρας ἀνευρέθησαν ἐσχάτως πλῆθος προϊστορικῶν ἀντικειμένων, διὰ τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτεται ἡ ὑπαρξίς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε θρησκείας. Ἰς τὰ βάθη σπηλαίου ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον ἐνομιζέτο ἐγκαταλειμμένον ὄρυχειον χαλκοῦ, εἰρέθησαν δέκα χιλιάδες κωδωνίσκων ποικιλιωτῶν μεγεθῶν καὶ σχημάτων. Οἱ κωδωνίσκοι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς Μάγιας, ἀρχαιότατον πληθυσμὸν λατρεύοντα τὴν νυκτερίδα καὶ εἶναι θρησκευτικὰ σύμβολα. Οἱ μικρότεροι τῶν κωδωνίσκων εἶναι ἴσοι πρὸς συνήθη κομβία, οἱ δὲ μεγαλύτεροι ὁμοιάζουν τοὺς ἐπιτραπέζιους κώδωνας κοινῆς χρήσεως· ὅλοι δὲ ἔχουν γλωσσίδα ἐκ χαλκοῦ καὶ τὸ περιεργότερον, ἕκαστος ἀναδίδει ἐντελῶς χωριστὸν ἤχον. Ἐὸ πλάτος τοῦ σπηλαίου εἶναι δώδεκα μέτρων καὶ τὸ βάθος δεκάοκτώ. Ἐκ τῶν κωδωνίσκων ἄλλοι εἰρέθησαν σκορπισμένοι κατὰ γῆς καὶ ἄλλοι τοποθετημένοι εἰς μικρὰς κόγχας ἐπὶ τοῦ βράχου. Εἶναι μετὰ καλλιτεχνικῶν ἀξιώσεων ἐξεργασμένοι ἐκ σιδήρου καὶ εἰκονίζουσι χονδροειδεῖς παραστάσεις ζώων, χελωνῶν, δρακόντων, νυκτερίδων.

— Πρὶν ἀκόμη περατωθῆ ἡ τομὴ τοῦ Παναμᾶ καὶ παραδοθῆ εἰς κοινὴν χρῆσιν, ἰδρύθη εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας Ἀτμοπλοικὴ Ἐταιρεία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ναυπήγησιν 15 μεγάλων ἀτμοπλοίων πρὸς μεταφορὰν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων μεταξύ Νέας Ὑόρκης καὶ Ἁγίου Φραγκίσκου.

— Κατὰ στατιστικὴν, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τῆς βιολογικῆς ὑπηρεσίας τῆς Οὐασινγκτόνης, 47 κυνηγοὶ ἐφονεύθησαν ἐξ ἀμελείας συναδέλφου τινος ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1911 εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἐὰ περισσώτερα δυστυχήματα συνέβησαν εἰς ἀνέδρας ἐλάφου. Κατὰ τὴν αὐτὴν στατιστικὴν οἱ ὅλοι κυνηγοὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε χάριν τέρψεως, ἀνέρχονται περίπου εἰς 6 ἑκατομμύρια.

— Μετὰ τῶν διωγμῶν τῶν ἀδελφῶν σκύλων ἤρχισεν ἡ κατα-

δίωξις τῶν πλανωμένων γάτων εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις. Οὕτως εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ὠργάνωσεν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν γάτων, οἱ ὅποιοι ἐπληθύνθησαν τόσο, ὥστε κατήντησαν ἀληθινὴ μάστιξ τῶν κατοίκων. Τρεῖς αὐτοκίνητοι ἄμαξαι εἰς σχῆμα κλωδῶν περιέρχονται τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς 10 ὥρας τῆς νυκτός μέχρι τῆς αὐγῆς καὶ συλλαμβάνουν τοὺς πλανωμένους γάτους, τοὺς ὁποίους καὶ θανατώνουν κατόπιν. Εἰς μίαν νύκτα συμβαίνει πολλάκις νὰ συλληφθῶσιν ὑπὲρ τοὺς 800, ἐθανατώθησαν δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἕως 45 χιλιάδες γάτοι.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφεὺς Παῦλος Ἀδάμ ἐπεράτωσε νέον αὐτοῦ δραματικὸν ἔργον ἐπιγραφόμενον Ζεὺς, τολμηρότατον ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν σύνθεσιν. Ὁ Ὀλύμπιος θεὸς ἐμφανίζεται κατὰ τὰς ποικίλας αὐτοῦ μεταμορφώσεις ὑπὸ σχῆμα ἀνθρώπου καὶ τὰς διαφόρους ἐπὶ τῆς γῆς περιπετείας του, ὡς πνεῦμα ὑπέρτατον τῆς βλῆς, τὴν ὁποίαν ζωοποιεῖ. Ἐὸ νέον δράμα πιθανῶς θὰ ἀναδιδασθῆ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας, ὅπου τώρα παριστάνονται Οἱ Γάροι τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως.

— Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Γαλλίας κατέχει δύο ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς τὸ σπανιώτατον καὶ πολιτιμώτατον τῶν ὑπὸ τοῦ Γουτεμβέργιου ἐκτυπωθέντων· εἶναι δὲ τοῦτο ἡ Βίβλος λατινιστί, ἐκτυπωθεῖσα κατὰ τὸ 1455. Ἡ ἔκδοσις καθὼς φαίνεται περιωρίσθη εἰς ἑκατοντάδα ἀντίτυπων. Ἐκ τούτων σώζονται σήμερον γνωστά ἀντίτυπα περὶ τὰ τεσσαράκοντα, ἐξ ὧν τὰ δέκα ἐπὶ δέρματος μόσχου. Ἐὰ πλεῖστα ἀντίτυπα εὑρίσκονται εἰς ἄλλας μεγάλας βιβλιοθήκας ἐκτὸς τῆς γαλλικῆς, περὶ τὰ δέκα δὲ ἀντίτυπα κυκλοφοροῦν εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν, ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐν ἀντίτυπον ἠγάρασεν ἐσχάτως ὁ ἀμερικανὸς δισεκατομμυριοῦχος Pier-

pont Morgan ἀντὶ 145 χιλιάδων φράγκων. Ἄλλ' ἕτερον ἀντίτυπον ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ Huntington ἀκόμη ἀκριβώτερα: 250 χιλιάδας φράγκων! Ἐὸ ἐν ἐκ τῶν δύο ἀντίτυπων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Γαλλίας ἐπὶ δέρματος μόσχου, δεδεμένον διὰ μαροκινῶδ δέρματος ἐρυθροῦ μετὰ τὰ σήματα τοῦ Λουδοβίκου 16ου, ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης τῆ 1790 πληρωθὲν μόνον 500 φράγκα.

— Νέον κομήτην ἀνεκάλυψεν ὁ ἀστρονόμος Schuimane πλησίον τοῦ σ τῆς Παρθένου τὴν 30 Νοεμβρίου π. ἔ. ἐργαζόμενος εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς Νικαίας. Ὁ κομήτης αὐτὸς εἶναι ὁ ἐνδέκατος ἐμφανισθεὶς κατὰ τὸ 1911, κατεγράφη δὲ προσωρινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κομήτης 1911 M». Εἶχε λάμπην ἀστέρου 12ου μεγέθους. Παρατηρήθη κατόπιν καὶ ἐκ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Arcetri Φλωρεντίας.

— Εἰς τὴν Revue Philanthropique ἐδημοσίευσεν ὁ ἰατρός Cruveilhier παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς θνησιμότητος τῶν βρεφῶν εἰς τοὺς ἀγροτικὸς πληθυσμοὺς τῆς Γαλλίας. Κατὰ ταύτας εἰς 7 διαμερίσματα ἐπὶ 100 βρεφῶν ἡλικίας μέχρις ἐνὸς ἔτους ἀποθνήσκουν 21· εἰς ἄλλα διαμερίσματα ἡ ἀναλογία τῶν θανάτων ὑπερβαίνει τὰ 23 τοῖς 100 καὶ εἰς τὰς Ἄνω Ἀλπεις φθάνει τὰ 25,55.

GERMANIA

Ἡ Κόζιμα Βάγνερ, χήρα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ καὶ κόρη ἄλλου διασήμου μουσικοῦ, τοῦ Λίστ, ἐπὶ τῆ ἑκατονταετηρίδι τοῦ πατρὸς της, ἐδημοσίευσεν βιβλίον ἀναφερόμενον ἰδίως εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον καὶ περιέχον πλεῖστα τέως ἀγνωστα συμβάντα, ἀναδεικνύοντα αὐτὸν ἐξόχως ἀγαθὸν καὶ μεγαλόφυχον ἄνδρα, ἕτοιμον εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἠγάπα.

— Ἡ ταχυτέρα ἑμαξοστοιχία τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων εἶναι ἡ τῆς γραμμῆς Βερολίνου - Χάλλης, διατρέχουσα τὸ διάστημα 162 χιλιο-

μετρα εις 1 ὥραν και 51', δηλ. αναπτύσσουσα μέσην ταχύτητα 88 χιλιομέτρων τήν ὥραν. Κατά τὸ 1912 γίνεται σκέψις ν' ἀδξηθῇ ἡ ταχύτης αὕτη εις 92 χιλιομέτρα. Ἡ ταχεῖα ἀμαξοστοιχία Βερολίνου - Ἀμβούργου ἀναπτύσσει ταχύτητα 80 χιλιομέτρων τήν ὥραν, θ' ἀδξηθῇ δὲ εις 89 χιλιομέτρα κατὰ τὸ 1912. Εἰς τὰς γραμμὰς Βερολίνου - Δρέσδης και Βερολίνου - Στετίνου ἀναπτύσσεται ταχύτης μέχρις 83 χιλιομέτρων τήν ὥραν. Τὸ δίκτυον τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων περιλαμβάνει σήμερον 52.809 χιλιομέτρα σιδηρῶν γραμμῶν, ἧτοι ηὐξήθη ἐντὸς τοῦ 1911 κατὰ 650 χιλιομέτρα.

— Τὰ νεώτατα πορίσματα τῆς Στατιστικῆς ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ φυματίωσις ὑποχωρεῖ σταθερῶς εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Πρωσίας. Κατὰ τὸ 1875 ἀπέθαναν ἐκ φυματιώσεως

88.122, ἧτοι 31,9 ἐπὶ 10.000 κατοίκων· τὸ 1908 ἀπέθαναν 63.320, τὸ 1909 ἀπέθαναν 60.871 και τὸ 1910 ἀπέθαναν 60.479, ἧτοι 15,29 ἐπὶ 10.000 κατοίκων. Ἡ ἐλάττωσις τῶν θανάτων, και συνεπῶς ὁ περιορισμὸς τῆς νόσου εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὀλονέν τελειότερον και συστηματικώτερον ὀργανουμένης καταπολεμήσεως τῆς φυματιώσεως ἐν Γερμανίᾳ.

— Κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς 25ετηρίδος τοῦ Ἀυτοκράτορος Γουλιέλμου θα ἐγκαινισθῇ κήπος ἐγκλιματισμοῦ ἰδρυόμενος πλησίον τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ παρὰ τὸ Ἀμβούργον ὀμοίου κήπου, Καρόλου Χάγκεμπεκ, κατ' ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ Ἀυτοκράτορος. Ὁ κήπος οὗτος θα χρησιμεύσῃ πρὸς ἐκλαϊκεύσιν τῶν πορισμάτων τῆς φυσικῆς ἱστορίας.